

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Diplomová práce

2019

Adriána Petřková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

České prostředí očami slovenských umelcov

Diplomová práce

Autor práce: Adriána Peťková

Studijní program: Žurnalistika

Vedoucí práce: PhDr. Jana Čeňková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 7.5.2019

Adriána Peťková

Bibliografický záznam

PEŤKOVÁ, Adriána. *České prostředí očami slovenských umelcov*. Praha, 2019. 133 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jana Čeňková, Ph.D.

Rozsah práce: 233 441 znakov

Anotace

Diplomová práca sa zaoberá tvorbou troch výrazných slovenských predstaviteľov, ktorými sú Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek a Milan Lasica, a ich pohľadom na český národ i jeho kultúru. Ich umenie totiž presahuje hranice Slovenskej republiky a je známe tiež mnohým ľuďom v Česku. Práca má za cieľ prehĺbiť poznatky o slovenskom umení, najmä literatúre v českom prostredí a zistiť, ako sa naň pozerajú traja vybraní umelci. Životom Dominika Tatarku, Ľubomíra Feldeka a Milana Lasicu, ako aj okolnostiam ich tvorby, sú venované tri samostatné kapitoly, ktoré osobito, okrem iných významných informácií, približujú vždy aj obdobia, kedy ich české prostredie ovplyvnilo či formovalo najväčšmi. Tie spoločne tvoria východisko k analýze ich literárnych diel, ktoré sú špecificky zamerané na české prostredie alebo ktoré o ňom vytvárajú poznatky. Pomocou tejto analýzy sme sa snažili zmapovať, aký obraz autori vytvárajú svojimi literárnymi dielami o Česku, a poukázať na česko-slovenské vzťahy aj vyše štvrt' storočia po rozdelení dvoch susediacich národov. Na ich súčasné prepojenia sme sa bližšie pozreli v poslednej časti práce, ktorá je predovšetkým zameraná na knižnú tvorbu a preklad do češtiny, ako aj na vzájomné porozumenie slovenského a českého jazyka. Súčasťou práce sú tiež rozhovory s Milanom Lasicom a Ľubomírom Feldekom.

Annotation

The diploma thesis deals with a creation of three significant Slovak representatives who are Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek and Milan Lasica and their view of the Czech nation and its culture. Their craft indeed exceeds boundaries of the Slovak republic and its well-known also to many people in the Czechia. The paper is aimed to deepen knowledge of the Slovak art especially literature at the Czech environment and to find out how the three chosen artists see it. Three separate chapters are devoted to the lives of Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek and Milan Lasica and circumstances of their creation which always individually zoom in also periods when the Czech environment influenced or shaped them mostly, apart from other significant information. The chapters together create a basis of a an analysis of the literary works which are specifically focused on the Czech environment or which create a knowledge about it. Thanks to this analysis we tried to map out which image is constructed by author's literary works about the Czechia and to point out to Czech-Slovak relationships also a quarter century after separation of the two neighboring nations. We looked closer to

their current connection at the last part of the paper which is especially dedicated to the literary creation and translation to the Czech as well as mutual understanding of the Slovak and Czech language. The paper also includes interviews with Milan Lasica and Ľubomír Feldek.

Klíčová slova

Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek, Milan Lasica, slovenská literatúra kultúra, české prostredie

Keywords

Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek, Milan Lasica, Slovak literature and culture, Czech environment

Title/název práce

České prostředí očima slovenských umělců, The Czech environment through the eyes of Slovak artists

Poděkování

Moje pod'akovanie patrí v prvom rade vedúcej práce PhDr. Jane Čenkovej, Ph.D., ktorá ma inšpirovala k výberu témy a umožnila mi ju spracovať pod jej odborným dohľadom. Ďakujem jej za rady, usmernenia a vždy príjemnú komunikáciu.

Veľké ďakujem a obdiv patrí aj pánom Ľubomírovi Feldekovi a Milanovi Lasicovi, ktorí si našli čas na rozhovor k tejto diplomovej práci, a poskytli mi tak množstvo cenných informácií.

Za pomoc, ochotu, stále útočisko a podporu ďakujem aj mojím rodičom a Mirkovi. Bez Vás by to nešlo.

Obsah

Úvod	2
1 Slovenská literárna tvorba a kultúrna spätosť s Českom	4
1.1 Analýza obsahu autorskej tvorby a hĺbkový rozhovor	4
1.2 Vývin slovenskej literatúry	5
1.2.1 Ľubomír Feldek a jeho prístup k česko-slovenskej písomnej vzájomnosti	5
1.2.2 Literatúra prvej polovice dvadsiateho storočia	7
1.2.3 Literatúra druhej polovice dvadsiateho storočia	10
1.1.4 Od nežnej revolúcie po súčasnosť	15
1.3 Traja reprezentanti slovenskej kultúry a ich vzťah k Česku	17
1.3.1 Pôsobenie Slovákov v Česku a česko-slovenské vzťahy	17
1.3.2 Významné slovenské osobnosti: Tatarka, Feldek a Lasica	19
2 Dominik Tatarka	22
2.1 Detstvo, mladosť a domovina	22
2.2 Komunista, disident a signatár	25
2.3 Dominik Tatarka a pražské roky	28
3 Ľubomír Feldek	31
3.1 <i>V otcovej Prahe</i> – v detstve aj v dospelosti	32
3.1.1 Roky detské, roky mladosti	32
3.1.2 Dospelosť, verejné pôsobenie a život v Prahe	35
3.2 Súčasnnosť a bratislavský rozhovor	37
4 Milan Lasica	43
4.1 Detstvo - roky v Bratislave a na strednom Slovensku	43
4.2 Spojenie L+S	45
4.3 Samostatná tvorba Milana Lasicu v minulosti aj dnes	48
4.4 Súčasnnosť a pražský rozhovor	50
5 Literárna tvorba zameraná na české prostredie	55
5.1 Dominik Tatarka a nedotknuteľná silueta Hradčian	55
5.2 Ľubomír Feldek považuje Prahu za inšpiráciu básnikov	62
5.3 Milan Lasica je v Prahe stále ako doma	68
5.4 Stručná analýza tvorby umelcov upriamenej na českú kultúru	73
6 Ohlas slovenskej kultúry v Česku	75
6.1 Čeština znie v ušiach ľudí častejšie	75
6.2 Preklad slovenskej literatúry do češtiny alebo Česi, čítajte	77
Záver	83
Summary	86
Použitá literatúra	89
Zoznam príloh	103
Prílohy	104

Úvod

Diplomová práca s názvom *České prostředí očami slovenských umelcov* reflektuje obraz Česka a jeho kultúry, ktorý vo svojich dielach vytvárajú slovenskí umelci: Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek a Milan Lasica. Všetci traja prežili v českom prostredí určitý úsek svojho života a každého to nejakým spôsobom v tvorbe ovplyvnilo či formovalo.

Ide o osobnosti, ktoré svojou činnosťou v rozličných oblastiach kultúry oslovili slovenské i české publikum, a hoci tvorba každého z nich je odlišná a osobitá, túto rôznorodosť okrem iného spája aj vzťah k Česku, ktorý bol a je intenzívny. Otázka česko-slovenskej vzájomnosti je totiž aktuálna aj v súčasnosti.

V roku 2018 sme si pripomenuli niekoľko pamätných výročí pre obe krajiny. Jednou z nich bolo sto rokov od vzniku prvej Československej republiky a ďalšou dvadsaťpäť rokov od vytvorenia dvoch samostatných republík: Českej a Slovenskej. Obe znamenali veľký krok novým smerom a iné usporiadanie vzťahov medzi susediacimi národmi. O tom, že však spoločne zdieľajú veľkú časť histórie, svedčí aj tridsiate výročie Nežnej revolúcie, ktoré spoločne oslávime koncom roka 2019.

Dominik Tatarka sa už tejto udalosti nedožil, zomrel totiž o niekoľko mesiacov skôr – 10. mája 1989. V tomto roku si tak zároveň pripomíname aj tridsať rokov od jeho úmrtia. Život Dominika Tatarku však sprevádzalo množstvo iných historických momentov cez vznik a zánik prvej republiky, komunistický prevrat, s ktorým na čas sympatizoval, Pražskú jar či normalizáciu. Tá v ňom definitívne prebudila odpor k normalizačnému režimu, ktorý vnášal aj do svojich diel.

Podobne sa s ním pri tvorbe či mimo nej netají ani Ľubomír Feldek. A netají ani to, že jeho prepojenie na české prostredie je silné od útleho veku až doteraz. Potvrďuje to napríklad premiéra jeho autorskej divadelnej hry, ktorá sa konala začiatkom tohto roka. V českom hlavnom meste pravidelne vystupuje aj Milan Lasica, ktorého o rok čaká okrúhle výročie narodenia.

Diplomová práca prinesie poznatky o živote týchto troch umelcov ako takých, a aj o ich skúsenostiach a zážitkoch, ktoré postupom času nadobudli v Česku. Vyjadrili ich prostredníctvom literatúry, ktorá má aj v tomto prípade mnoho podôb, pretože každý sa vyjadroval iným štýlom a osobitou formou.

Prvá kapitola poukáže na metodológiu práce. Zároveň priblíži slovenskú literatúru dvadsiateho a dvadsiateho prvého storočia a jej predstaviteľov, ako východisko k tvorbe

troch vybraných umelcov. Uvedie tiež pôsobenie Slovákov v Česku a česko-slovenské prepojenie, v rámci ktorého stručne umelcov predstaví.

Každú osobnosť potom samostatne vykreslia nasledujúce tri kapitoly. Ich portréty inak priblížia ich detstvo či študentské roky a dospelosť s dôrazom na verejné pôsobenie, umeleckú činnosť i vzťah k Česku. V prípade Milana Lasicu sme sa tu nereflektovali jeho knižné diela zamerané na české prostredie, ako uvádzame v tézach, učinili sme tak až v prípade v piatej časti práce.

Tá už priamo obsahuje rozbor knižných diel, v ktorých autori venujú priestor českej kultúre, Česku, ako jednej polovici spoločného štátu a neskôr samostatnej krajine, a v neposlednom rade vzájomným česko-slovenským vzťahom.

Diplomová práca bude zároveň reflektovať šírenie slovenskej kultúry, predovšetkým literatúry, v Česku a aktuálne povedomie o nej v slovenskom origináli či českých prekladoch. O tom bude pojednávať posledná kapitola.

Hlavným cieľom spracovania tejto témy je teda priblížiť životné príbehy a tvorbu Dominika Tatarku, Ľubomíra Feldeka a Milana Lasicu, a zistiť, aký je ich pohľad a názor na české prostredie. Budeme sa snažiť priblížiť spomienky, ktoré sa im k Česku viažu, či prísť na to, ako vnímajú prepojenie oboch národov.

Vychádzame pri tom z hypotézy, že im česká kultúra prinášala inšpiráciu už za čias Československa a v prípade Milana Lasicu a Ľubomíra Feldeka aj po jeho rozdelení. Druhý predpoklad, ktorý si v práci stanovujeme, však znie, že umelecká činnosť Ľubomíra Feldeka a Milana Lasicu sa po vzniku samostatných štátov stiahla najmä na Slovensko a v českým kultúrnym priestorom udržiavajú kontakt len zriedkavo. V rámci tretej hypotézy sa domnievame, že povedomie o slovenskej kultúre, obzvlášť literatúre, v českom prostredí sa znižuje a český knižný trh obsahuje mnohé slovenské diela jedine v českom preklade.

K preskúmaniu, vyhodnoteniu a následnej interpretácii týchto hypotéz nám pomôžu i osobné rozhovory s Milanom Lasicom a Ľubomírom Feldekom, vďaka ktorým práca nadobudne nové špecifické poznatky.

Taktiež poukážeme na aktuálnu situáciu, ktorú medzi sebou vytvárajú dve susediace krajiny so spoločnou históriou, kultúrou a jazykom, a to prostredníctvom zozbierania informácií autorkou práce, ktorá má k tejto téme ako Slovenka v českom prostredí blízko.

1 Slovenská literárna tvorba a kultúrna spätosť s Českom

Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek a Milan Lasica, osobnosti z rôznych umeleckých období a rôzneho osudu, sa výrazným spôsobom zapísali do povedomia verejnosti v Česku aj na Slovensku, a prispeli, či stále prispievajú, aj k rozvoju slovenskej kultúry.

Tú si priblížime hneď v prvej kapitole, najmä z hľadiska literárnej tvorby. Aby sme totiž lepšie porozumeli pôsobeniu spomínaných troch umelcov, zasadíme ich najskôr do kontextu slovenskej literatúry dvadsiateho a dvadsiateho prvého storočia.

Všetci autori totiž spoločne tvorili v období Československa, a Ľubomír Feldek s Milanom Lasicom svoju umeleckú činnosť rozvíjajú aj v súčasnosti. S nimi dvoma sa v rámci diplomovej práce pokúsime aj o hĺbkový rozhovor, vďaka ktorému spoznáme viac ich názory, okolnosti tvorby či tvorbu samotnú.

1.1 Analýza obsahu autorskej tvorby a hĺbkový rozhovor

Hĺbkový rozhovor predstavuje typ rozhovoru, ktorý je vedený priamo a otvorene, a do značnej miery v ňom závisí od samotného recipienta, o akých témach sa bude hovoriť, ako dlho a ako podrobne sa im bude venovať.¹ „Cieľom hĺbkových rozhovorov je získať dáta k pochopeniu príčin a motívov jednania opytovaných, k objasneniu vzniku postojov a ich vysvetlení.“²

Okrem toho budeme súčasne reflektovať diela všetkých vybraných umelcov, a rozoberať ich obsah. K tomu sme si zvolili techniku obsahovej analýzy. Ide o kvantitatívnu výskumnú metódu, ktorá sa zaoberá komunikačnými obsahmi vychádzajúcimi z vedecky podloženého kladenia otázok.³

Od typu otázok a konkrétneho skúmania obsahu závisí, aká metóda analýzy by bola pre našu prácu najvyužiteľnejšia. Známe sú napríklad dva metodické prístupy k analýze, ktoré sa od seba navzájom líšia, ale zároveň spolu v konečnom dôsledku súvisia. Sú to hermeneutická textová a kvantitatívna obsahová analýza.⁴

---

¹ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. s. 211

² Tamže, s. 212

³ SCHULZ, Winfried – REIFOVÁ, Irena a kol. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Vyd. 3. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011. s. 30

⁴ Tamže, s. 29

Prostredníctvom prvej spomenutej sa pod povrchom textu odhaľujú jeho hlbšie skryté štruktúry či autorské intencie, a poukazuje sa na špecifické argumentačné štruktúry. Ide teda o veľmi dôkladný rozbor jednotlivých obsahov.⁵

Kvantitatívna obsahová analýza je na druhej strane vysoko štruktúrovaným a selektívnym procesom. Medzi jej prednosti patrí overiteľnosť, a možnosť spracovania veľkého počtu textov.⁶

Aby sme správne uchopili metódu obsahovej analýzy, mohli by sme použiť kombinovaný prístup týchto dvoch oddelených foriem. „Často je hermeneutická analýza predstupňom kvantitatívnej analýzy.“⁷

Dáta, ktoré prostredníctvom obsahovej analýzy získame, vyjadrujú napríklad frekvenciu výskytu určitých tém, slov, klišé či obrazov v texte. Jej výsledkom je kvantitatívny popis výskytu vybraných znakov v skúmaných textoch.⁸ Nimi budú, okrem samotných knižných diel Dominika Tatarku, Ľubomíra Feldeka a Milana Lasicu, takisto ich portréty a názory publikované v dielach iných autorov, či výstupy v českých a slovenských médiách.

1.2 Vývin slovenskej literatúry

1.2.1 Ľubomír Feldek a jeho prístup k česko-slovenskej písomnej vzájomnosti

Literatúra nielen čitateľa obohacuje a rozvíja ho po viacerých stránkach, ale vypovedá nám veľa aj o spoločnosti, v ktorej vznikala. Dozvedáme sa prostredníctvom nej viac o kultúre národa, jeho krásach či problémoch, spoznávame aj životy a tvorbu samotných autorov. Literárne diela na území Slovenska vznikali v rôznych fázach vývoja spoločnosti, a to ako počas kodifikácie spisovného slovenského jazyka v 19. storočí, tak už aj dávno pred tým či potom.

Ľubomír Feldek vo svojej knihe *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča* napísal, že verí v príťažlivosť slovenskej literatúry a takisto v to, že

---

⁵ SCHULZ, Winfried – REIFOVÁ, Irena a kol. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Vyd. 3. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011. s. 29

⁶ Tamže.

⁷ Tamže, s. 30

⁸ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. s. 295

sa jej raz podarí pripútať svetovú pozornosť.⁹ Práve v tejto publikácii jej autor ponúka prierez dejinami slovenského písomníctva, ktoré uviedol obdobím okolo roku 863. Vtedy na naše územie prišli vierozvestci Konštantín a Metod, a vytvorili prvé slovanské písmo. Konštantín sa ale zároveň prejavil aj ako básnik, a pripisujeme mu autorstvo prvej pôvodnej slovanskej básne *Proglas*.¹⁰

„*Proglas* je oslavou gramotnosti (vzdelanosti), ako prostriedku k mravnosti a ceste k Bohu, tak jednotlivcov ako aj celých národov.“¹¹

„Keď sa príslušníci nejakého národa usilujú definovať svoju národnú mentalitu, vždy si pomáhajú tak, že sa porovnávajú s niektorým susedným národom. My Slováci sme žili vyše sedemdesiat rokov v spoločnom štáte s Čechmi, a preto najradšej definujeme svoju mentalitu tak, že ju porovnávame s českou.“¹² Ľubomír Feldek charakterizuje a zároveň porovnáva rozvoj českej a slovenskej písomnej kultúry. Ako základný rozdiel z toho vychádza, že Česi majú oveľa väčší sklon k písaniu ako Slováci, ktorí zase viac preferujú ústne podanie.¹³

„To, že sa stalo synonymom slovenskej mentality ústne podanie, nie je náhoda – má to svoje hlboké historické dôvody. Slováci sú starý národ s mladým spisovným jazykom.“ Ako sme už spomínali vyššie, spisovná slovenčina nachádza svoje korene v jazyku, ktorým sa na našom území hovorilo aj písalo v deviatom storočí.¹⁴ „Potom sa však po písanom slovenskom slove stopa stráca a jazyk našich predkov ako ponorná rieka celé stáročia ‚tečie‘ pod latinčinou, pod maďarčinou pod češtinou.“¹⁵

Slovenčina ako samostatný jazyk postupne vznikla v devätnástom storočí. A podarilo sa jej formovať sa práve ústnym podaním, konkrétne najmä rozprávkami.¹⁶ „Rozprávka, ktorá zachránila slovenský národ a jeho reč v dávnomveku, nás totiž zachraňuje stále znova. Zachránila nás aj počas tých štyridsiatich rokov socializmu, ktoré sme absolvovali. Bola bezpečným azylom pred neslobodou a ideológiou, a vďaka nej vyšli z toho

---

⁹ FELDEK, Ľubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 11

¹⁰ Tamže, s. 14

¹¹ Veľká Morava ako kultúrny fenomén. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2018-12-30]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31564>

¹² FELDEK, Ľubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 25

¹³ Tamže.

¹⁴ Tamže.

¹⁵ Tamže.

¹⁶ Tamže.

obdobia slovenská literatúra pre deti aj slovenská knižná grafika a ilustrácia zázračne nedotknuté¹⁷

Milan Rúfus v publikácii, ktorá vznikla k 180. výročiu narodenia Pavla Dobšinského napísal, že rozprávkové príbehy v nás vždy budovali morálne princípy, a viedli nás na stranu spravodlivosti: „Tešili sme sa dopredu na jej výkon, na to, ako ježibaba dobehne macochinu dcéru a strhá z nej zlato, na to, ako hodí popolvár draka až po hlavu do olova. Za sobotných večerov vychodili sme prvú školu morálky, učili sme sa odpúšťať i mstiť, učili sme sa pokore i hrdosti, pravde i cti.¹⁸

1.2.2 Literatúra prvej polovice dvadsiateho storočia

Od konca devätnásteho storočia bola literatúra na Slovensku buď riadená politickým režimom alebo zobrazovala aktuálne dianie v spoločnosti. Menila sa v období dvoch svetových vojen, odlišnú tvár mala počas normalizácie, komunizmu a takisto po roku 1989, kedy sa v literatúre prestali klásť podmienky, zrušila sa cenzúra, a nastala sloboda písania.¹⁹

„Obdobie od začiatku deväťdesiatych rokov až do roku 1918 je dejiskom zložitých a ustavičných premien v živote a literatúre slovenského národa. S touto situáciou sa už nedalo vyrovnáť ani myšlienkovu a ani umelecky pomocou starších koncepcií.“²⁰

Moderná slovenská poézia sa začína objavovať začiatkom dvadsiateho storočia. Jednou z jej zakladateľských osobností je Ivan Krasko, vedúci predstaviteľ *Slovenskej moderny a slovenského symbolizmu*. Prostredníctvom svojich básnických zbierok z roku 1909 *Nox et solitudo (Noc a samota)* a 1912 *Verše* upriamil pozornosť na vnútornú problematiku človeka.²¹ „...zrazu, po storočiach ustavične uprednostňovaných veľkých povinností, tu bol básnik, ktorý bol zvedavý iba na vlastnú dušu a nestaral sa (alebo len veľmi málo sa staral) o čokoľvek iné. Ukázalo sa však, že slovenská poézia už veľmi, veľmi potrebovala práve takéhoto básnika.“²²

¹⁷ FELDEK, Lubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 25

¹⁸ SLIACKY, Ondrej. *Pamodaj šťastia, rozprávka*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2008. s. 13

¹⁹ COMPELOVÁ, Zuzana. *Súčasná slovenská literatúra v poľských prekladoch*. Banská Bystrica, 2017. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Filozofická fakulta. Katedra slovanských jazykov. Vedúci práce Anita RAČÁKOVÁ. s. 9

²⁰ Tamže.

²¹ Ivan Krasko. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-1]. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/ivan-krasko#books_reviews

²² FELDEK, Lubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 126

Básnickú zbierku *Verše* napísal aj Janko Jesenský, a to dokonca už v roku 1905. Poéziu a prózu ale tvoril aj v neskorších rokoch dvadsiateho storočia. Dôležitou súčasťou jeho poézie je irónia a sebaíronia, kdežto vo svojich epických dielach využíval aj humor a satiru.²³ „Vrcholom Jesenského prozaickej tvorby je rozsiahly román *Demokrati*, do ktorého vložil celoživotnú skúsenosť z verejného angažovania sa v politicko-administratívnej oblasti.“²⁴

Rovesníkom Janka Jesenského bol Jozef Gregor Tajovský, slovenský prozaik, dramatik a básnik. Jeho tvorba je inšpirovaná rodným Tajovom a jeho okolím, slovenským ľudom a domácou kultúrou. Vo svojich dielach odkrýval mravné hodnoty spoločnosti, ale písal aj o chybách a biedach spoločnosti, ktoré sužovali ľudí či už z vlastného alebo cudzieho zavinenia.²⁵ Z prozaickej tvorby môžeme spomenúť napríklad *Maca Mlieča*, *Horký Chlieb* či *Mamku Pôstkovú*.²⁶

Po roku 1918 sa začal ustáľovať nový štát, a to vo všetkých oblastiach spoločenského života, vrátane kultúry. Medzi novovzniknutými či obnovenými kultúrnymi inštitúciami boli napríklad *Matica slovenská* či *Slovenské národné divadlo*, a vznikali aj umelecké zväzy ako napríklad aj *Spolok slovenských spisovateľov*.²⁷ Slovensko a Česko vytvorili spoločnú krajinu s prestávkou na sedem desaťročí, a tak v tomto období vznikli podobné podmienky pre tvorbu slovenských aj českých umelcov. A tie sa postupom časom menili.

„Literárna tvorba sa diferencovala, pretože stratila národno-obrannú funkciu.“²⁸ Od štúrovských čias sa totiž slovenská literatúra orientovala prevažne na národné ciele, čo ale čiastočne viedlo aj k izolácii slovenského literárneho priestoru.²⁹

Spisovateľi po vzniku novej republiky chceli predovšetkým spoznať nielen domácu, ale aj zahraničnú tvorbu. Okrem lokálnych myšlienok ich ovplyvňovali aj vtedajšie európske prúdy. Obdobie medzi dvoma svetovými vojnami sa zvykne nazývať aj časom tzv. otvárania okien do sveta. Do literatúry totiž vnikli rôzne podnety z vtedajšieho európskeho myslenia

---

²³ Janko Jesenský. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-1]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/janko-jesensky>

²⁴ Tamže.

²⁵ Jozef Gregor Tajovský. In: *Zlatý fond SME* [online]. [cit./vid. 2019-1-1]. Dostupné z: <https://zlatyfond.sme.sk/autor/70/Jozef-Gregor-Tajovsky>

²⁶ Jozef Gregor-Tajovský. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-1]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/jozef-gregor-tajovsky>

²⁷ Slovenská literatúra v rokoch 1918 - 1948. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31572>

²⁸ Tamže.

²⁹ Tamže.

a tvorby. Slovenská literatúra sa tak ani v období národnej neslobody neizolovala od medzinárodného vplyvu.³⁰

Avšak za to, že sa spoločnosť v medzivojnovom období až tak radikálne od predchádzajúceho obdobia nezmenila, hovorí aj fakt, že najväčší úspech dosiahli práve tí autori, ktorí zobrazovali život doma. Tí nehľadali inšpiráciu v cudzine, ale sústredili sa skôr na všedný život na slovenskej dedine. Tá už bola síce niekoľkokrát zobrazená v období realizmu, teraz však bola opäť videná inými očami. Tu by sme mohli spomenúť mená ako Milo Urban či Jozef Cíger Hronský.³¹

Známe sú z tohto obdobia aj diela Ľudmily Podjavorinskej, poetky, prozaičky a autorky kníh pre deti. Preslávila ju najmä básnická skladba pre deti *Čin-Čin*.³²

Knihy pre deti písal aj Ján Smrek, a okrem toho sa venoval tiež poézii, publicistike a memoárom.³³ Prostredníctvom jeho tvorby ho dnes charakterizujeme ako básnika vitalizmu a optimizmu, pretože poslaním poézie je podľa neho vytvárať pocit krásna a harmónie. Z medzivojnového obdobia od neho pochádzajú zbierky *Cválajúce dni*, *Božské uzly* či *Iba oči*.³⁴

V období prvej republiky sa začali vzmáhať aj proletárske postoje. Prvým známym básnikom na našom území, čo presadzoval takéto myšlienky, bol Ján Rob Poničan, ktorý vzbudil pozornosť svojou prvotinou *Som, myslím, cítim a vidím, milujem všetko, len temno nenávidím*. Na neho nadviazal Laco Novomeský, básnik a redaktor *DAVu* či iných komunistických novín. A hoci bol neskôr odsúdený a väznený, zostal aj napriek tomu verný svojmu presvedčeniu. Socialistická literatúra sa dotkla viacerých autorov, medzi ktorými boli aj Fraňo Kráľ či Peter Jilemnický.³⁵

V tridsiatych rokoch sa slovenská literatúra postupne začala rozvíjať aj v nových smeroch. V poézii sa čoraz viac objavoval nadrealizmus či surrealizmus a katolícka moderna. Nadrealizmus do literatúry na našom území priniesol po prvýkrát spisovateľ

---

³⁰ COMPELOVÁ, Zuzana. *Súčasná slovenská literatúra v polských prekladoch*. Banská Bystrica, 2017. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Filozofická fakulta. Katedra slovanských jazykov. Vedúci práce Anita RAČÁKOVÁ. s. 11

³¹ Slovenská literatúra v rokoch 1918 - 1948. In: *Literárne informačné centru.: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31572>

³² FELDEK, Ľubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 120

³³ Tamže, s. 140

³⁴ Ján Smrek. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-1]. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/jan-smrek#production_description

³⁵ Slovenská literatúra v rokoch 1918 - 1948. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31572>

a žurnalista Rudolf Fabry svojou básnickou zbierkou z roku 1935 *Uťaté ruky*. Básnikmi katolíckej moderny boli predovšetkým kňazi, a jej vznik inicioval básnik a mních františkánskej rehole Rudolf Dilong.³⁶

V próze sa v tomto období do popredia dostával slovenský naturizmus, ktorý v modernej epike obnovil archaické formy ľudovej rozprávky, balady, folklóre mýty a staré biblické príbehy. Medzi autorov tohto smeru patria Dobroslav Chrobák, Margita Figuli či František Švantner. Ich tvorba zároveň dávala vyniknúť hodnotám v medziľudských vzťahoch, akými sú láska, kamarátstvo, vernosť, mravnosť a porozumenie.³⁷

K naturistom mal blízko aj Ludo Ondrejov, publicista a autor poézie a prózy zameranej aj na detského a mladého čitateľa.

„Tvorba slovenských naturistov mala široký čitateľský ohlas a pokladala sa za autentický výraz národného charakteru.“³⁸ Nebolo tomu inak ani v štyridsiatych rokoch minulého storočia, kedy na naturizmus reagovali aj tzv. básnici sujetu. Radíme sem Jána Červeňa, Petra Karvaša, Júliusa Barč Ivana, a takisto Dominika Tatarku.³⁹ „Tí si kládli za cieľ neozvlášťňovať prozaické dielo jazykom, ale sujetovou výstavbou, a pokúšali sa výrazným spôsobom tvorbu intelektualizovať.“⁴⁰

Druhá svetová vojna sa odrazila aj v nálade vtedajšej spoločnosti. Po jej konci sa táto tematika značnou mierou preniesla aj do slovenskej literatúry, v ktorej autori reflektovali uplynulé udalosti. K tomu stále doznievali tendencie písania z medzivojnového obdobia. Na toto smerovanie literatúry sa však znášala vlna kritiky, a od autorov sa vyžadovalo, aby kládli dôraz predovšetkým na zobrazovanie skutočnosti.⁴¹

1.2.3 Literatúra druhej polovice dvadsiateho storočia

Slovenská literatúra sa, rovnako ako celá spoločnosť, zmenila zase aj po roku 1948. „Väčšina autorov pochopila novú situáciu ako historickú nevyhnutnosť a dobrovoľne vzala na seba

---

³⁶ Slovenská literatúra v rokoch 1918 - 1948. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31572>

³⁷ Tamže.

³⁸ Tamže.

³⁹ Tamže.

⁴⁰ Tamže.

⁴¹ COMPELOVÁ, Zuzana. *Súčasná slovenská literatúra v poľských prekladoch*. Banská Bystrica, 2017. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Filozofická fakulta. Katedra slovanských jazykov. Vedúci práce Anita RAČÁKOVÁ. s. 11

povinnosť aktívne pomáhať v procese sociálnej a politickej prestavby spoločnosti, a tejto úlohe prispôsobila aj svoju tvorbu.⁴²

Päťdesiate roky minulého storočia smerovali literárnu činnosť na nastolený spôsob písania, ktorý je teraz známy ako socialistický realizmus. Spisovatelia mali v tomto období informovať o úspechoch nového režimu, čo bolo prísne kontrolované. Cenzúra ovplyvnila aj prekladovú literatúru, predovšetkým takú, čo nevyzdvihovala požadované národné témy.⁴³

„Literárne dielo malo upevňovať a ďalej iniciovať revolučné zmeny v spoločnosti, malo slúžiť myšlienke prestavby vo všetkých oblastiach ‚základne‘ i ‚nadstavby‘. Stalo sa nástrojom ideológie a politiky.“⁴⁴

Rok 1956 znamenal zmenu a odchylenie sa vo vývine slovenskej aj českej literatúry od tzv. kultu osobnosti, pád stalinizmu „a záväzok nepodliehať tak veľmi politickému tlaku a tvoriť ozajstné umenie.“⁴⁵ V tom istom roku začala vychádzať česká *Světová literatura*, ktorú čítali v hojnom počte aj na Slovensku, a slovenský časopis *Mladá tvorba*, do ktorého prispievali mladí a začínajúci autori.⁴⁶

Patril k nim aj básnik a prekladateľ Milan Rúfus. Ten meniacu sa situáciu v celej spoločnosti vyjadril slovami: „Našu generáciu vedie túžba dopátrať sa pravdy v živote a v umení a odpor k luhaniu sebe a iným.“⁴⁷ Milan Rúfus vydal v spomínanom roku 1956 aj svoju prvú básnickú zbierku *Až dozrieme*. Ľubomír Feldek ho nazval „básnikom hraničnej situácie“, a tento svoj prvý hraničný kameň položil podľa neho práve na rozhranie dvoch období. Tvrdí o ňom takisto, že Rúfus nepatrí medzi básnikov, ktorí pred udalosťami zatvárali oči, práve naopak.⁴⁸

„Rúfus ešte nepovedal svoje posledné slovo. Každodenná hranica, na ktorej sa tento básnik spaľuje, ustavične horí. Aj keď to nie je v pravom zmysle slova hranica Husova,

---

⁴² Slovenská literatúra v totalitnom systéme. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31573>

⁴³ COMPELOVÁ, Zuzana. *Súčasná slovenská literatúra v poľských prekladoch*. Banská Bystrica, 2017. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Filozofická fakulta. Katedra slovanských jazykov. Vedúci práce Anita RAČÁKOVÁ. s. 12

⁴⁴ Slovenská literatúra v totalitnom systéme. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31573>

⁴⁵ Tamže.

⁴⁶ Tamže.

⁴⁷ Tamže.

⁴⁸ FELDEK, Ľubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 203

homonymum hranica/ hranica nás nevdojak upozorňuje, že Rúfus sa usídlil ešte na jednej významnej hranici – na tej medzi českou a slovenskou kultúrou.⁴⁹

Ďalším básnikom, ktorý sa v tomto období presadil spomedzi mladej generácie, bol Miroslav Válek. Medzi jeho diela, ktoré vyšli koncom päťdesiatych a začiatkom šesťdesiatych rokov patria *Dotyky* alebo *Príťažlivosť*.⁵⁰

Mladá prozaická generácia sa okrem kritiky stalinizmu snažila odhaľovať aj viaceré spoločenské deformácie.⁵¹ Patrila sem aj skupina tzv. konkretistov, kde pôsobili viaceré známe mená slovenskej literatúry ako Ján Stacho, Lubomír Feldek, Ján Ondruš a Jozef Mihalkovič.⁵² Všetci spolu zároveň tvorili aj *Trnavskú skupinu*, „ktorá do vtedajšej schematickej poézie priniesla zmyslovú konkrétnosť, metaforu a experiment.“⁵³

Nielen spisovatelia, ale celkove aj množstvo umelcov vnímalo dianie v spoločnosti triezvym pohľadom, a stavali sa k nemu kriticky. Keďže svoj názor nemohli povedať nahlas, vyjadrovali ho aspoň skryto v riadkoch či implicitných prejavoch svojej tvorby.

Mladí básnici a prozaici sa snažili ustavične hľadať pravdu o živote a dožadovali sa po vyhranenom autorskom subjekte. Spomedzi autorov druhej polovice dvadsiateho storočia z obdobia totality spomeňme napríklad Jána Johanidesa, prozaika a esejistu, ktorý takisto uverejňoval svoje texty v *Mladej tvorbe*⁵⁴, Vincenta Šikulu, básnika, scenáristu či spisovateľa pre deti, čo bol istý čas tiež redaktorom literárneho časopisu *Romboid*, a koncom dvadsiateho storočia predsedal spolku *Slovenských spisovateľov*.⁵⁵ Do tejto mladej generácie sa radil okrem iných aj Rudolf Sloboda, ktorý podobne ako Šikula, bol nielen básnikom a prozaikom, ale i dramatikom, scenáristom a autorom kníh pre deti.⁵⁶

V próze sa okrem mladej generácie, ktorá svoje postoje vyjadrovala prevažne v básnických zbierkach, vracala aj téma Slovenského národného povstania, ale už bez

---

⁴⁹ FELDEK, Lubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 207

⁵⁰ Slovenská literatúra v totalitnom systéme. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31573>

⁵¹ Tamže.

⁵² Tamže.

⁵³ Lubomír Feldek je považovaný za majstra rôznych literárnych žánrov. In: *Vtedy.sk. TASR*. [online]. [cit./vid. 2019-1-1]. Dostupné z:

<http://www.vtedy.sk/lubomir-feldek-je-povazovany-za-majstra-roznych-literarnych-zanrov>

⁵⁴ FELDEK, Lubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 230

⁵⁵ Vincent Šikula. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-1]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/vincent-sikula>

⁵⁶ FELDEK, Lubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 268

výraznejších ideových deformácií.⁵⁷ Generácia autorov, ktorá bola známa ako povstalecká, tvorila koncom päťdesiatych a v šesťdesiatych rokoch, a dôraz kládla na ľudské charaktery v hraničnej situácii. K autorom tejto doby radíme Vladimíra Mináča, Ladislava Mňačka, Katarínu Lazarovú, ale aj Dominika Tatarku alebo Ladislava Ťažkého.⁵⁸

V slovenskej literatúre sa opätovne začali objavovať autori, ktorých komunistický režim rehabilitoval, a v liberálnejšom prostredí druhej polovice šesťdesiatych rokov sa rozvíjalo umenie naprieč všetkými oblasťami.⁵⁹ Potom však prišla normalizácia.

Tá so sebou priniesla zánik slobodného písania a nádejných rozbehov z minulého obdobia, obnovenú cenzúru, a odniesla diela autorov kritizujúcich komunizmus či prispievajúce do literárnych časopisov.⁶⁰ Mnohí z umelcov museli odísť z verejného života a nesmeli ďalej tvoriť.

Tí, ktorí v literatúre zostali, buď stotožnili svoje myslenie s ideológiou režimu, alebo ich názory v texte neboli na prvý pohľad viditeľné a ich výtvary vychádzali legálne, či emigrovali. Do zahraničia odišli a odtiaľ publikovali aj Ladislav Mňačko, Jaroslava Blažková, Emil Knieža, Rudolf Skukálek, Agneša Gundová a iní. Treťou skupinou spisovateľov v období normalizácie boli autori samizdatu, z čoho niektorí boli podobne za hranicami Slovenska. S vtedajším vládny systémom nesúhlasili napríklad Dominik Tatarka, Ivan Kadlečík, Pavel Hružík, Martin M. Šimečka a Hana Ponická. Tatarka, Kadlečík a M. Šimečka zároveň udržiavali tesné kontakty s disidentami v Čechách.⁶¹

Socialistický realizmus opäť naberal na sile. „Na rozdiel od situácie v Čechách, hlavný literárny prúd vytvárali autori, ktorí uverejňovali svoje práce legálne v jednotlivých domácich vydavateľstvách. Ideológovia režimu a kultúrni politici vyžadovali od autorov predovšetkým súčasné témy, ktoré mali byť aj spoločensky závažné.“⁶²

---

⁵⁷ Slovenská literatúra v totalitnom systéme. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31573>

⁵⁸ Tamže.

⁵⁹ Tamže.

⁶⁰ COMPELOVÁ, Zuzana. *Súčasná slovenská literatúra v poľských prekladoch*. Banská Bystrica, 2017. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Filozofická fakulta. Katedra slovanských jazykov. Vedúci práce Anita RAČÁKOVÁ. s. 13

⁶¹ Slovenská literatúra v totalitnom systéme. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31573>

⁶² Tamže.

Osemdesiate roky vniesli do slovenskej literatúry čerstvý vzduch a väčšiu mieru liberálnosti. Vznikli nové časopisy *Literárny týždenník* a *Dotyky*, mesačník pre mladú literatúru. Témy, ktoré dovtedy boli tabuizované, začali vstupovať do verejných diskusií.⁶³

Už v tomto čase mali v literatúre svoje miesto spisovatelia súčasnosti ako Daniel Hevier, ktorý sa okrem prózy a poézie venuje knihám pre deti a mládež⁶⁴, Ján Štrasser - básnik, publicista a takisto tvorca diel pre deti a mládež⁶⁵ či Tomáš Janovic. Ten pôsobil aj v humoristických časopisoch *Roháč* a *Aréna*, a jeho tvorba siaha aj do básní a piesňových textov. Ak by sme sa teraz od poézie a prózy presunuli viac k umeniu dramatickému, mali by sme podotknúť, že to spolu s divadlom počas totality nebolo priveľmi rozvinuté. Stabilným dramatikom počas tohto obdobia bol iba Peter Karvaš, ktorý pôsobil v *Slovenskom národnom divadle*. Vo svojich hrách zo šesťdesiatych rokov sa dokonca staval proti Stalinovmu kultu osobnosti a samotnému režimu.⁶⁶

Koniec šesťdesiatych rokov priniesol vznik malých divadiel ako napríklad *Radošinské naivné divadlo* pod vedením Stanislava Štepku či *Divadlo na korze*. To preslávili najmä protagonisti Milan Lasica a Július Satinský.⁶⁷ Táto dvojica spolu autorsky aj herecky pôsobila od spoločného vystúpenia v *Tatra revue* v roku 1959⁶⁸. Išlo o prvý profesionálny kabaret na Slovensku, ktorý vznikol koncom päťdesiatych rokov, a bol zrušený počas normalizácie.⁶⁹ V rovnakom období zatvorili aj *Divadlo na korze*, a problémy s cenzúrou začali mať aj Lasica a Satinský. Museli zo Slovenska odísť, a dočasne pôsobili v kabarete *Večerní Brno*. Vrátili sa v polovici sedemdesiatych rokov na *Novú scénu*, a účinkovali v jej spevohre, a neskôr aj v činohre. Od roku 1982 vystupovali v *Štúdiu S - dnešnom L+S*.⁷⁰

---

⁶³ Slovenská literatúra v totalitnom systéme. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31573>

⁶⁴ Daniel Hevier. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-1]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/daniel-hevier>

⁶⁵ Ján Štrasser. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-1]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/jan-strasser>

⁶⁶ Slovenská literatúra v totalitnom systéme. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31573>

⁶⁷ Tamže.

⁶⁸ FELDEK, Ľubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 276

⁶⁹ MAKAYOVÁ, Lucia. Spomienky na Tatra revue: Smiech i slzy. In: *HNonline*, 2009.[online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <https://hnonline.sk/expert/354703-spomienky-na-tatra-revue-smiech-i-slzy>

⁷⁰ FELDEK, Ľubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 276

„No darmo je – ak hovorím o L+S, som povinný povedať, že sú to nie majstri mlčania, ale majstri slova, a to takí, akých môže divadlu závidieť aj hrdý Olymp našej nežnej lyriky,“⁷¹ napísal Ľubomír Feldek.

Keďže k Milanovi Lasicovi bude napísaných ešte veľa slov neskôr, a osobitne aj v ďalšej kapitole, venujeme krátky priestor druhému zo známej a obľúbenej dvojice – Júliusovi Satinskému. Tento slovenský herec, humorista a dramatik sa okrem svojej javiskovej tvorby venoval aj próze, publicistike a tvorbe pre deti. Známe sú jeho *Rozprávky uja Klobásu*, *Čučoriedkáreň* alebo *Chlapci z Dunajskej ulice*.⁷²

„Obľúbený umelec bol univerzálnou a tvorivou osobnosťou, polovičkou legendárnej intelektuálno-komickej dvojice Lasica a Satinský, ktorá sa stala výrazným a ojedinelým fenoménom slovenskej kultúry. Svojím iskrivým a inteligentným humorom si získali priazeň širokej verejnosti nielen na Slovensku, ale aj v Česku.“⁷³

1.1.4 Od nežnej revolúcie po súčasnosť

V roku 1989 spolu so železnou oponou padla aj cenzúra. Nastala premena spoločenských noriem a takisto režimu od totality k demokracii. Autori, ktorí dovtedy písali samizdaty, postupne začali tvoriť legálne, a znovuotvorené hranice priniesli nové myšlienkové prúdy.

Umelci a všetci tí, ktorých komunizmus akýmkoľvek spôsobom perzekvoval, pôsobili zase slobodne, a niektorí z nich začali byť opätovne činní aj verejne. Slovenský literárny priestor privítal diela tých, čo počas totality odišli do emigrácie. A tí, ktorí za toto obdobie publikovali legálne, mali na to rôzne dôvody. Niektorí síce išli ruka v ruku s bývalým režimom, iní ale zase tvorili s nútenými prestávkami a ťažkosťami.⁷⁴ Takými autormi boli napríklad Pavel Vilikovský, Rudolf Sloboda, Štefan Moravčík, Ján Lenčo, Ján Johanides, Dušan Dušek alebo Dušan Mitana.⁷⁵

Charakter literatúry sa od konca osemdesiatych rokov až tak priveľmi nezmenil, postupné uvoľňovanie a svojvoľné písanie sa len prehlbovali. Na verejnosť sa však čoraz

---

⁷¹ FELDEK, Ľubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 278

⁷² Július Satinský. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/julius-satinsky>

⁷³ Nezabudnuteľný Július Satinský bol rodeným rozprávačom. In: *Vtedy.sk, TASR*. [online]. [cit./vid. 2019-1-1]. Dostupné z: <https://www.vtedy.sk/nezabudnutelny-julius-satinsky-bol-rodenym-rozpravacom>

⁷⁴ Postsocializmus a postmodernizmus. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31574>

⁷⁵ Tamže.

viac dostávali témy, ktoré boli počas totalitného režimu tabuizované, a to duchovno-náboženská, nacionálna či sexuálna tematika.⁷⁶

„Noví spisovatelia už nemajú potrebu reagovať na starší domáci kontext. Súčasní autori svojimi dielami manifestujú svoju individualitu a originalitu. Hrdinom tejto literatúry sa stáva človek stratený sám v sebe, outsider. V dielach dominuje paródia, sarkazmus, irónia, experiment.“⁷⁷

Okrem toho sa do povedomia ľudí začali vracat' literárne fakty, ktoré boli do roku 1989 úplne potlačené alebo rozdielne interpretované tak, aby išli v súlade s kultúrou a politikou komunizmu. Liberalizáciu v literatúre bolo možné badať aj v tom, že sa začali objavovať otvorene kritické a alternatívne názory, a to aj v oficiálnych publikáciách či celoplošných médiách.⁷⁸

V deväťdesiatych rokoch sa v slovenskej kultúre obnovili aj duchovné pramene, a niektorí autori sa v tvorbe zamerali práve na spirituálne hodnoty. Išlo najmä o básnikov, medzi ktorých patrili aj Milan Rúfus či Viliam Turčány.⁷⁹

Od roku 1993, kedy vzniklo samostatné Slovensko, literatúra zase nadobudla národný aspekt. Autori často odkazovali na historické korene, pričom sa vracali k obdobiu Veľkej Moravy. Išlo tu však najmä o publicistiku či historickú faktografiu. Literatúra sa postupne stávala heterogénnou, a vyjadrovala sa k množstvu rôznych tém. Spisovatelia pritom čerpali a čerpajú nielen z domáceho prostredia, ale aj z európskeho či mimoeurópskeho kontextu.⁸⁰

V dvadsiatom prvom storočí sa postupne rozvinula takisto literatúra pre ženy, v ktorej so svojimi „evitovkami“ uspela napríklad Eva Urbaníková. Populárne sú ale aj detektívky. Slovenský spisovateľ, ktorý napísal množstvo kníh tohto žánru, vystupuje pod pseudonymom Dominik Dán. Dôraz sa ale stále kladie aj na celospoločenské témy či príbehy každodenného života z pohľadu jednotlivca.

---

⁷⁶ Postsocializmus a postmodernizmus. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31574>

⁷⁷ COMPELOVÁ, Zuzana. *Súčasná slovenská literatúra v poľských prekladoch*. Banská Bystrica, 2017. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Filozofická fakulta. Katedra slovanských jazykov. Vedúci práce Anita RAČÁKOVÁ. s. 16

⁷⁸ Tamže, s. 15

⁷⁹ Postsocializmus a postmodernizmus. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-1-2]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31574>

⁸⁰ Tamže.

1.3 Traja reprezentanti slovenskej kultúry a ich vzťah k Česku

V predošlej podkapitole sme stručne opísali vývin slovenskej literatúry s dôrazom na dvadsiate a dvadsiate prvé storočie. Aby sme totiž správne vedeli uchopiť a následne analyzovať tvorbu troch vybraných slovenských umelcov, je nutné poznať aj kultúrno-historické okolnosti, ktoré ich ovplyvňovali a formovali.

Všetkých sme spomenuli v jednotlivých úsekoch dejín literatúry, a priradili k určitej skupine či žánrovému zameraniu, ku ktorému malo či má ich pôsobenie blízko. A prostredníctvom charakteristiky dejín našej spoločnosti, či v súvislosti s dielami ostatných slovenských spisovateľov a dramatikov, sme si mohli všimnúť, že tvorba Dominika Tatarku, Lubomíra Feldeka a Milana Lasicu nesmeruje len k slovenskému recipientovi. Každý z nich sa totiž zaslúžil okrem samotnej umeleckej tvorby aj o rozvoj vzájomných vzťahov Česka a Slovenska.

1.3.1 Pôsobenie Slovákov v Česku a česko-slovenské vzťahy

Česko a Slovensko tvorili počas dlhého obdobia v dvadsiatom storočí spoločný štát, a preto niet divu, že dodnes stále dochádza k prelínaniu vzájomných postojov, vzdelávania, kultúry či jazykov týchto dvoch národov.

Zbližovanie v oblasti kultúry sme mohli zaznamenať aj v rámci osláv k 28.10.2018, kedy si obe krajiny pripomínali storočie od vzniku prvej spoločnej republiky. Do tohto obdobia sme sa mohli preniesť napríklad aj prostredníctvom putovnej výstavy *Listování Slovenskem: Slovenská literatura v českých nakladatelstvích 1918–1939*, ktorá práve pri príležitosti okrúhleho výročia mapovala vzťahy Čechov a Slovákov v oblasti knižnej kultúry.⁸¹

Pokiaľ ide o organizácie, ktoré zastrešujú a rozvíjajú spoluprácu Česka so Slovenskom v kultúrnom aj jazykovom prostredí⁸², mohli by sme spomenúť združenia slovenskej menšiny, ktorými sú napríklad *Obec Slovákov v ČR*, *Česko-Slovenská scéna*,

---

⁸¹ Listování Slovenskem: Slovenská literatura v českých nakladatelstvích 1918–1939. In: *Památník národního písemnictví*. [online]. [cit./vid. 2019-1-3]. Dostupné z: <http://pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/listovani-slovenskem-slovenska-literatura-v-ceskych-nakladatelstvich-1918-1938/>

⁸² TARIŠKOVÁ, Daša. *Česko-slovenské vzťahy po roku 1989 a rozpad Československa*. Banská Bystrica, 2016. Bakalárska práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. Katedra medzinárodných vzťahov a diplomacie. Vedúci práce Marek SYRNÝ. s. 38

*Demokratická aliancia Slovákov, Folklórne združenie Púčík, Klub slovenskej kultúry a mnohé iné.*⁸³ „Všetky organizácie sa s väčšou či menšou intenzitou hlásia k pestovaniu vzájomnosti medzi Slovákami a Čechmi.“⁸⁴

Okrem toho sa usporadúvajú rôzne slovensko-české kultúrne festivaly, medzinárodné folklórne festivaly ako *Praha – srdce národov, Jánošíkov dukát* a iné, a takisto prehliadky divadiel: *Slovenské divadlo v Praze, To nejlepší z humoru na slovenské scéně* a mnohé ďalšie aktivity.⁸⁵

Na spoločenskom a kultúrnom dianí sa aktuálne zúčastňuje aj nezávislý spolok *Pražská kaviareň*, ktorý podporuje pozitívne zmeny na Slovensku a informuje svojich krajanov v Česku o dianí doma aj vo svete. Súčasne s tým organizuje stretnutia so známymi osobnosťami, a minulý rok usporiadali štyri zhromaždenia *Praha za slušné Slovensko*,⁸⁶ ktoré nadväzovali na slovenské protesty organizované po vražde slovenského novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej.

Vzájomné česko-slovenské vzťahy sa upevňujú aj pôsobením slovenských hercov v Čechách a opačne, účinkovaním v divadlách a filmoch, ako aj spoločnej koprodukcii, a samozrejme vďaka podobnosti našich jazykov.⁸⁷

„Slovenčina a čeština sú dva najbližšie západoslovanské jazyky, ktoré existujú popri sebe už celé stovky rokov.“⁸⁸ Slovenský jazykovedec Jozef Mistrík v knihe *Variácie reči* zároveň píše, že sa tieto dva jazyky stále ovplyvňovali, pričom staršia a vyvinutejšia čeština bola pri ovplyvňovaní silnejšia.⁸⁹ Publikácia vznikla ešte v roku 1988 za čias Československa, a preto v nej autor dáva priestor aj dvojazykovosti češtiny a slovenčiny. A hoci sme sa o štyri roky od napísania knihy rozdelili na dva samostatné štáty, je to stále aktuálna téma.

„Stupeň vzájomného ovládania češtiny na Slovensku a slovenčiny v Čechách a na Morave je do značnej miery motivovaný sociálnymi a vekovými kategóriami spoločenstva.

---

⁸³ Rada vlády pro národnostní menšiny. In: *Vláda České republiky*. [online]. [cit./vid. 2019-1-3]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=6647>

⁸⁴ Tamže.

⁸⁵ Tamže.

⁸⁶ O nás. In: *Pražská.kaviareň.org*. [online]. [cit./vid. 2019-1-3]. Dostupné z: <http://prazska.kaviaren.org/tim-prazskej-kaviarne/>

⁸⁷ TARIŠKOVÁ, Daša. *Česko-slovenské vzťahy po roku 1989 a rozpad Československa*. Banská Bystrica, 2016. Bakalárska práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. Katedra medzinárodných vzťahov a diplomacie. Vedúci práce Marek SYRNÝ. s. 38

⁸⁸ MISTRÍK, Jozef. *Variácie reči*. Vyd. 1. Bratislava: Smena, 1988. s 41

⁸⁹ Tamže.

Napríklad čím väčšie je mesto alebo priemyselné centrum, tým vyšší stupeň dvojjazykovosti sa v ňom uplatňuje. Tak napríklad v Prahe, v Ostrave, v Bratislave a v Košiciach možno pozorovať najvyšší stupeň česko-slovenskej dvojjazykovosti, zatiaľ čo napríklad v južných a severných oblastiach Čiech a Slovenska je stupeň dvojjazykovosti nižší.⁹⁰

Nižšia zrozumiteľnosť jazykov je čoraz viac citeľnejšia aj u mladšej generácie, ktorá neprichádza tak veľmi do kontaktu s jazykom susednej krajiny ako predošlé generácie. Na Slovensku to ale stále upevňuje aj častý dabing v češtine, české programy a filmy, ako aj knižná tvorba, ktorá podobne nie je vždy prekladaná do slovenčiny. Túto tému viac dopodrobna rozvineme v poslednej kapitole.

1.3.2 Významné slovenské osobnosti: Tatarka, Feldek a Lasic

Dominikovi Tatarkovi, Lubomírovi Feldekovi a Milanovi Lasicovi budeme venovať v diplomovej práci najviac priestoru. Všetci zanechali stopy aj v českom kultúrnom prostredí, každý však svojím osobitným spôsobom, ktorý zarezonoval v oboch krajinách.

Dominik Tatarka (1913 – 1989) sa síce narodil ešte za čias Rakúsko-Uhorska, v jeho tvorbe však absentujú spomienky na toto obdobie. „Tatarka patrí do prvej generácie, ktorá bola formovaná československými školami.“⁹¹ Jeho postoje a názory prešli v priebehu dvadsiateho storočia zložitým vývojom. Účasťou na Slovenskom národnom povstaní a následným vstupom do komunistickej strany získal pozitívne predstavy o vzráňajúcom sa socializme, ktorý ale neskôr, najmä po roku 1968, ostro kritizoval. V súčasnosti ho považujeme za popredného spisovateľa a taktiež disidenta.⁹²

V prvej polovici dvadsiateho storočia ho po odchode z domoviny formovalo štúdium slovenčiny, češtiny a francúzštiny v Prahe a neskôr aj v Paríži, čo ho inšpirovalo aj v neskorších dielach.⁹³ Tatarka sa do Prahy vrátil aj po štúdiu, a na mieste, kde pôsobil, dnes visí pamätná doska s jeho podobizňou a textom: „V tomto domě v letech 1969-1980 žil a tvořil slovenský spisovatel Dominik Tatarka 1913-1989. Svaz Slováků v ČR květen 1999“.⁹⁴

---

⁹⁰ MISTRÍK, Jozef. *Variácie reči*. Vyd. 1. Bratislava: Smena, 1988. s 42

⁹¹ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 13

⁹² Spisovateľ a signatár Charty'77 Dominik Tatarka skonil pred 25 rokmi. In: *Školský servis. TASR*. [online]. [cit./vid. 2019-1-3]. Dostupné z: http://skolskyservis.teraz.sk/zaujímavosti/spisovatel-dominik-tatarka/10587-clanok.html?combinedGlobalTab_webmagazin=1

⁹³ Tamže.

⁹⁴ TATARKA Dominik - Na dome čp.2298 Náměstí Jiřího z Lobkovic 20 Praha 3 Vinohrady. In: *Pamětní desky v Praze*. [online]. [cit./vid. 2019-1-3]. Dostupné z:

Jeho život a tvorbu bližšie opíšeme v nasledujúcej kapitole. Na jeho počesť sa od roku 1995 udeľuje *Cena Dominika Tatarku*. Každoročne je získa autor za svoje výnimočné literárne dielo, ktoré naplňa humanistické tradície slovenskej kultúry a nadväzuje na duchovný odkaz tohto spisovateľa.⁹⁵

Lubomír Feldek (1936) má tiež svoje obľúbené miesto v Prahe. Ako píše vo svojej knihe *V otcovej Prahe*, je ním Novgorodská ulica – krátka, slepá ulička, kde kedysi v jednom dome žila jeho babička Anna Feldeková.⁹⁶ V tom istom roku, ako vyšla k jeho sedemdesiatinám táto kniha, napísal článok o vzájomných vzťahoch Česka a Slovenska. Keďže jeho otec bol Čech, mal a má k oboj národnostiam podobne blízko.

Spoločné vzťahy tu prirovnáva k zloženému prívlastku, ktorý mení svoj význam podľa toho, či je napísaný s pomlčkou uprostred alebo bez pomlčky.⁹⁷

„Keď napríklad napíšeme slovo čiernobiely bez pomlčky, znamená to zmiešanú farbu, obsahujúcu tisíc prechodov medzi čiernou a bielou. Hovoríme napríklad o čiernobielej fotografii. Zato však ten istý zložený prívlastok s pomlčkou uprostred znamená už čosi iné. Slovo čierno-biely znamená, že každá zložka farebnej skladby, ktorú pomenujeme, ostáva sama sebou. Hovoríme napríklad o čierno-bielej šachovnici.“⁹⁸

A podobne vidí aj našu spoločnú históriu. Bola totiž miestami československá a inokedy zase česko-slovenská. Začala sa podľa neho dávno pred vznikom prvej republiky a zánikom tej poslednej sa ešte neskončila. „Štátne útvary sa menia, ale ich zmeny nič nemenia na tom, že Česi a Slováci žijú vedľa seba minimálne pol druhu tisícročia.“⁹⁹

Lubomír Feldek žil istý čas aj v Čechách, keď v roku 1995 kvôli politickému tlaku na Slovensku odišiel so svojou rodinou do Prahy.¹⁰⁰ Dnes už opäť býva v Bratislave, kde neprestáva tvoriť, prekladať a vôbec verejne pôsobiť. Feldeka aj vďaka mnohým umeleckým činnostiam považujeme za majstra rôznych literárnych žánrov.¹⁰¹

<https://www.pametni-desky-v-praze.cz/products/tatarka-dominik-/>

⁹⁵ TASR, Cenu Dominika Tatarku získali Šimečka aj Hroboň. *Aktuality.sk*, 2018. [online]. [cit./vid. 2019-1-3]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/572367/cenu-dominika-tatarku-ziskali-simecka-aj-hrobon/>

⁹⁶ FELDEK, Lubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. s. 5

⁹⁷ FELDEK, Lubomír. Lubomír Feldek: O československej a česko--slovenskejvzájomnosti. In: *Finweb*, 2006. [online]. [cit./vid. 2019-1-3]. Dostupné z: <https://finweb.hnonline.sk/komentare-a-analyzy/152019-lubomir-feldek-o-ceskoslovenskej-a-cesko-slovenskej-vzajomnosti>

⁹⁸ Tamže.

⁹⁹ Tamže.

¹⁰⁰ ČORNÁ, Tina. Spisovateľ Lubomír Feldek: Každému je dnes šetko jasné. In: *SME*. Bratislava: Petit Press, 2007. [online]. [cit./vid. 2019-1-3]. Dostupné z: <https://www.sme.sk/c/3602674/spisovatel-lubomir-feldek-kazdemu-je-dnes-vsetko-jasne.html>

¹⁰¹ Významný predstaviteľ slovenskej literatúry Lubomír Feldek jubiluje. *Školský servis, TASR*, 2016. [online]. Dostupné z:

Milan Lasica (1940) sa takisto venuje hneď niekoľkým oblastiam umeleckého života. V súčasnosti ho okrem iného napríklad stále vídavame na televíznych obrazovkách v relácii *Sedem*, ktorá glosuje udalosti uplynulého týždňa.¹⁰² Diváci sa tak pravidelne bavia na jeho bonmotoch, ktorými tam prispieva do diskusie. Do nej sa zapája aj ako stály hosť relácie *Rozhlasu a televízie Slovenska (RTVS) - Zlaté časy*, ktorú moderuje Elena Vacvalová, a divákovi pripomína rôzne zaujímavé momenty z minulosti.¹⁰³

Lasica sa podľa jeho slov stále cíti byť Čechoslovákom, pretože v tomto období prežil väčšinu svojho života, a tak naň spomína s láskou a nostalgiou.¹⁰⁴ Veď štýl humoru, ktorým ľudia spoločne s Júliusom Satinským na javisku či na obrazovkách bavili, prijali medzi seba Slováci aj Česi.¹⁰⁵ A že má tento všestranný umelec k českému národu blízko, spomenul niekoľkokrát aj v knihe *Dopisy bez hraníc*, ktorá obsahuje listy Milana Lasicu s Jiřím Stránským uverejňované v *Divadelných novinách*.

„...o pražské divadlo sa nebojím. V Prahe je vraj v pomere k počtu obyvateľstva viac divadiel ako v Paríži a sú vždy plné. Sám mám s tým svoje skúsenosti. České publikum je úžasné. Zachráni české divadlo, aj český film. Pravdaže, úradníci by sa k tomu obecnstvu mali aspoň trochu pridať.“¹⁰⁶

Uplynulé riadky prvej kapitoly uviedli tému tejto diplomovej práce a predstavili metódu jej spracovania. Prvá kapitola tiež mala za cieľ zasadiť prácu do kontextu slovenskej literárnej tvorby, do ktorej patria diela troch vybraných umelcov. Vyššie sme ich stručne charakterizovali a venovali sa aj ich vzťahu k českému prostrediu, ako aj celkovému pôsobeniu Slovákov v Česku. Na vzájomné prelínanie českej a slovenskej kultúry však bude priestor najmä v poslednej časti práce.

Nasledujúce tri kapitoly budú samostatne tvorené portrétmi Dominika Tatarku, Ľubomíra Feldeka a Milana Lasicu, pri ktorých sa budeme sústrediť nielen na ich biografické údaje, ale aj špecifické oblasti pôsobenia a kontakt s českou kultúrou.

<http://skolskyservis.teraz.sk/zaujímavosti/libomir-feldek-datum-narodenia/29909-clanok.html>

¹⁰² Sedem. In: *JOJ.sk*. [online]. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.joj.sk/sedem>

¹⁰³ Zlaté časy. In: *RTVS*. [online]. [cit./vid. 2019-4-20]. Dostupné z:

<http://www.rtv.slovensko.sk/televizia/program/14188#>

¹⁰⁴ MACHALICKÁ, Jana. Máme se dobře, jsme rozmazlení. Takhle jsme se ještě dějinách neměli, tvrdí herec a režisér Lasica. In: *Lidovky.cz*, 2018. [online]. [cit./vid. 2019-1-3]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/noviny/mame-se-dobre-a-jsme-rozmazleni-takhle-jsme-se-jeste-v-dejinach-nemeli-tvrdi-herce-a-reziser-lasica.A181026_211803_in_noviny_ele

¹⁰⁵ TARAGEL, Dušan. Hádám už len dáko dodojíme. *SME*, 2018. [online]. [cit./vid. 2019-1-3]. Dostupné z: <https://kultura.sme.sk/c/20920126/hadam-uz-len-dako-dodojime.html>

¹⁰⁶ LASICA, Milan – STRÁNSKÝ, Jiří. *Dopisy bez hraníc*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Andrej Šťastný, 2010. s. 44

2 Dominik Tatarka

Dominik Tatarka bol významným slovenským spisovateľom, esejistom a prekladateľom, ktorý za čias Československa zároveň svojou tvorbou prispieval aj do kultúrnej či politickej sféry.¹⁰⁷

„Tatarka bol autorom bystrých postrehov a nemilosrdným odhaľovačom foriem nepravosti a neslobody. Robí ho to politickým mysliteľom, hoci nevypracoval žiadnu teóriu.“¹⁰⁸

A tento rok si pripomíname nielen tridsať rokov od Nežnej revolúcie, ale aj od jeho úmrtia. Svojimi postojmi a dielami reflektoval prostredie, v ktorom žil, hoc sa naň v druhej polovici dvadsiateho storočia pozeral z dvoch strán. Bol prvým signatárom *Charty 77* na Slovensku, a patril k popredným predstaviteľom slovenského disentu.¹⁰⁹

„Jeho predstavy, myšlienky a postoje si zaslúžia špeciálnu pozornosť z hľadiska dejín slovenského politického, mohli by sme povedať aj občianskeho myslenia, o to viac, že sa snažil myslieť ‚statočne a úprimne‘.“¹¹⁰

2.1 Detstvo, mladosť a domovina

Dominik Tatarka pochádzal z obce Drienové (dnes pomenovanej Plevník-Drienové) ležiacej na severozápade Slovenska, kde sa narodil 14. marca 1913 do roľníckej rodiny.¹¹¹ Práve na toto miesto sa neskôr stále rád vracal, a to nielen fyzicky, ale aj vo svojich literárnych spomienkach.

Vyrastal prevažne v ženskom prostredí s mamou, babičkou a siedmimi sestrami, ako predposledné dieťa svojich rodičov.¹¹² Jeho otec padol počas prvej svetovej vojny, keď bol Dominik Tatarka ešte malým dieťaťom, a kvôli nezachovaným fotografiám nevedel ani to,

---

¹⁰⁷ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 9

¹⁰⁸ Tamže, s. 20

¹⁰⁹ KRIŠŠÁKOVÁ, Dominika. *Rebelujúci intelektuál v premenách času – Dominik Tatarka a jeho pôsobenie v disidentskom hnutí*. Praha, 2017. Diplomová práca. Univerzita Karlova. Fakulta humanitných štúdií. Pracovišťa oboru Orální historie - Soudobé dějiny. Vedúci práce Zdeněk DOSKOČIL. s. 7

¹¹⁰ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 9

¹¹¹ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 136

¹¹² EIS, Zdeněk. *Dominik Tatarka. Mezi domovem, Prahou a Paříží*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Gutenberg, 2001. s. 14

ako vyzeral. Dozvedal sa tak o ňom len prostredníctvom rozprávania matky, príbuzných či ľudí z okolia. Stratil sa vraj vo vojne za cisára pána a jeho rodinu, a nikto nevedel nič viac.¹¹³

„Otec sa stal v jeho hlave neskutočnou, až chimérickou postavou: zároveň bol aj nebol. Ľudia z dediny a matka namiesto toho boli reálni stále. Najmä matka. Každodenne ju vnímal a videl. Nikto mu o nej rozprávať nemusel. V období detstva bola nosným pilierom jeho života a zostala ním natrvalo až do poslednej chvíle svojho života.“¹¹⁴

S mamou mal veľmi silné puto, a po celý čas sa k nej vo svojom písaní aj myslení vracal.¹¹⁵ Lásku k nej vyznával verejne, a pozeral sa na ňu s úctou, obdivom a oddanosťou.¹¹⁶ Spolu s ňou aj sestrami žil Dominik Tatarka intenzívne až do svojich dvanástich rokov, kedy z rodnej obce odišiel za vzdelaním.¹¹⁷

V diele *Navrávačky* to opísal takto: „Odmalička som bol vlastne mužom v dome. Od maličkého chlapca som bol medzi samými ženami pokladaný za reprezentanta gazdovstva. Aj sa mnou mama pýšila, keď bolo treba predstaviť naše gazdovstvo napríklad na hasičskej zábave... A keďže som bol jediný sám chlapeckým pokolením v dome, tak som kosil, oral, hoci som zároveň chodil do školy.“¹¹⁸

Okrem toho sa však v detstve stretával aj s vandrovníkmi či drotármi, ktorí prechádzali cez dedinu. Práve oni v ňom svojím rozprávaním prebúdzali fantáziu a neskôr formovali aj jeho literárnu tvorbu. Vyrastanie v dedinskom prostredí v ňom celkove zanechalo úctu k fyzickej práci a silné sociálne cítenie.¹¹⁹

Z opisov jeho detských rokov a mladosti sa vynára harmónia či autonómia života, ktorý poznal v Drienovom. Obdivoval na tomto mieste zrejme absenciu rušivých vplyvov okolitého prostredia a súznenie človeka s prírodou.¹²⁰ Jeho obľúbeným miestom bol neďaleký kopec Manín, kam od detstva chodieval pást'.¹²¹

„Tatarka pestoval v sebe identity svojho rodiska, miest, v ktorých vyrastal a pôsobil, profesií, ktoré vykonával; reflektoval a porovnával štýly obcovania v rodnej Tatránii

---

¹¹³ EIS, Zdeněk. *Dominik Tatarka. Mezi domovem, Prahou a Paříží*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Gutenberg, 2001. s. 14

¹¹⁴ Tamže, s. 22

¹¹⁵ Tamže.

¹¹⁶ Tamže, s. 25

¹¹⁷ Tamže, s. 29

¹¹⁸ TATARKA, Dominik. *Navrávačky*. Vyd. 1. Bratislava: Artforum, 2013. s. 14

¹¹⁹ PERSTICKÁ, Dagmar – PRĚROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 136

¹²⁰ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tataraku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 13

¹²¹ EIS, Zdeněk. *Dominik Tatarka. Mezi domovem, Prahou a Paříží*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Gutenberg, 2001. s. 33

a v krajinách, ktoré navštívil. Bol vidiečanom, ktorý svoj život prežil v meste, a stal sa mešťanom bez toho, aby stratil rurálne korene.¹²²

Dominik Tatarka vykročil z prostredia domoviny, keď začal navštevovať školu v Nitre a v Trenčíne. Bolo to práve v období vzniku prvej Československej republiky, a preto jeho vyučovacím jazykom bola už slovenčina, nie maďarčina, ako tomu bolo v nedávnej minulosti.¹²³

A štúdium ho neskôr zaviedlo ešte do vzdialenejších miest. Na trenčianskom gymnáziu si ho po maturite všimli učitelia, ktorí ho navrhli na štipendium do Prahy.¹²⁴ Odtiaľ po čase poputoval tiež do Paríža, a tak navštívil nielen československé hlavné mesto, ale aj jedno z centier vtedajšej Európy. V jeho cestovaní ale absentovali napríklad centrá bývalého Rakúsko-Uhorska, do ktorého sa ešte Tatarka narodil.

„Zo sociologického hľadiska možno Tatarkov život pokladať za inštruktívny prípad modernizačného pohybu, ktorý sa zmocnil slovenského vidieka: z Drienového cez Nitru, Trenčín, do Prahy, Paríža a späť na Slovensko, bola to vlastne československá cesta za vzdelaním na Západ, v ktorej už Viedeň a Budapešť nehrali rolu.“¹²⁵

Na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej absolvoval rokoch 1934 až 1938 štúdium jazykov: slovenčiny, češtiny a francúzštiny.¹²⁶ Pôvodne sa chcel venovať filozofii, ale z dôvodu ďalšieho uplatnenia si vybral práve jazyky. Tie mu predurčili ďalšiu cestu a smerovanie ešte viac na západ.¹²⁷

„Keď som prišiel do Prahy, chcel som študovať filozofiu, ale povedali mi, že s takouto kombináciou nedostanem miesto ani za sto rokov. Vraj tak čeština-latina. Ja som si to zjednodušil na francúzštinu, začal som chodiť do Francúzskeho ústavu, tam bol báječný človek, ktorý sa volal Joseph Pasquier, nejak prišiel na to, že mám kritický talent, a za rozbor Andrého Chéniera som dostal štipendium do Francúzska.“¹²⁸

---

¹²² BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 11

¹²³ EIS, Zdeněk. *Dominik Tatarka. Mezi domovem, Prahou a Paříží*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Gutenberg, 2001. s. 35

¹²⁴ Tamže, s. 53

¹²⁵ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 13

¹²⁶ TASR. Spisovateľ a signatár Charty'77 Dominik Tatarka skončil pred 25 rokmi. *Školský servis, TASR*, 2014. [online]. [cit./vid. 2019-02-20]. Dostupné z: http://skolskyservis.teraz.sk/zaujímavosti/spisovatel-dominik-tatarka/10587-clanok.html?combinedGlobalTab_webmagazin=1

¹²⁷ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 137

¹²⁸ LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 155

Keď teda v roku 1938 ukončil štúdium na Univerzite Karlovej, nastúpil aj na parížsku Sorbonnu. Odišiel ale v čase podpísania *Mníchovskej dohody*, čo jeho cestu za vzdelaním skomplikovalo.¹²⁹

„Paríž ho nadchol a poznamenal na celý život. Vzhľadom k tomu, že sa politická situácia neustále zhoršovala, musel sa po niekoľkých mesiacoch vrátiť z Paríža domov.“¹³⁰ Vracal sa cez Prahu, kde 14. 3.1939 oslávil svoje 26. narodeniny. Presne v tento deň však prestalo existovať Československo, a vznikli na čas dva samostatné štáty.¹³¹

„Z krčmy som vyšiel ráno rovno na Mústek. Po Václavskom námestí dole pochodovali Nemci a ľudia na chodníku spievali Ktož jsú boží bojovníci.“¹³²

Vrátil sa teda predčasne domov na Slovensko, a neskôr sa stal stredoškolským profesorom.¹³³

2.2 Komunista, disident a signatár

Dominik Tatarka písal o tom, čo videl, počul, zažil.¹³⁴ Keď sa z vysokých škôl opäť vrátil na Slovensko, začal publikovať v slovenských časopisoch, a v roku 1942 mu vyšla prvá kniha *V úzkosti hľadania*. Už v tomto čase sa hlásil ku komunistickému presvedčeniu, a keď v roku 1944 vypuklo povstanie, vstúpil dokonca do komunistickej strany.¹³⁵

K socializmu sa dostal postupne už počas svojich štúdií, a okrem samotnej literatúry a marxistickej teórie ho k nemu priviedol najmä kontakt so socialisticky orientovanými robotníkmi, ktorých stretával.¹³⁶

„Tatarka konštatuje, že rozhovory so vzdelávajúcimi sa robotníkmi mu dali pravdivejší obraz o problémoch doby a spoločnosti ako výklady gymnaziálnych profesorov. Nešlo teda o intelektuálnu afinitu. Učarovali mu radoví komunisti svojím bytostným ustrojením, svojou odvahou.“¹³⁷

---

¹²⁹ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druhí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 137

¹³⁰ Tamže.

¹³¹ Tamže.

¹³² LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 153

¹³³ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tataraku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 13

¹³⁴ Tamže.

¹³⁵ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druhí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 138

¹³⁶ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tataraku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 13

¹³⁷ Tamže.

Po konci druhej svetovej vojny pôsobil ako redaktor a prispieval do periodík ako napríklad *Pravda* alebo *Práce*, a viedol tiež kultúrnu rubriku časopisu *Národná obroda*.¹³⁸ Svoj príklon k socialistickému realizmu vyjadril tiež v románe *Farská republika*.¹³⁹

Neskôr však prišiel zlom a Tatarka si začal uvedomovať, aké má komunistický režim skutočné dôsledky.¹⁴⁰ Začal sa opätovne angažovať v boji za slobodu umeleckého prejavu, či už svojou literárnou tvorbou, článkami v časopise *Kultúrny život* alebo verejnými vystúpeniami. Počas druhého zjazdu československých spisovateľov v roku 1956 v Prahe sa napríklad prihlásil k chýbam, ktoré ako spisovateľ v povojnovom období urobil, a komunistickej moci vytkol, že zneužíva spisovateľov k presadzovaniu svojich cieľov.¹⁴¹

„Život v politickom systéme socializmu zakúsil ako nepravý. Konštatuje sklamanie zo socializmu, ktorý kedysi afirmoval a s ktorým sa pôvodne stotožnil. Fungovanie socialistického zriadenia napokon viedlo podľa neho k ekonomickej, politickej i mravnej devastácii.“¹⁴²

Nespokojnosť s vtedajším systémom vyjadril v diele *Démon súhlasu* (1963). Ten má, podobne ako *Navrávačky*, autobiografické znaky, pretože zachytáva domáce skúsenosti a zážitky autora z jeho tvorby v socializme.¹⁴³ Tatarka prostredníctvom tohto pôvodne zaznamenaného rozprávania upozorňuje na to, čo je deformované alebo pokrivené, a dáva tu do popredia také prvky demokracie, akou je napríklad sloboda prejavu. Túto tému neskôr rozvinul aj pod vplyvom udalostí z konca šesťdesiatych rokov.¹⁴⁴ K téme socializmu sa vracia aj v rozhovore s českým novinárom Antonínom Jaroslavom Liehmom, ktorý bol publikovaný v knihe plnom rozhovorov *Generace*.

„Ako ľahkomyselne sme sa zriekli napríklad v školách toľkých vlastných humanistických tradícií. V literatúre sme sa stali propagandistami, vo výtvarnom umení začalo vznikať, metaforicky povedané, akési dvorné sochárstvo. Stavali sa sochy cudzím bohom. Hoci to obdobie netrvalo dlho, takmer sme v ňom stačili zabudnúť na zmysel

---

¹³⁸ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 138

¹³⁹ TASR. Publicista Dominik Tatarka bol aj disidentskou osobnosťou. *Teraz.sk, TASR*, 2018. [online]. [cit./vid. 2019-02-25]. Dostupné z: <https://www.teraz.sk/kultura/publicista-dominik-tatarka-bol-aj-diside/313425-clanok.html>

¹⁴⁰ Tamže.

¹⁴¹ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 138

¹⁴² Tamže.

¹⁴³ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tataruku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 17

¹⁴⁴ Tamže, s. 18

národných dejín. A aby bolo jasno: do humanistických národných tradícií, o ktorých tu hovorím, patrí aj tradícia kresťanská.“¹⁴⁵

Aj napriek tomu, že z komunistického zovretia totiž pomaly triezvel už počas päťdesiatych rokov, naplno sa z neho vymanil až počas rokov 1968 a 1969.¹⁴⁶ Dňa 21.8.1968, kedy vojská *Varšavskej zmluvy* obsadili Československo, rečnil na bratislavskom Námestí SNP.¹⁴⁷

„V období *Pražskej jari* sa Tatarka angažuje v prospech obce, republiky, t.j. toho, čo je všetkým občanom spoločné a žiada rešpektovanie individuálnych občianskych práv - jednotlivec nesúci za seba zodpovednosť a rozhodujúci bol preňho kľúčovou hodnotou.“¹⁴⁸

V roku 1969 získal titul zaslúžilého umelca, a stal sa aj šéfredaktorom časopisu *Literárny život*, ktorý vznikol namiesto zrušeného *Kultúrneho života*. Onedlho na to však z miesta odstúpil, pretože odmietol vyhodiť niektorých redaktorov a o dva roky neskôr bol vyškrtnutý zo *Zväzu slovenských spisovateľov*.¹⁴⁹

„Prestali mu vydávať knihy, nesmel publikovať v tlači, jeho diela boli stiahnuté z verejných knižníc, jeho meno a tvorba vyškrtnuté z učebných osnov stredných a vysokých škôl i z dejín literatúry. Stal sa najvýznamnejšou osobnosťou slovenského disentu.“¹⁵⁰

V tomto období protestuje proti okupácii krajiny, vracia stranícku knižku a zdôrazňuje hodnotu individuality a individualizmus samotný. Nasleduje rok 1976, v ktorom podpisuje *Chartu 77*¹⁵¹, čím tiež neskryto vzdoruje spoločnosti, v ktorej žije. Urobil tak ako jeden z prvých Slovákov, čím sa priradil k málo početnej skupine vtedajších signatárov.

„V prvej skupine podpisov *Charty 77* bol podpis slovenského historika Jána Mlynárika a spisovateľa Dominika Tatarku, ktorí v decembri 1976 v Prahe *Chartu 77* podpísali spolu.“¹⁵²

---

¹⁴⁵ LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 151

¹⁴⁶ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 17

¹⁴⁷ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 139

¹⁴⁸ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 18

¹⁴⁹ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 139

¹⁵⁰ Tamže.

¹⁵¹ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 19

¹⁵² KRIŠŠÁKOVÁ, Dominika. *Rebelující intelektuál v premenách času – Dominik Tatarka a jeho pôsobenie v disidentskom hnutí*. Praha, 2017. Diplomová práca. Univerzita Karlova. Fakulta humanitných štúdií. Pracovište oboru Orální historie - Soudobé dějiny. Vedúci práce Zdeněk DOSKOČIL. s. 60

2.3 Dominik Tatarka a pražské roky

Vzt'ah Dominika Tatarku k českej kultúre a aj k českému prostrediu vo všeobecnosti sa intenzívne rozvíjal od jeho spomínaných študentských čias na *Univerzite Karlovej*.

„Som vzdelaním profesor češtiny. Študoval som v Prahe, a tak sa dá povedať, že som v Prahe prežil základné roky, kedy sa formuje spisovateľ. Ako prvý účastník všetkých zápasov, ktoré vtedy viedla česká pokroková mládež.“¹⁵³

Praha v roku 1934 ešte nebola veľkomestom v pravom slova zmysle, išlo však o prvé veľké mesto, ktoré chlapec z dediny uvidel.¹⁵⁴ Na jednej strane ho fascinovala, pretože všetko bolo pre neho niečo nové a nepoznané, ale zároveň v ňom vzbudzovala pocit cudzosti. „Vedomie toho, že tento svet mu z množstva dôvodov nepatrí už preto, že sa tu hovorí iným jazykom, inak myslí, než bol doposiaľ zvyknutý, ktorému je dokonale rozumieť, ale v ktorom nedokáže nič poriadne napísať, je prinajmenšom nepríjemné.“¹⁵⁵

Napriek tejto diferenciácii mal však podľa jeho slov so svojimi českými rovesníkmi a spolužiakmi rovnaké záujmy, vkus, politické nádeje a perspektívy.¹⁵⁶

„Praha 30. rokov bola pre neho prvým stretnutím s ‚veľkým svetom‘. Päť rokov tu strávených prežil v neustálom objavovaní. Neobyčajne citlivo reagoval na nové trendy v literatúre a umení, najbližší mu boli básnici J. Seifert, F. Halas, V. Nezval a prozaik V. Vančura.“¹⁵⁷

Okrem toho ho tiež nadchlo české divadlo, menovite najmä E. F. Burian, Voskovec a Werich.¹⁵⁸ „Až do príchodu do Prahy som vlastne poriadne divadlo nevidel, hoci som ho hral ako ochotník, a zrazu Burianov *Oněgin*...!“¹⁵⁹

Medzi ostatnými študentami bol Tatarka postupom času obľúbený. Platilo to i v už zaniknutom študentskom internáte Kolonka na Letné alebo v Masarykovej koleji, kde sa často objavoval, pretože tam prednášali spisovatelia a básnici.¹⁶⁰

---

¹⁵³ LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 151

¹⁵⁴ EIS, Zdeněk. *Dominik Tatarka. Mezi domovem, Prahou a Paříží*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Gutenberg, 2001. s. 67

¹⁵⁵ Tamže, s. 62

¹⁵⁶ LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 152

¹⁵⁷ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 137

¹⁵⁸ Tamže.

¹⁵⁹ LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 154

¹⁶⁰ EIS, Zdeněk. *Dominik Tatarka. Mezi domovem, Prahou a Paříží*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Gutenberg, 2001. s. 81

Jeho rovesníci ho obdivovali vďaka svojej statnej postave a sile, vďaka ktorej si jedného času údajne vyslúžil prezývku Jánošík, a taktiež kvôli jeho písaniu. Staval sa v ňom proti fašistickému spojeniu Slovenska s hitlerizmom, a už vtedy zdôrazňoval svoje spoločenské cítenie.¹⁶¹

Politické a spoločenské názory si utváral už od príchodu do hlavného mesta. Na uliciach stretával demonštrantov, ktorí reagovali na vzťahujúci sa nacizmus, čo v ňom prebúdzalo odpor a revoltu.¹⁶²

„Dobu, kedy sa malo začať jednať o rozbití demokratickej republiky a jej nahradení režimom totalitným, trávil s ľavicovými študentami v uliciach.“¹⁶³

Spisovateľský talent Dominika Tatarku sa v období pražských štúdií nevyvíjal podľa predstáv. Literárna tvorba musela ísť podľa jeho slov stranou, napriek tomu, že v nej videl hlavný zmysel toho, čo robí.¹⁶⁴

„Nedokázal som sa proste česky vyjadrovať, ako by som chcel, a tak sa moja literárna činnosť obmedzila na jeden časopisecký príspevok. Čeština bola neprekonateľnou prekážkou. Nielen pre moju literárnu, ale aj divadelnú dráhu. Ako štatista na Vinohradoch som smel jedine zvolať: Nech žije Rosmersholm!“¹⁶⁵

Okrem toho však príčinou jeho sporadického písania bol aj fakt, že Tatarka bol veľmi zaneprázdneným študentom usilujúcim sa o prospechové štipendium. Keby ho totiž nedostal, musel by pražskú univerzitu zanechať.¹⁶⁶

Tesne pred odchodom do Paríža túto vnútornú bariéru síce prelomil, a začal písať novelu¹⁶⁷, ale písanie opätovne rozvinul hlavne až po návrate na Slovensko. Dovtedy mu však dve hlavné európske mestá boli inšpiráciou a rozvojom poznania. Dve z jeho diel: *Panna zázračnica* a *Prútené kreslá* sú spomienkou práve na jeho život vo Francúzsku.¹⁶⁸

„Čo si z Prahy odvážal so sebou do Francúzska? Veľkú lásku k Čechom a hlavne k českej kultúre. Pobyt v Prahe z neho neurobil pražského Slováka, neprerobil ho na Čecha.

---

¹⁶¹ EIS, Zdeněk. *Dominik Tatarka. Mezi domovem, Prahou a Paříží*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Gutenberg, 2001. s. 81

¹⁶² Tamže, s. 78

¹⁶³ Tamže.

¹⁶⁴ LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 155

¹⁶⁵ Tamže.

¹⁶⁶ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 141

¹⁶⁷ EIS, Zdeněk. *Dominik Tatarka. Mezi domovem, Prahou a Paříží*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Gutenberg, 2001. s. 91

¹⁶⁸ TASR. Publicista Dominik Tatarka bol aj disidentskou osobnosťou. In: *Teraz.sk, TASR*, 2018. [online]. [cit. 2019-02-25]. Dostupný z:

<https://www.teraz.sk/kultura/publicista-dominik-tatarka-bol-aj-diside/313425-clanok.html>

Zostal plne ‚slovenským Slovákom‘, naviac ale s veľkým zmyslom pre kultúru českú, francúzsku a porozumenie pre kontakt s ostatnými kultúrami.¹⁶⁹

Počas obdobia normalizácie Dominik Tatarka opäť odišiel do Prahy. Na Slovensku v tej dobe patrilo k malému množstvu disidentov, v Prahe ho za to podporoval väčší okruh priateľov, najmä disidentskí autori ako Ludvík Vaculík, Lenka Procházková, Eda Kriseová, Václav Havel či Petr Kabeš a ďalší.¹⁷⁰

Na rozdiel od študentských rokov, v tomto období stále písal, nemohol však nič uverejňovať. Až neskôr na podnet priateľov začali jeho práce vychádzať v samizdate.¹⁷¹

„Na počiatku zimy 1976 odišiel do Prahy k slovenskému historikovi J. Mlynárikovi, ktorý vtedy pracoval ako kurič. Praha a spoločenstvo ľudí rovnako umlčovaných a prenasledovaných ako on, mu znovu dali chuť do života. Disidenti tu usporadúvali domáce bytové divadlá, súkromné prednášky, vydávali samizdaty.“¹⁷² Práve tu Tatarka s Mlynárikom podpísali spomínanú *Chartu 77*.¹⁷³

A nielen kvôli jej podpísaniu sa dnes na Slovensku i v Česku k jeho osobe aj tvorbe stavajú s rešpektom. Život aj knižné diela Dominika Tatarku totiž ukazujú prudký vývoj a množstvo zmien, ktoré čakali na človeka dvadsiateho storočia. Za cenu toho, že však dlhé obdobie nemohol slobodne tvoriť a pôsobiť, má v súčasnosti jeho príbeh veľmi vypovedajúcu a cennú kultúrnu hodnotu.

---

¹⁶⁹ EIS, Zdeněk. *Dominik Tatarka. Mezi domovem, Prahou a Paříží*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Gutenberg, 2001. s. 92

¹⁷⁰ PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. s. 139

¹⁷¹ Tamže.

¹⁷² Tamže.

¹⁷³ Tamže, s. 140

3 Ľubomír Feldek

Básnik, prozaik, prekladateľ, dramatik, autor pre deti.¹⁷⁴ Tieto všetky oblasti pôsobenia nám dohromady vytvárajú charakteristiku o Ľubomírovi Feldekovi, poprednej osobnosti nielen slovenskej kultúry, ktorá je s českým prostredím spätá už od detských čias. A tá spätosť ho neopúšťa dodnes, nech už sa dotýka akejkoľvek umeleckej tvorby. A že ich nie je málo.

„Vcelku možno povedať, že Feldek zasiahol plodne a produktívne do všetkých druhov a žánrov, ktorým sa postupne venoval. Začínal ako básnik a autor pre deti, neskôr pridával ďalšie oblasti a v každej vyoral originálnu brázdou. V posledných rokoch sa viac venoval básnickému prekladu a publicistike.“¹⁷⁵

Nemožno však opomenúť ani jeho divadelné hry, pretože, ako zhodnotil aj Milan Lasica v doslove jedného z Feldekových diel, stal sa z neho postupne úspešný dramatik. Bol to však podľa neho vždy typický literát, jemu blízky človek kaviarne.¹⁷⁶

Na prvé stretnutie s ním koncom päťdesiatych rokov si spomína takto: „Vtedy začal vychádzať časopis *Mladá tvorba* a napriek zväzákemu názvu prinášal naozaj čosi nové, niečo, čo sme dovtedy nepoznali. Kto to čítal, musel si všimnúť Feldeka. Vlastne - Feldeka nebolo možné si nevšimnúť. Vždy na seba čímisi upozorňoval, keď už ničím iným, tak hromovým hlasom.“¹⁷⁷

Prozaik Ľubomír Dobrovoda zase stretnutie s ním priblížil v texte k umelcovej osemdesiatke: „Spoznával som Feldeka takpovediac za pochodu, postupne, v ôsmich, dvadsiatich a štyridsiatich, úplne ma očaril ten vtipný rozprávač a človek nezištne sa radujúci z akéhokoľvek dobrého počinu iných, žičlivý a ochotne mapujúci všetko nové, o čom vzápätí radostne informoval verejnosť fejtónmi a glosami.“¹⁷⁸

---

¹⁷⁴ FELDEK, Ľubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. s. 307

¹⁷⁵ PETRÍK, Vladimír. Kniha týždňa: Ľubomír Feldek - jubiluje a bilancuje. In: *Pravda*, 2011. [online]. [cit./vid. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/60141-kniha-tyzdna-lubomir-feldek-jubiluje-a-bilancuje/>

¹⁷⁶ LASICA, Milan. Bodka Milana Lasicu. In: FELDEK, Ľubomír. *O nákazlivosti šťastia*. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2009. s. 178

¹⁷⁷ Tamže.

¹⁷⁸ DOBROVODA, Ľubomír. Feldek je národný, spoznával som ho zapochodu... In: *Pravda*, 2016. [online]. [cit./vid. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://zurnal.pravda.sk/esej/clanok/407500-feldek-je-narodny-spoznaval-som-ho-za-pochodu/>

3.1 *V otcovej Prahe* – v detstve aj v dospelosti

Ľubomír Feldek je s českým hlavným mestom spätý od svojho detstva až dodnes. Začiatkom roka 2019 mala predsa v Prahe premiéru jeho divadelná hra. Poďme sa ale pozrieť na jeho život retrospektívne od čias, kedy k Prahe patril aj jeho otec.

Podtitul diela *V otcovej Prahe*, ktoré vzniklo k autorovým sedemdesiatinám¹⁷⁹, znie: *Poznámky na pamäti*. Približuje Feldekove spomienky na detské a neskôr mládežnícke roky, ktoré strávil nielen na Slovensku, ale aj v Čechách. A potom aj na roky v dospelosti, ktoré prežil v Prahe so svojou ženou Oľgou.

Ide o „čosi ako životaschopný, hoci predčasne narodený fragment autorových ešte nenapísaných memoárov. Presne povedané, je to tá ich časť, ktorá zaznamenáva späť autorovho života a diela s Prahou. Hoci čitateľ sa dozvie omnoho viac. Aj preto, že spojenie s Prahou je ešte hlbšie, než sa všeobecne vie.“¹⁸⁰

3.1.1 Roky detské, roky mladosti

Polovica rodiny Ľubomíra Feldeka pochádza z Českej republiky. Ich korene však údajne možno hľadať ešte západnejšie – predkovia kedysi do českého kráľovstva pricestovali až z Holandska, odkiaľ si so sebou priniesli aj šľachtický erb.¹⁸¹

A tak sa aj Ľubomír Feldek stále považuje za bludného Holanďana. Ako sám hovorí, život má byť trochu zamotaný.¹⁸²

Narodil sa v Žiline v roku 1936 presne na tridsiate narodeniny svojho otca, Jozefa Feldeka, ktorý sa s rodičmi po zániku Rakúsko-Uhorska prisťahoval do Trenčína. Kniha *V otcovej Prahe* je tak zároveň aj poctou k jeho nedožitej storočnici.¹⁸³

„Doba, do ktorej som sa narodil, bola predvojnová. O pár rokov po mojom narodení nasledoval Mníchov, rozdelenie Československa, vznik českého Protektorátu a Slovenského

---

¹⁷⁹ DVOŘÁKOVÁ, Helena. Feldek zdraví ľudí, ktorí sa na neho usmejú. In: *Pravda*, 2016. [online]. [cit./vid. 2019-02-27]. Dostupné z:

<https://kultura.pravda.sk/film-a-televizia/clanok/29210-feldek-zdravi-ludi-ktori-sa-na-neho-usmeju/>

¹⁸⁰ FELDEK, Ľubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. Zadná obálka knihy

¹⁸¹ Tamže, s. 14

¹⁸² Rozhovor s Ľubomírom Feldekom. Bratislava: 9.12.2018

¹⁸³ FELDEK, Ľubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. s. 18

štátu. Starí Feldekovci, rodičia môjho otca, museli opustiť Trenčín - presťahovali sa do Prahy.¹⁸⁴

Ľubomír Feldek so svojimi česko-slovenskými rodičmi však zostali bývať na Slovensku. Do konca vojny žili v Senici, no neskôr sa opäť presťahovali do Žiliny.¹⁸⁵ „Náš prvý žilinský byt bol priamo na súde. V súdnom dvore práve dostavali novú väznicu – z okna svojej detskej izby som videl rovno do jej dvora. Ľahší väzni vykonávali rôzne práce aj mimo väznice, na súdnom dvore, kde som sa hrával. Obľúbili si ma, a ja som si zase obľúbil väzňov. Iste to dosvedčí aj báseň *Väzni a lopta*.“¹⁸⁶

Koniec vojny mu s rodičmi umožnil pravidelné navštevovanie rodiny v Prahe, a tak každé leto na pár týždňov odchádzali zo Žiliny práve sem. Na české prázdniny spomína rád. Na bratrancovom gramofóne počúvali piesne Voskovca a Wericha a navštevovali spolu divadelné predstavenia.¹⁸⁷

„Ani sa mi nechcelo veriť, že vidím živého Jana Wericha. Zo *Žobráckej opery* sa mi najhlbšie vryl do pamäti chrapľavý hlas a hrdzavá parochňa Zuzany Kočovej. No ešte hlbšie Nezvalova *Manon Lescaut*, ktorú som videl pod hviezdnu letnou oblohou v Ledeburských záhradách.“¹⁸⁸

Po maturite v Žiline sa Ľubomír Feldek hlásil na Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, ta sa však pre údajný nedostatok miesta nedostal. Prijali ho ale na Vysokú školu pedagogickú, kde začal študovať ruštinu, o ktorú nebol vtedy veľký záujem. Podarilo sa mu však neskôr prestúpiť na odbor samostatnej slovenčiny.¹⁸⁹

V čase, keď sa stal prispievateľom *Mladej tvorby* a redaktorom vydavateľstva *Mladé letá*, stal sa členom *Trnavskej skupiny*. Založil ju spolu s Jánom Stachom, Jozefom Mihalkovičom a Jánom Ondrušom, ktorí boli Trnavčania.¹⁹⁰

Časopis *Mladá tvorba* im všetkým umožnil vyplniť svojou tvorbou jedno číslo, a pridal sa k nim aj prozaik Rudolf Sloboda. V poslednej chvíli však zasiahla cenzúra, ktorá sa zamerala aj na knižné vydanie *Hry pre tvoje modré oči*.¹⁹¹

---

¹⁸⁴ FELDEK, Ľubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. s. 19

¹⁸⁵ Tamže, s. 22

¹⁸⁶ Tamže.

¹⁸⁷ Tamže, s. 5

¹⁸⁸ Tamže.

¹⁸⁹ Tamže, s. 33

¹⁹⁰ Tamže.

¹⁹¹ Tamže, s. 34

V knihe *Moja žena Olga a nekonečno* to Ľubomír Feldek opísal takto: „Roku 1959 som sa dozvedel, že moja báseň, označovaná predtým za ohňostroj fantázie, je v skutočnosti veľmi škodlivá, lebo balamutí mladého čitateľa... Vo chvíli, keď Hra pre tvoje modré oči opúšťala tlačiareň, už bolo o jej osude rozhodnuté – a 10 000 exemplárov putovalo z tlačiarne rovno do papierenského mlyna ktorý ich pomlel na kašu. Podarilo sa zachrániť iba niekoľko kusov – dnes sa z nich stala zberateľská vzácnosť.“¹⁹²

Spolu s knihou v tom období zanikla aj *Trnavská skupina*.¹⁹³ A keďže Ľubomír Feldek neprešiel cez celoštátne previerky, musel *Mladé letá* opustiť a nastúpiť do výroby. Pôbil potom ako pomocný robotník v bratislavskej tlačiarne *Pravda*, v ktorej však kvôli zraneniu a ďalším udalostiam dlho nezostal.¹⁹⁴

Koniec päťdesiatych rokov poznačil jeho osobný život ešte intenzívnejšie, pretože Štátna bezpečnosť zatkla v Prahe jeho otca.¹⁹⁵ Spomienku na túto udalosť pripomína aj fotkou na obálke knihy *V otcovej Prahe*, kde stojí pred domom na Novgorodskej ulici číslo 7.¹⁹⁶

„Je tam aj okno, z ktorého sa pozerala otcova matka, keď prišli otca zatknúť. Zatknúť ho prišli zo Slovenska, hoci v Prahe bol iba na návšteve. Asi si chceli urobiť výlet na Hradčany.“¹⁹⁷

Ľubomír Feldek medzi tým odišiel z Bratislavy do nového zamestnania. Bol ním závodný časopis *Tesla Orava* v Nižnej nad Oravou, kde vďaka tomu stretol aj svoju ženu Olgu. Jeho otec sa síce v roku 1962 dostal na slobodu, ale krátko po prepustení z väzenia zomrel. „Zabili ho –nie je preto iného slova.“¹⁹⁸ Nasledujúce obdobie, až do rehabilitácie svojho otca, to v ňom údajne zanechalo pocit, že nech písal o čomkoľvek inom, nepísal o tom najdôležitejšom.¹⁹⁹

---

¹⁹² FELDEK, Ľubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006, s. 34

¹⁹³ Tamže, s. 309

¹⁹⁴ Tamže, s. 39

¹⁹⁵ Tamže, s. 34

¹⁹⁶ DVOŘÁKOVÁ, Helena. Feldek zdraví ľudí, ktorí sa na neho usmejú. In: *Pravda*, 2016. [online]. [cit./vid. 2019-02-27]. Dostupné z:

<https://kultura.pravda.sk/film-a-televizia/clanok/29210-feldek-zdravi-ludi-ktori-sa-na-neho-usmeju/>

¹⁹⁷ Tamže.

¹⁹⁸ SKALSKÝ, Vladimír – VOKUŠOVÁ, Naďa. *30 Slováku v České republice*. Vyd. 1. Praha: Slovensko-český klub Korene, 1997. s. 31

¹⁹⁹ Tamže, s. 32

3.1.2 Dospelosť, verejné pôsobenie a život v Prahe

Profesijný život Ľubomíra Feldeka sa po necelých dvoch rokoch vo výrobe začal uberať iným smerom a do vydavateľstva sa viac nevrátil.²⁰⁰ Zostal tvoriť ako spisovateľ v slobodnom povolání.²⁰¹ Rozhodol sa totiž, že keď sa nikde nezamestná, nemajú ho odkiaľ vyhodiť. Zarábala si prekladmi pre divadlo a tvorbou knižiek pre deti.²⁰²

„Presvedčil som sa už za komunizmu, že človek na voľnej nohe je slobodný a môže si vybojovať to najsprávnejšie miesto pod slnkom. Len sa nesmie tej slobody zľaknúť.“²⁰³

Neskôr sa však predsa len na čas tej úplnej slobody vzdal, a v roku 1973 sa zamestnal ako vedúci redaktor oddelenia pôvodnej a prekladovej poézie vo vydavateľstve *Slovenský spisovateľ*.²⁰⁴

„Zavolali ma tam roku 1973, pôvodne vraj tak asi na tri mesiace na zastupovanie redaktora, básnika a môjho priateľa Jana Stacha, ktorý vtedy havaroval – kým sa vystrábi. Lenže on už ostal pripútaný na lôžko a ja som tam uviazol na trinásť rokov.“²⁰⁵

Neskôr opäť pokračoval na voľnej nohe. Napriek tomu, že, ako píše, počas dlhého obdobia sa mu nenaskytila príležitosť navštíviť Prahu, s českou kultúrou bol aj vďaka spoločným a zdieľaným zážitkom neprestajne v kontakte.²⁰⁶

Začiatkom roka 1989 poslal na adresu *Československého zväzu spisovateľov* v Prahe telegram, v ktorom vyjadroval svoj nesúhlas s uväznením Václava Havla. Jeho žiadosť však bola zamietnutá.²⁰⁷ A keď sa v Prahe 17. novembra začala *Nežná revolúcia*, o dva dni neskôr bol Ľubomír Feldek jedným z jedenástich ľudí, ktorí zvolali prvé verejné zhromaždenie

---

²⁰⁰ FELDEK, Ľubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. s. 45

²⁰¹ SKALSKÝ, Vladimír – VOKUŠOVÁ, Naďa. *30 Slováku v České republice*. Vyd. 1. Praha: Slovensko-český klub Korene, 1997. s. 32

²⁰² FELDEK, Ľubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. s. 45

²⁰³ ANDREJČÁKOVÁ, Eva. Spisovateľ Ľubomír Feldek: Nevzdávam sa ani minúty svojho života. In: *Sme*, 2013. [online]. [cit./vid. 2019-03-01]. Dostupné z:

<https://kultura.sme.sk/c/6654224/spisovatel-lubomir-feldek-nevzdavam-sa-ani-minuty-svojho-zivota.html#ixzz5glrY5diZ>

²⁰⁴ Ľubomír Feldek je považovaný za majstra rôznych literárnych žánrov. In: *Vtedy.sk. TASR*. [online]. [cit./vid. 2019-03-01]. Dostupné z:

<http://www.vtedy.sk/lubomir-feldek-je-povazovany-za-majstra-roznych-literarnych-zanrov>

²⁰⁵ ANDREJČÁKOVÁ, Eva. Spisovateľ Ľubomír Feldek: Nevzdávam sa ani minúty svojho života. In: *Sme*, 2013. [online]. [cit./vid. 2019-03-01]. Dostupné z:

<https://kultura.sme.sk/c/6654224/spisovatel-lubomir-feldek-nevzdavam-sa-ani-minuty-svojho-zivota.html#ixzz5glrY5diZ>

²⁰⁶ FELDEK, Ľubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. s. 46

²⁰⁷ Tamže, s. 55

v bratislavskej *Umeleckej besede*.²⁰⁸ Stal sa tak jednou zo zakladateľských osobností občianskeho hnutia *Verejnosc' proti násiliu* (VPN),²⁰⁹ ktoré stálo na čele udalostí z novembra 1989.²¹⁰

Podľa jeho slov ide o jeden z najvýznamnejších zážitkov oboch národov, ktorých sa priamo zúčastnil, a kde tiež vystúpil: „Najzaujímavejší zážitok, keď hovoríme o politických zážitkoch, sa ukazuje byť moje vystúpenie v novembri 89. Teraz vznikla taká kronika roku 89, a je to hneď medzi prvými citátmi, kde hovorím, že vlády, ktoré nazvú mládež svojej krajiny protištátnymi živlami, nemajú právo sa ďalej nazývať vládami. A to sa dnes deje zas, to je zaujímavé...“²¹¹

Jeho verejné pôsobenie neutíchlo ani po Nežnej revolúcii či neskôr po rozdelení Československa v deväťdesiatych rokoch. V období slovenského mečiarizmu vyzval vtedajšieho ministra kultúry Dušana Slobodníka, aby zo svojej funkcie odstúpil, a ten ho za to zažaloval. Aj súdny spor tak neskôr prispel k tomu, že sa Feldekovi rozhodli v roku 1995 na čas vymeniť bratislavský život za pražský.²¹²

„Od chvíle presťahovania sa usilujem zachovávať zdvorilú zdržanlivosť voči verejnému životu oboch krajín – i tej, ktorá nás vlúdne prijala, i tej, z ktorej sme odišli, ale neprestala byť preto našou vlasťou. Postačí teda hádam, keď poviem, že po niekoľkých rokoch verejného účinkovania som netúžil po ničom inom, iba znovu sedieť s čistou hlavou za svojim spisovateľským stolíkom. No aby sa hlava vyčistila, na to človek potrebuje niekedy urobiť aj nejaký nečakaný úkrok voči svetu. Proust sa vraj zavrel do miestnosti z korku, Hemingway sa uchýlil na Kubu - bez toho, že by som sa odvažoval zrovnávať sa s nimi, som túžil urobiť niečo podobné a moja žena Oľga to vycítila. Jedného dňa navrhla, aby sme predali dom v Bratislave a presťahovali sa do Prahy.“²¹³

---

²⁰⁸ FELDEK, Lubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. s. 46

²⁰⁹ Lubomír Feldek je považovaný za majstra rôznych literárnych žánrov. In: *Vtedy.sk, TASR*. [online]. [cit./vid. 2019-03-01]. Dostupné z:

<http://www.vtedy.sk/lubomir-feldek-je-povazovany-za-majstra-roznych-literarnych-zanrov>

²¹⁰ TASR. Občianske hnutie Verejnosc' proti násiliu (VPN) vzniklo pred 25 rokmi. *Teraz.sk*, 2014. [online]. [cit./vid. 2019-03-01]. Dostupné z:

<https://www.teraz.sk/slovensko/vpn-profil-nezna-revolucia-november/106135-clanok.html>

²¹¹ Rozhovor s Lubomírom Feldekom. Bratislava: 9.12.2018

²¹² ANDREJČÁKOVÁ, Eva. Spisovateľ Lubomír Feldek: Nevzdávam sa ani minúty svojho života. In: *Sme*, 2013. [online]. [cit./vid. 2019-03-01]. Dostupné z:

<https://kultura.sme.sk/c/6654224/spisovatel-lubomir-feldek-nevzdavam-sa-ani-minuty-svojho-zivota.html#ixzz5glrY5diZ>

²¹³ FELDEKOVÁ, Oľga – FELDEK, Lubomír. *Svet je aj inde*. Vyd. 1. Praha: Cyrano, 1998. s. 7

Manželia Feldekovci teda predali dom v Bratislave, a s jedným zo svojich piatich detí, s dcérou Aničkou, sa zabývali v meste, do ktorého Ľubomírovi Feldekovi siahajú korene.²¹⁴ Praha bola pre neho vraj v tom období predovšetkým pracovňou, v ktorej robil to, čo by robil kdekoľvek na svete.²¹⁵

A tak tvoril. A nielen on, ale aj jeho žena Oľga. Spoločný spisovateľský talent neskôr uverejnili v diele *Svet je aj inde*. Obsahuje fiktívne listy z pera Oľgy Feldekovej, ktoré boli uverejnené v pražskom mesačníku *Slovenské listy*, a výber z fejtónov Ľubomíra Feldeka s názvom *V Prahe u Feldekovcov* vychádzajúcich v slovenskom denníku *Sme*.²¹⁶

„V Prahe u Feldekovcov je situácia takáto: Konečne sme si po poldruha roku uvedomili, že sme tu, a začali sme vybaľovať. Teda začal som. Myslím knihy. Moja žena, ktorá má na všetko iný názor ako ja, tá si to, že sme sa presťahovali, všimla dávno a už od prvej chvíle robí všetko tak, ako treba a ako by to robila všade na svete. Ženy si poplačú a vydržia každú zmenu. Muži sa smejú a smejú a nepomôže im to. Na každú zmenu si zvykajú pomaly. Ako keby sme tým, že si zvykáme pomaly, mohli niečo zmeniť na tom, čo sa zmenilo.“²¹⁷

Okrem literárnej tvorby sa však Ľubomír Feldek v Prahe venoval aj divadlu. Ešte v tom roku, ako sa presťahovali, sa v divadle *Labyrinth* predstavil s premiérou svojej dvojjazyčnej hry *Teta z Prahy*, kde si, kvôli nedostatku voľných slovenských hercov zahrli aj sami manželia Feldekovci.²¹⁸

3.2 Súčasnosť a bratislavský rozhovor

Ľubomír Feldek dnes už síce opätovne býva v Bratislave, ale stále pôsobí aj v českom prostredí. Dňa 18. januára 2019 mala v pražskom *Studiu Ypsilon* premiéru jeho divadelná hra s hudbou Florimonda Hervého *Utíkejte, slečno Nituš!* O spokojnosti autora s prvým predstavením môžeme nájsť zmienku aj priamo na stránke divadla: „Vďaka Ypsilonke a režisérovi Petrovi Oravcovi za včerajšiu premiéru mojej hry *Utekajte, slečna Nituš!* Čakal som dobré predstavenie -- a predsa bolo ešte lepšie než som čakal.“²¹⁹

---

²¹⁴ SKALSKÝ, Vladimír – VOKUŠOVÁ, Nad'a. *30 Slováků v České republice*. Vyd. 1. Praha: Slovensko-český klub Korene, 1997. s. 33

²¹⁵ Tamže, s. 32

²¹⁶ FELDEKOVÁ, Oľga – FELDEK, Ľubomír. *Svet je aj inde*. Vyd. 1. Praha: Cyrano, 1998. s. 8

²¹⁷ Tamže, s. 48

²¹⁸ Tamže, s. 7

²¹⁹ Utíkejte, slečno Nituš! In: *Ypsilonka.cz*. Praha, 2019. [online]. [cit./vid. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.ypsilonka.cz/program-a-nakup/utikejte-slecno-nitus>

Koncom minulého roka, zase z opačnej strany, vyšiel na Slovensku jeho preklad českého diela Zdeňka Jirotku - *Saturnin*.²²⁰ Česko-slovenskú históriu, a nie len jej pozitívne stránky, však približuje aj prostredníctvom predstavenia divadelnej hry *Nepolepšení svátec* alebo *Vy máte v rukách moc, my máme pravdu*, ktorá opisuje osud slovenského katolíckeho disidenta Silvestra Krčméryho.²²¹

Začiatkom decembra minulého roka sme sa s Ľubomírom Feldekom stretli v jednej z jeho obľúbených bratislavských kaviarní v centre mesta, a porozprával viac nielen o jeho práci na *Saturninovi*, ale aj o jeho živote a tvorbe. Na úvod sme začali tým, čomu sa venuje aktuálne:

„No, tak na úvod môžem povedať, že je to aj tak viac-menej na záver, keď sa pýtate. Lebo ja sa už nechystám robiť nič. Len si upratať... to neznamená nečinnosť, samozrejme, keď si človek povie, že nerobí nič, a do budúcnosti sa nechystá na nič. To neznamená, že sa nechystám do minulosti. Chcem si upratať, ale upratovanie – nato potrebujem ešte nejaký čas, kým to upracujem, čo mám v neporiadku.“²²²

Ide podľa jeho slov momentálne o upratanie si v počítači, konkrétne v minuloročných záznamoch odvysielaného seriálu *Rok európskych rozprávok*, v rámci ktorého každú nedeľu porozprával na *Rádiu Regina* jednu svoju rozprávku.²²³

„Chcem to dať deťom pod stromček, aby zostal po mne hlas, keď zomriem. Niečo aj zvukové, nielen napísané.“²²⁴

Kniha s obsahom štyridsiatich troch rozprávok by už mala byť hotová a ukrýva v sebe aj rozprávky na český motív. „Lebo ja som písal taký zvláštny typ rozprávky, že ako keď Shakespeare robí hru v hre, ja som robil rozprávku v rozprávke. To znamená, že som tam predal aj svoju druhú záľubu - preklad.“²²⁵

Rozprávky sprevádzali Ľubomíra Feldeka už od jeho spisovateľských začiatkov, pretože jeho prvé knižné diela boli práve detskou literatúrou. Prečo ho zaujal práve tento žáner?

„No, na to sú, myslím, dve základné odpovede. Prvá je, že som pravdepodobne infantilný. A že som bol teda na tento žáner stavaný. A som naň stavaný dodnes. A

---

²²⁰ Rozhovor s Ľubomírom Feldekom. Bratislava: 9.12.2018

²²¹ MATEJOVIČOVÁ, Stanislava. Slovenský hrdina v národném divadle. *Časopis Tvorba: Revue pre literatúru a kultúru*, 2017. [online]. [cit./vid. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://casopis-tvorba.sk/stanislava-matejovicova-slovensky-hrdina-v-narodnom-divadle/>

²²² Rozhovor s Ľubomírom Feldekom. Bratislava: 9.12.2018

²²³ Tamže.

²²⁴ Tamže.

²²⁵ Tamže.

domnievam sa, že žijeme v rozprávke. Celý tento svet je rozprávka, a nedá sa inak vysvetliť, ako rozprávkou... To je jedna časť odpovede. A druhá je historicko-politická. Žili sme v dobe neslobody. A z tej neslobody bolo treba hľadať únik. Bol tu ten socialistický realizmus, ktorý tvrdil, že umenie je najlepšie vtedy, keď memoruje uznesenia strany. No blbosť.²²⁶

Detská literatúra je podľa Feldeka zároveň jednou z dvoch oblastí, pri ktorých má preklad z češtiny do slovenčiny význam: „Keď sa niekto pýta, prečo sa niekedy prekladá z češtiny do slovenčiny, aj keď tomu každý rozumie, na to je jednoduchá odpoveď: Pre deti sa patrí prekladať, a pre divadlo sa patrí prekladať. Takže moje najvýznamnejšie preklady z češtiny sú *Manon Lescaut* pre divadlo a Erbenove *Kytice* pre deti.“²²⁷

A podobne tak, ako tvorba pre deti, aj básnický preklad bol podľa neho únikom z pod diktatúry minulého storočia. Venuje sa mu, okrem ostatných činností, dodnes a dokopy už prekladal asi z päťdesiatich jazykov.²²⁸

„Nedávno tu bola indonézska výstava, a ukázalo sa, že ja som jediný prekladateľ malajských panteónov na Slovensku. Ale mávam samozrejme tzv. jazykového spolupracovníka, a moja práca je jazyk poézie.“²²⁹

Lubomír Feldek dostal minulý rok v septembri *Cenu britského veľvyslanca* za zásluhy v šírení klasickej britskej kultúry. Veľvyslanec Andy Garth vyzdvihol jeho preklad šesnástich diel Williama Shakespeara, a zároveň si udelením ceny pripomenuli dvadsiate piate výročie nadviazania diplomatických vzťahov Slovenska a Veľkej Británie.²³⁰

„Tak som sa mu za tú cenu síce poďakoval, ale hlavne som mu povedal, že I and William Shakespeare are talking together not in Slovak not in English but mainly in the language of poetry, pretože naozaj, ja si toto myslím. A ešte som povedal, že because the language of poetry is international like a language of music. To je proste tak.“²³¹

Hoci Lubomír Feldek už v súčasnej dobe žije a prevažne aj tvorí na Slovensku, je českým občanom. České prostredie mu tak je stále blízke, a jeho vplyv na slovenskú

---

²²⁶ Rozhovor s Lubomírom Feldekom. Bratislava: 9.12.2018.

²²⁷ Tamže.

²²⁸ Tamže.

²²⁹ Tamže.

²³⁰ SITA. Lubomír Feldek získal Cenu britského veľvyslanca, zviditeľnil klasickú kultúru Veľkej Británie. In: *WebNoviny.sk*, 2018. [online]. [cit./vid. 2019-03-06]. Dostupné z: <https://www.webnoviny.sk/lubomir-feldek-ziskal-cenu-britskeho-velvyslanca-zviditelnil-klasicku-kulturu-velkej-britanie/>

²³¹ Rozhovor s Lubomírom Feldekom. Bratislava: 9.12.2018

literatúru vníma ako pozitívnu inšpiráciu.²³² V diele *V otcovej Prahe* spomína, že Praha bola síce otcova, ale neskôr zároveň aj jeho. Ako ju vníma teraz? Je stále jeho?

„Samozrejme, veď keď som český občan, tak je moja. Ale no... druhá vec je, akým spôsobom sa človek realizuje v tom svojom čitateľskom alebo diváckom prostredí. Tak to zas musím povedať, že ma viac registruje slovenský divák, slovenské divadlá ma hrajú, aj to samozrejme súvisí s tými prekladmi.“²³³

O politiku sa však zaujíma viac o českú, ako o slovenskú. „Lebo cítim takú zodpovednosť za českú politiku. Nedávno som napadol Okamuru v Sme, a pochválil som Pirátov. Ja dôverujem Pirátom. Ale tak to je zase o niečom inom. Ale musí prísť do politiky mladá generácia, a tí Piráti sa mi zdajú, že sú to oni.“²³⁴

Sleduje aj aktuálne spoločenské dianie oboch národov, a aj sa ho zúčastňuje, ale takým spôsobom, aký považuje za správny. Odmietol napríklad vystúpiť na pódiu počas minuloročných žilinských protestov *Za slušné Slovensko*, pretože si myslí, že starý človek už nepatrí na tribúnu, kde sa rozhoduje o budúcnosti mladých ľudí. Za to však môže vyjadriť sympatie, ako to urobil aj on.²³⁵

A nielen sympatie, ale aj rôzne iné názory a postoje vyjadruje najmä vo svojej tvorbe, aj keď sa nepovažuje za žiadneho chrliča či grafomana. Patrí vraj skôr do tej kategórie ľudí, ktorí sa písaním oslobodia od nejakého predošlého nahromadenia. „A potom to zas nechávam hromadiť. A v tých pauzách prekladám.“²³⁶

Vo výstavbe literárneho diela je pre neho dôležitý začiatok a koniec. Podľa prvej a poslednej vety rozpozna, či ide o dobrú knihu a dobrého spisovateľa. „Jednou vetou to spravíte, dvoma slovami, ale musíte to vedieť spraviť. A tá prvá veta sa musí vydať... Ja to viem spraviť tak, aby tá prvá veta a druhá a posledná boli dobré, a to očakávam aj od iných.“²³⁷

Ako príklad použil úvodnú vetu z detskej divadelnej hry *Ako sa Lomidrevo stal kráľom*, ktorá sa hráva v Slovenskom národnom divadle aj v súčasnosti: „Zablýskaj parom, zahrm nad chotárom, prebud' nové vtáča v našom hniezde starom.“²³⁸

---

²³² Rozhovor s Ľubomírom Feldekom. Bratislava: 9.12.2018

²³³ Tamže.

²³⁴ Tamže.

²³⁵ Tamže.

²³⁶ Tamže.

²³⁷ Tamže.

²³⁸ Tamže.

Tvorbou tejto divadelnej hry sa zaoberal dlhší čas, pretože sa o to už dávnejšie raz pokúsil, ale nepodarilo sa mu to. Niekedy totiž človek môže sklznúť po čierno-bielosti príbehu, hlavne keď je adresovaný deťom. Život ale, ako hovorí, nie je čiernobiely.²³⁹

„To znamená, že keď som sa k tomu po rokoch vrátil, povedal som si, že ak táto hra má byť dobrá, tak musí byť o tom, že ho zradia kamaráti, alebo aj Angličania hovoria: my lord, save me from my friends, s nepriateľmi si poradím aj sám. Aj Lomidrevo je príbeh – to je skutočne úžasný príbeh, že Lomidrevo sa nemusí ničoho báť. Lomidrevo si poradí s trojhľavým, šesťhlavým aj dvanásťhlavým drakom, ale zradia ho kamaráti. To je priam shakespearovský námet. A on im odpustí.“²⁴⁰

A čo by Ľubomír Feldek poradil mladým začínajúcim spisovateľom? Kde začať, ako pokračovať a ako pôsobiť?

„To je zase veľmi ťažké povedať. Fakt je jeden. Že ak hovoríme o výrazových prostriedkoch, nesmieme zabúdať na to, že existuje aj veľká téma. A samozrejme, že veľká téma môže byť aj samotné básnické myslenie. Môže sa považovať za revolučné, aj keď je len básnické. Alebo aj keď je len abstraktné. Aj v tom zmysle výtvarného umenia napríklad. Vieme, že aj ten súboj so socialistickým realizmom zohrali umelci nie cez témy, ale cez výrazové prostriedky, pretože tá diktatúra vždy zbystrí svoj zrak, pozornosť, cenzúru, keď niečomu nerozumie. Ale na druhej strane, každý dramatik vie, že sa to začína pri téme. Či je to správne rozhodnutie, niečím sa zaoberať, a tá téma sa dá veľmi jednoducho definovať tou známou neslušnou vetou, že keď nejde o život, ide o hovno. Všimnite si, že aj Shakespeare, aj keď píše komédiu, ide o život.“²⁴¹

Rým aj výrazové prostriedky sú teda podľa neho úžasnými vecami, ale predsa len sa skrýva jadro vecí v téme. Mladí básnici by sa preto podľa neho mali pozrieť do svojho života, že čo tam stojí za to, aby sa tým zaoberali. „Keď niekomu popraví otca, tak nemôže písať o motýľoch.“²⁴²

A týmto pravidlom sa Ľubomír Feldek riadil pri svojej tvorbe zjavne často, pretože jeho diela v mnohých prípadoch reflektujú dianie v spoločnosti a rovnako aj jeho súkromný život. Cez tieto dve oblasti si môžeme dohromady vytvoriť obraz nielen o jeho osobnosti, ale aj o jeho prístupe k udalostiam, ktoré sa ho postupom času priamo dotýkali.

---

²³⁹ Rozhovor s Ľubomírom Feldekom. Bratislava: 9.12.2018

²⁴⁰ Tamže.

²⁴¹ Tamže.

²⁴² Tamže.

Táto kapitola mala za cieľ stručne a pokiaľ možno komplexne predstaviť jedného z významných predstaviteľov slovenskej kultúry, ktorého život aj tvorba intenzívnym spôsobom presahujú do českého prostredia.

4 Milan Lasica

„Lasica... ? Vyštudovaný dramaturg, ktorý v sebe vôbec neskrýva skvelého dramatika, režiséra, excelentného herca, textára, neprekonateľného pointológa, najmimoriadnejšieho profesora inteligentného humoru...“²⁴³Takto opísal persónu Milana Lasicu pri príležitosti jeho sedemdesiatin slovenský herec Boris Farkaš.

A k tomu ešte dodal, že „by sa mala začať na Slovensku udeľovať pozlátená soška najvšestrannejšieho divadelného umelca, a tá by sa rozhodne mala volať MILAN! Som presvedčený, že Milan by dostával ‚sám seba‘ ešte pekných pár rokov.“²⁴⁴

Od napísania vyššie spomenutých riadkov už síce uplynul dlhší čas, verejnosť a osobnosti Slovenska aj Česka sa však na Milana Lasicu pozerajú stále rovnako. S uznaním. Podobne to vyjadril aj český moderátor, humorista a herec Jan Kraus: „Myslím, že pán Lasica, ktorého som vždy obdivoval ako málokoho, dokazuje, že výnimočne nadaný jedinec si môže z času svojho života urobiť prítlačlivé a zábavné divadlo, bez ohľadu na poklesnutosť doby, v ktorej žije. Mal som kedysi tendenciu závidieť ho Slovensku. Potom som si všimol, že aj tam je len jeden. V slovensko-českých pomeroch naozaj jedna z veľmi vzácných výnimiek muža, ktorý sa neponáhľa, no napriek tomu je väčšinou v cieli prvý.“²⁴⁵

4.1 Detstvo - roky v Bratislave a na strednom Slovensku

Milana Lasicu o rok čaká ďalšie okrúhle výročie. Narodil sa 3. februára 1940 vo Zvolene²⁴⁶, odkiaľ pochádzala jeho matka, ako vtedy jediné dieťa svojich rodičov.²⁴⁷

Zbožňoval svojho starého otca z matkinej strany, a rozumel si aj s jej bratom Erkom. Formovali a ovplyvňovali ho jeho názory a aj to, že bol tiež divadelníkom.²⁴⁸ „Erko bol inteligent, vzdelanec a demokrat. Naučil som sa od neho všeličo. Raz som mu napríklad povedal, že idem na brigádu, a že je tam jedáleň, kde nedávajú príbory, a dodal som, že to nevadí, pretože ja budem jesť aj tak všetko lyžicou. A on sa na mňa zadíval a povedal: ‚Nech

---

²⁴³ OKRUCKÝ, Svetozár. *70 rokov © Lasica*. Vyd. 1. Bratislava: Marenčin PT, spol. s.r.o., 2010. s. 20

²⁴⁴ Tamže.

²⁴⁵ Tamže, s. 63

²⁴⁶ Milan Lasica. In: *Aktuality.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://osobnost.aktuality.sk/milan-lasica/>

²⁴⁷ LASICOVÁ, Hana. *Všetchno o mém otci. 100 + odpovědí Milana Lasici na otázky, které mu nikdo předtím nepoložil*. Preložila Miluše Krejčová. Vyd. 1. Praha: Motto, 2015. s. 32

²⁴⁸ Tamže, s. 17

sa v živote ocitneš v akejkoľvek situácii, vždycky jedz príborom.‘ Dnes viem, že to bola metafora.“²⁴⁹

Obaja rodičia pochádzali zo stredného Slovenska, ale spoločne sa presťahovali do Bratislavy v čase, keď mal Milan Lasica iba pol roka. Jeho prvé spomienky z tohto mesta sa viažu k vojenským náletom a zvukom sirén, pri ktorých sa vždy utekali skryť do pivnice ich bratislavského domu.²⁵⁰

Keď mal Lasica desať rokov, jeho rodičia sa rozviedli. V ich rodine to však, ako to v rozhovore s ním spomína staršia dcéra Hana Lasicová, nie je nič neobvyklé.²⁵¹ Každý z rodičov sa po rozvode druhýkrát oženil, a Lasica tak striedavo býval u matky aj u otca. V rodine matky, ktorej sa po čase narodilo druhé dieťa - dcéra Veronika, sa potom cítil byť trochu navyše, a aj to teraz považuje za jeden z hlavných dôvodov, prečo sa prvý raz tak skoro oženil. Mal vtedy dvadsaťdva rokov, a zobral si Zoru Kolínsku.²⁵²

Introvertnú časť svojej povahy zdedil vraj po otcovi, ktorý niekedy neprehovoril aj niekoľko dní. „...ja myslím na všeličo, všeličo mi tiahne hlavou, len nepovažujem za dôležité hovoriť to nahlas. Na rozdiel od tých, ktorí hovoria stále, aj keď im hlavou netiahne nič.“²⁵³

Na druhú stranu, jeho mama spoločnosť vyhľadávala. „Otcovu matku som milovala, a nielen ja. Všetci ju zbožňovali, pretože sa nikdy na nič nestáňovala, všetko brala s rezervou a nikdy ju nič nevykoľajilo... Napríklad mi so smiechom rozprávala, ako nechávala otca v noci samého, hoci sa bál, a utekala hrať karty so spoločnosťou.“²⁵⁴

Milan Lasica kvôli školskej reforme, ktorou sa skrátilo stredoškolské štúdium, maturoval už vo svojich sedemnástich rokoch. „Považoval som to kedysi za veľké šťastie. Netúžil som totiž po ničom inom než ísť čo najskôr k divadlu. Vtedy o pre mňa znamenalo stať sa hercom.“²⁵⁵

A tak sa aj stalo, hoci po ukončení gymnázia nezamieril priamo na herectvo. Jeho inklináciu k divadlu rozvinul absolvovaním dramaturgie so zameraním na divadlá malých foriem na Vysokej škole múzických umení v Bratislave.²⁵⁶

---

²⁴⁹ LASICOVÁ, Hana. *Všetchno o mém otci. 100 + odpovědí Milana Lasici na otázky, které mu nikdo předtím nepoložil*. Preložila Miluše Krejčová. Vyd. 1. Praha: Motto, 2015. s. 32

²⁵⁰ Tamže, s. 47

²⁵¹ Tamže, s. 30

²⁵² Tamže, s. 40

²⁵³ Tamže, s. 29

²⁵⁴ Tamže, s. 44

²⁵⁵ Tamže, s. 73

²⁵⁶ SOJKOVÁ, Mira. Kto je Milan Lasica. In: *HNonline.sk*, 2008. [online]. [cit./vid. 2019-03-09]. Dostupné z: <https://hnonline.sk/expert/271925-kto-je-milan-lasica>

„Ja som túžil po tom stať sa divadelníkom od dvanástich alebo trinástich rokov. Vtedy som intenzívne chodil do divadla. Videl som všetko, čo sa hralo v Národnom divadle a na Novej scéne v Bratislave, pretože na týchto dvoch miestach sa vtedy hralo a držalo ma to. Keď som zmaturoval, tak som sa rozhodol ísť študovať dramaturgiu, nie herectvo a urobil som veľmi dobre, lebo toto štúdium mi umožnilo oveľa širší záber v priestore divadla, než keby som študoval herectvo.“²⁵⁷

4.2 Spojenie L+S

Počas vysokoškolského štúdia sa Milan Lasica stretol s Júliusom Satinským (1941 - 2002), neskorším humoristom, hercom, dramatikom a spisovateľom, a tak už v tomto období postupne vznikali nápady na spoločné vystupovanie.²⁵⁸

V roku 1959, ešte vtedy ako študenti tretieho ročníka, spolu začínali v *Tatra revue*.²⁵⁹ Išlo o prvý a preslávený slovenský profesionálny kabaret²⁶⁰. Jeho tvorcovia začínali experimentovaním, pretože podobný žáner dovtedy na Slovensku neexistoval. Inšpirovali sa Francúzskom a neskôr aj Českom. *Tatra revue* sa počas svojej dvanásťročnej existencie predstavila s vyše štyridsiatimi inscenáciami a k jej zrušeniu došlo počas normalizácie pre údajnú nedostačujúcu umeleckú úroveň a ideovo-obsahové nedostatky.²⁶¹

Po absolvovaní vysokej školy dostal Milan Lasica príkaz narukovať. Jeho podmienkou však bolo, že s ním pôjde aj Július Satinský. Obom tam umožnili predviesť svoj vlastný program, čím si u ostatných vojakov získali úspech.²⁶²

Koniec šesťdesiatych rokov sa viaže k ich pôsobeniu v *Divadle na korze*, a v tomto období zároveň vznikali ich známe a úspešné autorské hry ako napríklad *Večery pre dvoch* či *Soirée*. Tieto, ako aj iné inscenácie boli vysielané aj v *Československej televízii*.

---

²⁵⁷ MIKLÁŠ, Dodo. Milan Lasica: Sedemdesiatka je len číslo. In: *Aktuality.sk*, 2010. [online]. [cit./vid. 2019-03-09]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/155871/milan-lasica-sedemdesiatka-je-len-cislo/>

²⁵⁸ Tamže.

²⁵⁹ BAJÁKOVÁ, Monika. *Humor v tvorbe Milana Lasicu a Júliusa Satinského*. Nitra, 2014. Bakalárska práca. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Fakulta stredo európskych štúdií. Vedúci práce Tibor ŽILKA. s. 10

²⁶⁰ MAKAYOVÁ, Lucia. Spomienky na Tatra revue: smiech i slzy. In: *HNonline.sk*, 2008. [online]. [cit./vid. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://hnonline.sk/expert/354703-spomienky-na-tatra-revue-smiech-i-slzy>

²⁶¹ ULÍČIANSKA, Zuzana. Aká bola legendárna Tatra revue. In: *Sme*, 2010. [online]. [cit./vid. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://kultura.sme.sk/c/5078910/aka-bola-legendarna-tatra-revue.html>

²⁶² BAJÁKOVÁ, Monika. *Humor v tvorbe Milana Lasicu a Júliusa Satinského*. Nitra, 2014. Bakalárska práca. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Fakulta stredo európskych štúdií. Vedúci práce Tibor ŽILKA. s. 10

V polovici šesťdesiatych rokov v jej bratislavskom štúdiu Lasica so Satinským pracovali ako dramaturgovia, a venovali sa zábavným programom.²⁶³

Od roku 1970 bola však ich tvorba na Slovensku zakázaná.²⁶⁴ „Nemyslím si, že by sme sa v tej dobe nejak zvlášť občiansky angažovali. To je taký mýtus, že sme tak strašne na javisku bojovali proti režimu, že nás proste museli zlikvidovať, ale my sme na javisku nebojovali proti režimu. Ľudia sa potrebovali slobodne zasmiať, potvrdiť si pocit slobody, pocit vzdoru. A to zviditeľní tých, ktorí tú možnosť slobodne sa zasmiať ponúkajú. Myslím si, že toto komunisti dobre vedeli. Nevedeli presne, prečo by nás mali zakázať, ale cítili, že keď sa ľudia v hľadisku smejú, tak sa smejú pravdepodobne im. Čo bola pravda.“²⁶⁵

Dvojica sa tak presunula na čas do Čiech a začala v rokoch 1970 až 1972 vystupovať s vlastným programom v kabarete *Večerní Brno*.²⁶⁶ Tento divadelný súbor vznikol v podobnom období ako spomínaná *Tatra revue*, a bol pomenovaný podľa svojej prvej inscenácie v roku 1959.²⁶⁷ Lasica so Satinským tu uviedli napríklad inscenácie *Večer pro dva* a *Jak vzniká slípka*.²⁶⁸

Ľubomír Feldek o tomto období v súvislosti s česko-slovenskými vzťahmi píše takto: „História síce mala vždy, a najmä od 1. januára 1969, keď sa Československá republika zmenila na federáciu, v každej republike trochu iný priebeh, ale Slovákov a Čechov ani ten federatívny separatizmus nevzdialil, naopak, zblížil ich. Oba národy ho využili na to, aby si navzájom pomáhali. Keď Lasica a Satinský nemohli vystupovať v Bratislave, poskytlo im strechu nad hlavou Brno. A na Slovensku sme sa zas usilovali vytvárať príležitosti pre umelcov, ktorí o ne prišli v Čechách...“²⁶⁹

Dvojica však musela opustiť po necelých dvoch rokoch aj Brno. V roku 1972 dostali angažmán v spevohre bratislavskej *Novej scény*, a o šesť rokov neskôr sa predstavovali tiež v jej činohre.²⁷⁰ V tomto období sa vrátili aj na televízne obrazovky. Dostali dokonca

---

²⁶³ CVANCINGEROVÁ, Jana. *Postavenie a význam humoristických relácií v Československej televízii v rokoch normalizácie. Fenomén humoristickej dvojice Lasica a Satinský*. Praha, 2011. Diplomová práca. Univerzita Karlova. Fakulta sociálnych vied. Inštitút komunikačných štúdií a žurnalistiky. Katedra mediálnych štúdií. Vedúci práce: Petr BEDNAŘÍK. s. 69

²⁶⁴ BAJÁKOVÁ, Monika. *Humor v tvorbe Milana Lasicu a Júliusa Satinského*. Nitra, 2014. Bakalárska práca. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Fakulta stredo európskych štúdií. Vedúci práce Tibor ŽILKA. s. 10

²⁶⁵ LASICA, Milan. *Jenže já jsem jen komik... Rozhovory s Jánem Štrasserem*. Vyd. 1. Preložili Šárka a Miroslav Zelinští. Praha: Petr Tychtl - Nakladatelství XYZ, 2005. s. 68

²⁶⁶ KAŠŠOVÁ, Paulína. *Divadlá malých foriem v Brne: repertoár a ich interpreti*. Brno, 2018. Bakalárska práca. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Vedúci práce: Aleš OPEKAR. s. 24

²⁶⁷ Tamže, s. 21

²⁶⁸ Tamže, s. 24

²⁶⁹ FELDEK, Ľubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. s. 46

²⁷⁰ Milan Lasica. In: *Aktuality.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-02-27]. Dostupné z:

možnosť pripravovať vlastný program *Ktosi je za dverami*, vďaka ktorému začali intenzívnejšie spolupracovať s hudobníkom, skladateľom a humoristom Jarom Filipom. Ten sa v programe staral o hudobnú zložku. A aj napriek tomu, že táto relácia podliehala cenzúre, dokázali osloviť mnohých divákov.²⁷¹

V roku 1982 začali vystupovať na javisku *Štúdia S*, dnes známeho ako *Štúdio L+S*, ktorého je aktuálne Milan Lasica riaditeľom.²⁷²

„V súčasnosti má *Štúdio L+S* na svojom repertoári sedemnást' divadelných titulov, a to aj vrátane svojho hudobného večera a talk show. Ide o komédie prevažne súčasných európskych a svetových autorov. Divadlo nemá vlastný súbor; umelcov pozýva na spoluprácu na jednotlivé inscenácie a iné programy... Divadlo vstupuje aj do koprodukcii s českými divadlami, napríklad *Divadlom Bolka Polívku* z Brna a pražským *Štúdiom DVA*. Často hostuje mimo svojho domovského javiska na scénach slovenských aj českých divadiel.“²⁷³

Lasica a Satinský, ktorí práve v *Štúdiu S* oslávili v roku 1999 štyridsať rokov spolupráce, sa preslávili najmä svojimi autorskými divadelnými predstaveniami a navonok nevinnými dialógmi. Nimi „metaforicky približovali situácie, v ktorých sa našli mnohí Slováci a Česi. Vystúpenia oživovali scénkami, skečmi a piesňami.“²⁷⁴

Ich spoločné vystupovanie, rozdielnosť v súkromnom živote, ale zároveň prepojenosť v tom profesnom vyjadril Július Satinský slovami:

„Milan Lasica je disciplinovaný, exaktný a vie vymyslieť pointu. Sme dva geneticky prastaré ľudské archetypy: Don Quijote a Sancho Panza, Jakub a jeho pán, Phileas Fogg a Passepartout, Masaryk a Štefánik... On verí v pokrok, ja nie. On je luterán, ja pápeženec. On pozná mená všetkých českých filmových a divadelných hercov od Jindřicha Mošnu až po Dejgara, ja si pamätám akurát Jiřinu Bohdalovú a Rudolfa Deyla mladšieho. V súkromí

<https://osobnost.aktuality.sk/milan-lasica/>

²⁷¹ CVANCINGEROVÁ, Jana. *Postavenie a význam humoristických relácií v Československej televízii v rokoch normalizácie. Fenomén humoristickej dvojice Lasica a Satinský*. Praha, 2011. Diplomová práca. Univerzita Karlova. Fakulta sociálnych vied. Inštitút komunikačných štúdií a žurnalistiky. Katedra mediálnych štúdií. Vedúci práce: Petr BEDNARÍK. s. 70

²⁷² Milan Lasica. In: *Aktuality.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-02-27]. Dostupné z:

<https://osobnost.aktuality.sk/milan-lasica/>

²⁷³ Základné info. In: *Štúdio L+S* [online]. [cit./vid. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.studios.sk/sk/o-divadle/zakladne-info/>

²⁷⁴ Milan Lasica. In: *Aktuality.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-02-27]. Dostupné z:

<https://osobnost.aktuality.sk/milan-lasica/>

máme úplne rozdielne biorytmy, záujmy, vkus, chute, ženy – ale na javisku sme jedno telo, jedna duša!²⁷⁵

V dramatickej tvorbe sa inšpirovali českými komikmi Voskovcom a Werichom, a ich spoločný humor, citeľný aj v knižnej podobe, má často blízko k politickej satire.²⁷⁶ „Komika je založená na ironickom posunutí tých najbanálnejších životných situácií do absurdity. Ich texty sú venované slovenskej národnej mentalite, ku ktorej sa vyslovujú so skeptickým humorom.“²⁷⁷

4.3 Samostatná tvorba Milana Lasicu v minulosti aj dnes

Obaja členovia známej dvojice Lasica a Satinský sa okrem spoločného pôsobenia venovali aj osobitným činnostiam a samostatne sa rozvíjali vo viacerých oblastiach. Milan Lasica sa popri divadle a televízii objavoval aj na filmovom plátne. Zahral si napríklad v rozprávke *Plavčík a Vratko* (1981), *Tři veteráni* či *Samorost* (oboje z roku 1983), *Vážení přátelé, ano* (1989), *Saturnin* (1994), *Obsluhoval jsem anglického krále* (2006) či *Rukojemník/ Jak sme hráli čáru* (2014).²⁷⁸

A zameriaval sa tiež na réžiu. Z tejto jeho filmovej a divadelnej činnosti vznikli televízne filmy ako napríklad *Velká rošáda*, *Chaos* či *Talár a ptačí zob*.²⁷⁹ Režisérsky sa podieľal aj na muzikále *Hello Dolly!* pre Novú scénu²⁸⁰ a na divadelnej hre *Hlava Medúzy*, ktorá mala premiéru v pražskom *Stúdiu Ypsilon* v roku 1999. Hlavnú postavu tu stvárňuje Jiří Lábus.²⁸¹

Ďalšou oblasťou všestrannosti Milana Lasicu je dramatizácia. Do podoby dramatického textu takto premenil napríklad román Vladimíra Mináča - *Výrobca štastia*. Režisérskej, dramatickej, ale aj hereckej činnosti sa venuje dodnes. Okrem iného do jeho autorskej tvorby patrí hra *Na fašírky mi nesiahaj*, s ktorou okrem domácej scény v *Štúdiu*

---

²⁷⁵ SATINSKÝ, Július. Pár neúprimných slov o Milanovi Lasicovi. In. DOČEKAL, Boris. *Melancholický klaun Milan Lasica*. Vyd. 1. Jihlava: Nakladatelství Listem, 2000. s. 6

²⁷⁶ Milan Lasica. In: *Aktuality.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://osobnost.aktuality.sk/milan-lasica/>

²⁷⁷ Milan Lasica. In: *Osobnosti.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://www.osobnosti.sk/osobnost/milan-lasica-177>

²⁷⁸ Milan Lasica. In: *CSFD.cz*. [online]. [cit./vid. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/980-milan-lasica/>

²⁷⁹ Tamže.

²⁸⁰ Milan Lasica. In: *Aktuality.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://osobnost.aktuality.sk/milan-lasica/>

²⁸¹ Hlava Medúzy. In: *CSFD.cz*. [online]. [cit./vid. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/116200-hlava-meduzy/prehled/>

L+S vystupujú spolu s Milanom Kňazkom aj v pražskom *Studiu DVA*.²⁸² Herecky tiež pôsobil a pôsobí v inscenáciách *Mínus dvaja*, *Rybárik kráľovský*, *Kumšt* alebo *Malé manželské zločiny*.²⁸³

Milan Lasica je na javisku známy nielen vďaka inteligentnému humoru a pripraveným bonmotom, ale aj svojou pohotovosťou a improvizáciou, ktorú neukazuje len v divadle. Podľa jeho slov vie pohotovo reagovať aj v súkromí a pravidelne to potvrdzuje v relácii *Sedem* (niekdajšom *Sedem s.r.o.*), kde spolu s Oľgou Feldekovou, Mariánom Leškom a Milanom Kňazkom glosuje udalosti uplynulých sedem dní.²⁸⁴

„Sedem s.r.o. je dobrý príklad na tému improvizácie. To je vec, ktorá sa nedá naučiť, to buď máte, alebo nemáte. Stane sa, že niekto má na celú stranu napísanú repliku, tvári sa síce, že ju nečíta, ale keď ju povie, nastane občas ticho. Asistentka dá pokyn a všetci v štúdiu zatlieskajú. A vy cítite chlad toho potlesku. Na druhej strane je skvelé, že tam sú aj takí, pretože ja potom vždycky môžem povedať niečo nečakané, čo ma zrovna napadne.“²⁸⁵

Na začiatku dvadsiateho prvého storočia Milan Lasica zhodnotil svoju všestrannosť takto: „...nie som špecializovaný ako niektorí kolegovia, ktorí len hrajú, alebo len píšu. Ja píšem, hrám a režirujem. Baví ma prepletať sa medzi jednotlivými polohami, z každej si niečo prenášať do tej ďalšej. Bohužiaľ to vždycky nie je len prednosť. Najhoršie je, keď si režisérske maniere niekedy prenášam do chvíľ, kedy som na javisku s Julom Satinským a mám neskrotnú chuť ho režirovať. Najviac ma ale stále baví stáť na scéne a niečo hovoriť ľudom.“²⁸⁶

A v rámci jeho autorskej tvorby treba spomenúť aj hudobné pôsobenie Milana Lasicu: spev a tiež piesňové texty. Časť z nich existuje aj v knižnej podobe - *Bolo nás jedenásť* alebo *Piesne o ničom*. Knižne vyšli aj jeho fejtóny, ktoré spoločne dostali názov *Bodka*. Za tento súbor fejtónov získal *Cenu Dominika Tatarku a Zlatého gunára* z festivalu Kremnické gagy. Neskôr vznikla aj *Bodka 2*.²⁸⁷

---

²⁸² Na fašírky mi nesiahaj. In: *Studio DVA divadlo*. [online]. [cit./vid. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://www.studiodva.cz/repertoar/studio-dva-divadlo/na-fasirky-mi-nesiahaj/>

²⁸³ Milan Lasica. In: *Aktuality.sk*. [online]. [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://osobnost.aktuality.sk/milan-lasica/>

²⁸⁴ Sedem. In: *JOJ.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.joj.sk/sedem>

²⁸⁵ LASICA, Milan. *Jenže já jsem jen komik... Rozhovory s Jánem Štrasserem*. Vyd. 1. Preložili Šárka a Miroslav Zelinští. Praha: Petr Tychtl - Nakladatelství XYZ, 2005. s. 8

²⁸⁶ DOČEKAL, Boris. *Melancholický klaun Milan Lasica*. Vyd. 1. Jihlava: Nakladatelství Listen, 2000. s. 76

²⁸⁷ Milan Lasica. In: *Aktuality.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://osobnost.aktuality.sk/milan-lasica/>

Ešte skôr však získal titul zaslúžilého umelca. Udelili mu ho spolu s Júliusom Satinským v máji 1989 tí istí ľudia, ktorí im v minulých desaťročiach nedovoľovali verejne vystupovať.²⁸⁸

„... my s Julom sme to nebrali ako poníženie, my sme to brali ako husársky kúsok. Že nám to dávajú tí istí ľudia. Rovnako zábavné nám pripadalo, keď sme na jeseň 1988 prevzali cenu *Zväzu československých spisovateľov* za knižné vydanie našich hier z rúk toho istého Jana Kozáka, ktorý nám v roku 1972 znemožnil náš angažmán v Brne.“²⁸⁹

K jeho viacerým oceneniam sa viaže aj štátne vyznamenanie *Pribinov križ II. triedy*, ktorý mu udelil v roku 2005 prezident Slovenskej republiky za významné zásluhy v oblasti kultúry.²⁹⁰

Napriek tomu však zostáva skromným človekom, a pokiaľ ho aj niekto označí za múdreho muža, on sám si tak vraj nepripadá. „Rád poslúcham múdrych ľudí, rád čítam ich myšlienky a snažím sa sem tam niečo pochytiť alebo si s tým trochu zapolemizovať. Ale že by som bol múdry muž, to sa mi nezdá. A ani by som nechcel byť človekom, ktorý trúsi rozumy a hovorí, ako by veci mali byť. Poznal som pár ľudí, ktorí sa do tejto pozície dostali, uverili tomu a výsledok bol, že zhlúpli.“²⁹¹

4.4 Súčasnosť a pražský rozhovor

S Milanom Lasicom sme sa stretli na recepcii hotela blízko Václavského náměstí, kde bol ubytovaný pri príležitosti jeho vystupovania v *Studiu DVA* na predstavení *Na fašírky mi nesiahaj*. Porozprával viac o divadle, písaní fejtónov, spomienkach na *Večerní Brno*, ale aj o tom, ako vníma české publikum.

„Zatiaľ máme len skvelé skúsenosti. Hrávame tu už roky, a to české publikum, teda pražské, aby som bol presnejší, je veľmi vnímavé, ale chodievame aj na zájazdy po Čechách, a väčšinou to publikum je veľmi kultivované, takže my sme veľmi spokojní.“²⁹²

---

²⁸⁸ LASICA, Milan. *Jenže já jsem jen komik... Rozhovory s Jánem Štrasserem*. Vyd. 1. Preložili Šárka a Miroslav Zelinští. Praha: Petr Tychtl - Nakladatelství XYZ, 2005. s. 86

²⁸⁹ Tamže, s. 87

²⁹⁰ Milan Lasica. In: *Aktuality.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://osobnost.aktuality.sk/milan-lasica/>

²⁹¹ DOČEKAL, Boris. *Melancholický klaun Milan Lasica*. Vyd. 1. Jihlava: Nakladatelství Listen, 2000. s. 122

²⁹² Rozhovor s Milanom Lasicom. Praha: 24.3.2019

Brnenské publikum je podľa neho podobne spontánne, ako pražské, a spontánnosť je mu blízka nielen v hľadisku, ale aj na javisku: „...povedzme, tá hra, ktorú hráme dnes a včera, tá si priam vyžaduje taký voľnejší prístup, a tá improvizácia je tam vítaná.“²⁹³

Text hry *Na fašírky mi nesiahaj* vznikol podľa hry ruského autora Jevgenija Griškovca²⁹⁴, ktorou bol Milan Lasic inšpirovaný, a inscenácia vznikla aj pomocou jeho spoluherca Milana Kňazka. „Myslím si, že pri skúšaní sa veľa textu vytvorilo nového a veľa nového vzniká aj pri predstaveniach... Improvizácia je momentálny nápad, takže, keď nám to vyjde, a keď obecenstvo zareaguje, tak sa usilujeme zapamätať si to, a skúsiť to potom, či to vyjde aj na druhýkrát.“²⁹⁵

Divadlo je aj oblasťou, ktorej sa Lasic momentálne venuje najčastejšie. Okrem účinkovania v starších inscenáciách, skúša aj jedno nové predstavenie. „Ide o hru, ktorú napísal Bolek Polívka, volá sa *Klíště*, a on ma požiadal, aby som tam s ním hral, tak to bola ponuka, ktorá sa ťažko dá odmietnuť.“²⁹⁶

Na divadle ho podľa jeho slov najviac láka kontakt s publikom. „To je niečo nenahraditeľné, a myslím si, že práve preto je divadlo večné a nikdy nezanikne. Také niečo film nepozná, takisto to nepozná vlastne nejaké iné médium ako je televízia alebo rozhlas. Takže v tomto je to divadlo nenahraditeľné.“²⁹⁷

Nahradiť museli jedine Slovensko, keď im tam v druhej polovici minulého storočia zakázali vystupovať. Privítalo ich vtedy *Večerní Brno*. „V divadle *Večerní Brno* sme boli dva roky, uviedli sme tam dve predstavenia, a hrávali sme pravidelne. Vtedy, začiatkom sedemdesiatych rokov, to publikum v Brne nebolo také spontánne, ako je dnes. Skôr sa zdalo, že nechce rušiť smiechom dvoch komikov, ale potom, po skončení predstavenia, dlho obecenstvo aplaudovalo. Dnes je to úplne iné. Ale zažili sme príjemné dve sezóny v tom divadle *Večerní Brno*, a vlastne v tom priestore už skoro tridsať rokov hrávame znovu, pretože to je priestor, kde funguje divadlo Bolka Polívku.“

Obecenstvo sa od tých čias vraj veľmi nezmenilo, ľudia boli vtedy podobne spontánni ako sú teraz. „Možno za starého režimu reagovali viac na politické narážky alebo, presnejšie povedané, skryté politické narážky, pretože otvorených postojov k politike... to nebolo skrátka možné. No, a našli sa vždy také chvíľky alebo pasáže, ktoré sa dali vysvetliť

---

²⁹³ Rozhovor s Milanom Lasicom. Praha: 24.3.2019

²⁹⁴ *Na fašírky mi nesiahaj*. In: *Studio DVA*. [online]. [cit./vid. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.studiodva.cz/repertoar/studio-dva-divadlo/na-fasirky-mi-nesiahaj/>

²⁹⁵ Rozhovor s Milanom Lasicom. Praha: 24.3.2019

²⁹⁶ Tamže.

²⁹⁷ Tamže.

ako kritika režimu. A niekedy po tom obecnstvo až tak túžilo, že stačilo povedať ‚Dobry večer‘ a publikum súhlasne zatlieskalo, lebo si to vysvetlilo po svojom... Dnes, si myslím, že všetko toto je každý deň v novinách. Takže, to nie nejaký prejav odvahy. Ani hovoriť niečo k politickej scéne, ani sa na tom zabávať. Ale niekedy sa možno nájde nejaká príležitosť, kde sa okomentuje čerstvá politická udalosť, a ľudia väčšinou na to zareagujú.²⁹⁸

Podľa Lasicovho názoru na jeho predstavenia chodia diváci, ktorí vedľa, čo od neho môžu čakať. A to nielen v bratislavskom divadle, ktorému šéfuje, ale aj všade inde. *Štúdio L+S* je súkromné divadlo bez štátnej podpory, a podľa jeho slov sa im nedarí úplne podľa predstáv. „...máme problémy s financiami, lebo máme len dvesto sedadiel a z tržby sa tým pádom existovať nedá. No, robíme, čo môžeme, čo nám okolnosti dovoľia.“²⁹⁹ Chodia preto na zájazdy do ďalších miest a hosťujú so svojimi inscenáciami v rôznych divadlách.³⁰⁰

Na otázku, v akom aktuálnom predstavení sa mu hrá najlepšie, odpovedal, že vo všetkých. „V podstate hrám rád všetky tie predstavenia, lebo si ich vyberám, a ja rozhodujem o tom, v čom bude hrať. Takže nie som v tej situácii, ako bývajú herci, že čakajú, kto ich obsadí, a nie sú vždy nadšení, že musia hrať tú alebo onú rolu. Skrátka, je to také dosť smutné povolanie po tejto stránke. Vlastne, je to jedna permanentná čakáreň. Ale ja sa tomu môžem vyhnúť. Ale mám zase iné starosti.“³⁰¹

A pokiaľ ide naopak o role, ktoré mu nesadli, tomu sa takisto vyhol. „Mal som také šťastie v živote, že som vždy hral to, čo som chcel, možno jedna dve výnimky v mojej kariére boli také, že som hral aj v nejakom predstavení, v ktorom sa mi nechcelo hrať, ale naozaj viac než dvakrát to nebolo. Skrátka, mal som šťastie.“³⁰²

Podľa jeho slov hrá v podstate vždy sám seba, a tak mu to vyhovuje. Ako divák však do divadla nechodí, v tomto smere preferuje film. A pokiaľ ide o jeho obľúbené miesta v českom prostredí aj mimo divadiel a kín, zdržiava sa blízko Václavského námestia. „Ale keď mám chuť, a keď mi to vyjde, tak sa rád prejdem po takej cestičke, ktorá vedie cez Karlov most a Nerudovu ulicu až hore na Hradčany, a odtiaľ na Petřín. Alebo naopak.“³⁰³

Do mnohých činností, ktorým sa venuje, spadá aj písanie. S fejtónmi si síce po dlhom čase dal pauzu, ale za to občas píše texty pesničiek aj v dnešnej dobe. K písaniu však vždy

---

²⁹⁸ Rozhovor s Milanom Lasicom. Praha: 24.3.2019

²⁹⁹ Tamže.

³⁰⁰ Tamže.

³⁰¹ Tamže.

³⁰² Tamže.

³⁰³ Tamže.

pristupoval tak, ako keby to rozprával ľuďom na javisku. „Naozaj som nemal pocit, že k tomu treba pristupovať inak. A bolo to dobré cvičenie. Samozrejme, že to bolo pod tlakom, ale pod tlakom bolo všetko, čo robím. A vždy najväčší zdroj inšpirácie pre mňa bol termín odovzdania.“³⁰⁴ A o tom, že mu ide aj to písanie, svedčí aj získanie *Ceny Dominika Tatarku*, spomenutej v tejto kapitole vyššie, ktorú si vraj veľmi váži.

Jeho odpoveď na otázku, o čom píše rád, znela, že sa pri písaní vždy riadil heslom: „Keď nebudeš mať tému, tak spomínaj, a keď si nebudeš vedieť spomenúť, tak prestaň. No, tak to je asi celé tajomstvo môjho písania.“³⁰⁵

Netreba zabudnúť ani na Milana Lasicu – režiséra. Jeho divadelná hra *Hlava medúzy*, ktorá mala v Prahe premiéru v roku 1996, sa stále hráva. Režirovanie ho vraj baví. „Samozrejme, že režirujem zábavné veci, komédie. Som veľmi dobrý divák, ako režisér počas skúšok, veľmi dobre sa zabávam, ak je na čom, ale pokúšam sa, aby bolo na čom. No a potom som rád, keď sa baví aj publikum. A keď sa taká vec hrá dvadsaťtri rokov, tak to si myslím, že je veľký úspech pre mňa, ako režiséra.“³⁰⁶

A okrem toho tento všestranný umelec glosuje v relácii *Sedem*. „Tam sme taká dobrá partia. Robíme to v televízii, ale chodíme aj na zájazdy, a zdá sa, že ľudia sú veľmi príjemne naladení na to naše rozprávanie, a nám sa to tiež páči a zabáva nás to. A potom mám ešte v rozhlase takú jednu reláciu, taký program -ide to raz za dva týždne. Volá sa to *Dvojbodky*.“³⁰⁷

Z jeho strany vraj ide v relácii *Sedem* vyslovene o improvizáciu, pretože vždy čaká na podnety kolegov, napríklad Oľgy Feldekovej, ktorí sa doma pripravujú. „No, tak ona sa poctivo pripravuje, a tým pádom je to pre mňa možnosť, ako sa toho chytiť, a rozvinúť to nejakým spôsobom. Lebo ja sa, úprimne povedané, veľmi nepripravujem.“³⁰⁸

Rozdiel v odlišných formách vystupovania nevidí žiadny. „Rozdiel je len jedine v tom, že niekde stojím, niekde sedím, niekde hovorím do mikrofónu, niekde bez mikrofónu, niekde píšem, ale v podstate je to stále pre mňa rovnaká parketa.“³⁰⁹

Počas rozhovoru sme spomínali aj predstavenia v kabarete *Tatra revue*. „No, vtedy, koncom päťdesiatych rokov, sme vystupovali v tzv. Tatra kabarete alebo v Tatra revue – tam sme začínali so Satinským, a hrávali sme v nedeľu dopoludnia také predstavenia alebo koncerty pre mladých ľudí. Potom sme tam hrali aj v nejakej inscenácii Tatra kabaretu, ale

---

³⁰⁴ Rozhovor s Milanom Lasicom. Praha: 24.3.2019

³⁰⁵ Tamže.

³⁰⁶ Tamže.

³⁰⁷ Tamže.

³⁰⁸ Tamže.

³⁰⁹ Tamže.

to už nebola naša parketa, takže k tomu prostrediu som mal taký sentimentálny vzťah, a zhodou okolností od roku 1982 tam hrám znovu, pretože Štúdio L+S je v tých priestoroch. Takže teraz to bude tridsať sedem rokov, čo tam hrám. To je dosť veľa.³¹⁰

A podobne dlhý čas, štyri desaťročia, tvoril humoristickú dvojicu s Júliusom Satinským. Ako ich spojenie na javisku vydržalo taký dlhý čas?

„To je vždy otázka šťastia, pretože sa to nedá naprogramovať a nemôžete si povedať: ‚ja teraz vyberiem dvoch, ktorí vytvoria komickú dvojicu.‘ To sa musia dvaja ľudia stretnúť a musí to medzi nimi nejako začať fungovať – zaiskrit’. Niečo podobné ako láska.³¹¹

Štyridsať rokov je dlhý čas. Podobne je na tom aj dvadsaťpäť rokov - štvrté storočia. Toľko totiž minulý rok oslávili samostatná Slovenská aj Česká republika. Milan Lasica vyjadril svoj názor aj k otázke, kam sa od vtedy Česko a Slovensko posunuli.

„Tak ten vzťah medzi Čechmi a Slovákami je, myslím, veľmi dobrý, lebo nemajú pocit, že by jeden doplácaval na druhého. Taký pocit mali, keď sme boli v jednom štáte. Teraz nie je dôvod si to myslieť. Slovensko za tie roky ubehlo kus cesty, a myslím si, že takej aj dosť užitočnej. Aj keď, pravda, za okolností, ktoré nie vždy boli príjemné. Diali a dejú sa veci, ktoré by sem radi nevideli, ale napriek tomu Slovensko ide dopredu.“³¹²

Štvrtou kapitolou sme sa snažili vytvoriť portrét o Milanovi Lasicovi a jeho rozličných umeleckých činnostiach, ktorými oslovuje svojich priaznivcov naprieč generáciami. Svojím umeleckým pôsobením sa prihovára českému aj slovenskému publiku vo viacerých formách už viac než pol storočia.

A tú literárnu formu si predstavíme najmä v nasledujúcej časti diplomovej práce, kde sa pozrieme na konkrétne diela všetkých troch umelcov.

---

³¹⁰ Rozhovor s Milanom Lasicom. Praha: 24.3.2019

³¹¹ Tamže.

³¹² Tamže.

5 Literárna tvorba zameraná na české prostredie

Predošlé tri kapitoly približujú tri portréty osobností slovenskej kultúry. Prostredníctvom nahliadnutia do ich detských a dospelých rokov sme si mohli utvoriť obraz o ich životoch, udalostiach, ktoré ich formovali, a okolnostiach, ktoré predurčovali či ovplyvňovali ich tvorbu.

Práve tá bude ústrednou témou piatej kapitoly. Uplynulé strany boli teda tvorené rôznymi informáciami a názormi na Dominika Tatarku, Ľubomíra Feldeka a Milana Lasicu. Takpovediac, boli celé o nich. Teraz to otočíme, a dozvieme sa zase niečo od nich. A to „niečo“ bude najmä demonštráciou ich vzťahu k Česku.

5.1 Dominik Tatarka a nedotknuteľná silueta Hradčian

Literárna činnosť Dominika Tatarku sa začala knižne rozvíjať v štyridsiatych rokoch minulého storočia. Z tohto obdobia pochádza aj jeho zbierka noviel *V úzkosti hľadania*, ktorá vyšla v roku 1942.³¹³ Prelínajú sa v nej existenciálne ťažkosti postáv s vyjadreniami túžby a lásky.³¹⁴

„Nejde však o zvýrazňovanie existencialistických tendencií voči ontológii človeka, v Tatarkovej tvorbe pôvod existenciálnych motívov vyplýva z autorsky hlboko pocitovanej nedostatočnosti vzťahu človeka k človeku.“³¹⁵

O dva roky neskôr mu vyšla novela *Panna zázračnica*, ktorou autor nadväzoval na svoj parížsky pobyt. Práve tam sa totiž stretol s umeleckými smermi existencializmom a surrealizmom.³¹⁶

Zobrazuje prostredie Bratislavy počas druhej svetovej vojny, kde sa skupina mladých ľudí snaží nájsť svoju identitu. Do ich životov zároveň vstupuje tajomná Anabella, ktorá

---

³¹³ MLYNÁRIK, Ján. Buditeľ slovenského svedomí. In: TATARKA, Dominik. *Sám proti noci*. Vyd. 1. Praha: Evropský kulturní klub, 1984. s. 97

³¹⁴ FORGÁČ, Marcel. Špecifická Tatarkovej existenciálnej rétoriky (interpretácia noviel Ošial' a V úzkosti hľadania). In: BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 72

³¹⁵ Tamže.

³¹⁶ TASR. Dominik Tatarka bol spisovateľom a signatárom Charty 77. In: *Teraz.sk. TASR*, 2016. [online]. [cit./vid. 2019-03-28]. Dostupné z: <http://www4.teraz.sk/knihy/dominik-tatarka-bol-spisovatelom-a-sign/223049-clanok.html>

všetkým zamotá hlavy.³¹⁷ Novela bola v roku 1966 s rovnomenným názvom tiež sfilmovaná.³¹⁸

S vojnovým násilím sa snažil vysporiadať v diele *Farská republika* z roku 1948 či o dva roky mladšom *Prvý a druhý úder*.³¹⁹ *Farská republika* približuje prvé roky po vzniku Slovenského štátu, a Tatarka tu cez hlavného hrdinu vyjadruje svoju nechut' k fašizmu a počiatočnú náklonnosť k socializmu.³²⁰

Naopak, jeho vytriezvenie z komunistickej ideológie prichádza v podobe diela *Démon súhlasu*, ktoré bolo prvýkrát publikované v roku 1963.³²¹ Tento text v sebe spája „elementy politického pamfletu a autobiografickej novely s grotesknou víziou obdobia stalinizmu“³²²

Dominik Tatarka celé svoje dielo poňal dvojznačne, a začína ho slovami: „Stroskotal som“, čím sa v jednom z významov textu vzťahuje na neúspech a jeho komunistickú angažovanosť. Hrdina príbehu sa tak doslova aj v prenesenom význame musí znovu narodiť, aby sa vyslobodil z nátlaku ideológie.³²³

„Václav Havel v úvode k francúzskemu prekladu *Démona súhlasu* nazval toto dielo ‚výkrikem prozření‘ človeka, ktorý chcel uveriť, že kráľ je oblečený, no napriek tomu musel jedného dňa vykričať, že kráľ je nahý.“³²⁴

V roku 1963 knižne vyšli aj *Prútené kreslá*³²⁵, ktoré zachytávajú život mladého študenta v prostredí Paríža z konca tridsiatych rokov pochádzajúceho z „krajiny nikoho“.³²⁶

„Je s nami zle, je s nami ešte horšie ako zle. Jack zo svojho amerického stanoviska dôvodil, ako dôvodili v tom čase nejedny zahraničné noviny, že osud Československa je

---

³¹⁷ MRÁZ, Peter. Anabella, svetlo v temnotách. Dominik Tatarka: Panna zázračnica, Bratislava, Artforum2009. In: *Knižná revue, dvojtýždenník o nových knihách*. Bratislava: Literárne informačné centrum v spolupráci so Združením vydavateľov a knihkupcov SR, 2009. s. 5. [online]. r. 19, č. 24 [cit./vid. 2019-03-28]. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/tmp/asset_cache/link/0000228603/kr_24_2009.pdf

³¹⁷ Panna Zázračnica. In: *CSFD.cz*. [online]. [cit./vid. 2019-03-28]. Dostupné z:

<https://www.csfd.cz/film/105928-panna-zazracnica/prehled/>

³¹⁸ Tamže.

³¹⁹ Dominik Tatarka. Dominik Tatarka sa narodil 14.marca v roku 1913 v obci Drienové. In: *Panta Rhei*. [online]. [cit./vid. 2019-03-28]. Dostupné z: <https://www.pantarhei.sk/autori/tatarka-dominik.html>

³²⁰ Farská republika. In: *ČBDB, Československá bibliografická databáze* [online]. [cit./vid. 2019-03-28]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/kniha-71952-farska-republika-farska-republika>

³²¹ Dominik Tatarka. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-03-28]. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/dominik-tatarka#books_reviews

³²² GOSZCZYŃSKA, Joanna. Tatarokv *Démon súhlasu*. In: BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 122

³²³ Tamže, s. 124

³²⁴ Tamže, s. 120

³²⁵ HALVONÍK, Alexander. Dominik Tatarka – Prútené kreslá. Bratislava, Artforum 2009. In: *Knižná revue, dvojtýždenník o nových knihách*. Bratislava: Literárne informačné centrum v spolupráci so Združením vydavateľov a knihkupcov SR, 2009. s. 1. [online]. r. 19, č. 10. [cit./vid. 2019-03-28]. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/tmp/asset_cache/link/0000216251/kr_10_2009.pdf

³²⁶ TATARKA, Dominik. *Prútené kreslá*. Vyd. 1. Bratislava: Artforum, 2009. s. 29

spečatený, že Česi, akože my, i ja osobne, už iba na to čakáme, kedy nás pohltí Ríša. Podľa filmových žurnálov, ktoré vtedy bežali na plátnach vari všetkých parížskych kín, mohol som si to živo predstaviť. Bubeníci a trubači a kolóny armád parádnym krokom budú pochodovať popred tribúnu, na ktorú v určitej chvíli, vyrátanej podľa horoskopu, vystúpi vodca a do výšky očí vyhodí pravicu na pozdrav nás: Heil, milí ríšski príslušníci. Burácajúce, neutíchajúce heil, heil zo všetkých strán. Fúzkaty pažerák cmukne, d'avne: Títo Česi... A my a ja osobne už sme tam, pažerákom vodcu sa kĺžeme ako zhltnutá mucha do vnútorností Ríše! Lebo pre náš veľkonemecký národ je neznesiteľné, aby sa nám v srdci Ríše rozťahovali akísi Česi.³²⁷

Ďalšia tvorba Dominika Tatarku bola kvôli zákazu publikovania najbližších dvadsať rokov veľmi obmedzená. Koncom sedemdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov z jeho pera vyšli diela *V nečase*, *Pisačky*, *Obec boží* či súbor denníkových záznamov *Sám proti noci* (1984).³²⁸ Dotýka sa tu rozličných tém, názorov, a prihovára sa svojim známym - okrem iného aj slovenským a českým umelcom:

„Janku (Králi) Skácele, ešte stále šaliem nad Tvojím fantastickým vynálezom, že rieka Léthé (stredoziemná, nezamfzajúca) môže zamrznúť. Tvoj vynález spôsobil takýto text; nie text, príbeh, videnie: Prázdnota ma nepohlí. Vstúpim do večnosti ako moja mama. Pokiaľ dovoľíš a súhlasíš, vo večnosti to bude práve také: Prídem do Brna, tam bude Janko, Božena, Dodo, jeho žena, Sartre, Jung, Lévy-Strauss, Tvoja maminka (s ktorou ma nenápadne zoznámíš), budú tam všetci, ktorých máme radi.“³²⁹

Významným dielom opisujúcim život autora od jeho útleho detstva cez študentské roky až po dospelosť a starobu sú *Navrávačky*. Vyšli po prvýkrát knižne v roku 1988 v exilovom vydavateľstve *INDEX, Společnost pro českou literaturu v zahraničí*, v Kolíne nad Rýnom. A hoci celá kniha je vystavaná ako monológ, ide o prepísané záznamy rozhovorov s jeho českou partnerkou, vyštudovanou učiteľkou češtiny Evou Štolbovou.³³⁰

Tak, ako v iných textoch, aj v *Navrávačkách* Tatarka spomína s láskou na svoju západoslovenskú obec, hoci si medzi sebou a ostatnými dedinčanmi uvedomuje rozdiely. „Prvý študent v dedine, ktorý kdesi do Prahy chodí do škôl. Všetci ho poznajú, šak je to

---

³²⁷ TATARKA, Dominik. *Prútené kreslá*. Vyd. 1. Bratislava: Artforum, 2009. s. 29

³²⁸ Tamže, obal knihy

³²⁹ TATARKA, Dominik. *Sám proti noci*. Vyd. 1. Praha: Evropský kulturní klub, 1984. s. 78

³³⁰ GAŠAJ, Norbert. Slovo editora. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej slovenskej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-03-28]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/29959>

Žofkin syn, je veľmi pekný, ale už medzi nás nepatrí. Ja som bol polopán, už nie dedinčan. Okrajový človek, Francúzi hovoria marginal – okrajový.³³¹

Neskôr spomína na svoje spisovateľské zásluhy, ktoré sú pre neho priamo späté s českým prostredím: „A teraz ty ma takto chváliš... pýtaš sa, za čo som dostal ceny. Za Farskú republiku som dostal Národnú cenu za literatúru – to bol povereníkom školstva a kultúry Novomeský. Tesne po vojne bol Laco Novomeský nie hocijaký povereník. A potom mi Česi urobili preklad. Hoci ten preklad nebol akosi, no... Vydali to v Klube čtenářů. Dvadsaťtisícové alebo bohvieaké náklady, a tak ma popýtali v Klube čtenářů, aby som prišiel podpísať knihy. Tak som prišiel do Prahy. Najprv, pravdaže, som sedel v klube spisovateľov a naraz: Kristepane, oneskoril som sa! A tak prídem na Staromestské námestie a tam v jednej uličke vidím asi tak kilometrový rad, zástup. Mal som úplne zlé svedomie, nikdy som nepredpokladal, že nejaký klub bude mať toľko čitateľov žiadostivých môjho podpisu.³³²

Dokonca vtedy jedna pani postavila na stôl pred Tatarku svojho syna so žiadosťou, aby ho pobožkal. „Tak som pobožkal jej syna, krásneho chlapca, za všeobecného vzrušenia. A to je vrcholná sláva jedného spisovateľa, ktorá ho môže stretnúť v Prahe. Mňa moji bratia Slováci stále navrhovali na nejaké ceny, ale keďže som bol dávnejšie predtým vyhlásený za buržoázneho nacionalistu, tak to neplatilo, zbytočne ma navrhovali. Lenže Česi mi bez návrhov udelili cenu.³³³

V tejto istej knihe sa vyznáva z toho, že necíti nenávisť ani zaujatosť voči nejakému inému národu. V prípade Čechov dáva napríklad do popredia spisovateľa Václava Černého. „To je pre mňa najväčší muž v tejto republike. Keby som mal možnosť vzdať poctu Čechovi, bol by to Václav Černý. A tak je to aj s Ludvíkom a tak je to aj s kniežaťom českej literatúry Václavom Havlom.³³⁴

Navrávačky ale súčasne ukazujú Tatarku ako spisovateľa a vôbec občana vypudeného z verejného života, ktorý bol zbavený možnosti cestovať, stýkať sa a vnímať svet v jeho pestrosti a mnohoznačnosti, v čom tkvela sila jeho autorskej tvorby.³³⁵

„Ja ako občan žijem skromne, ale mám svoje nároky, ktoré uplatňujem, hoci neúčinne. Veď ja chcem čítať svetovú tlač. Čo sa píše za oponou, čo sa hrá, výstavy, čo prinášajú

---

³³¹ TATARKA, Dominik. *Navrávačky*. Vyd. 1. Bratislava: Artforum, 2013. s. 35

³³² Tamže, s. 78

³³³ Tamže, s. 79

³³⁴ Tamže, s. 84

³³⁵ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 9

noviny, filmy. Povedal som o Ludvíkovi Vaculíkovi, že vytvoril miliónovú obec tým, že píše svoje fejtóny a že môžeme čítať jeho romány. Vytvára sa spoločenstvo sympatií. Chceme čítať Ludvíka Vaculíka, chceme čítať Koestlera, alebo homílie Svätého otca.“³³⁶

Na jednej z posledných strán v knihe je napísaný dátum 22. január 1986 a k nemu prepísaný záznam: „Som v Prahe. Prišiel som odprevadiť do večnosti veľkého básnika Jaroslava Seiferta. Doviezla ma sem moja láska Eva. A ja teda už na nos padám, lebo nejaké vestibulárne nervstvo mi nefunguje a mám strach a myslím, že ma rozdrví nejaké nákladné auto. A tak, keď sa dozviete, že sa toto stalo, moji drahí priatelia v Prahe, ty Eva, Ludvík Vaculík, apoštol tejto malej obce a spisovateľky Lenka Procházková, Eva Kantůrková a Eda Kriseová a Petr Kabeš. Keď sa dozviete, že jeden nezmyselný valník ma prevalil, tak ma pochovajte. Nájdite oblázok, všetci naň popľujte a hodte ho do Vltavy. Tak: štyria, piati, koľko sa vás zide. A poviete: jeden Tatarka už odišiel. A spomeňte si: chlapec, pastier, ktorého predok bol zbojník Tatarka, zbojník, ktorého sťali, nie obesili, ale sťali v Liptovskom Mikuláši.“³³⁷

Niektoré diela či doplnené publikácie vyšli až po autorovej smrti v máji 1989. Jedným z nich je aj súbor Tatarkových myšlienok, názorov a celkove jeho tvorby z rokov 1968 a 1969, spoločne uverejnených knižne s názvom *Hovory o kultúre a obcovaní*.³³⁸

Obcovanie pre Dominika Tatarku znamená styk ľudí na rôznych úrovniach spolčovania, kde prebieha komunikácia so vzájomným dorozumievaním sa a porozumením.³³⁹ „Keď budeme rešpektovať zvrchovanosť kultúry ako zvrchovanosť človeka, zvrchovanosť občana, podarí sa nám uvoľniť obrovskú, nevídanú energiu národa. Zmyslom človeka predsa nebolo a nie je zarábať prachy, vlastniť auto, milenky, moc tajomníka, alebo družstevný byt. Toľko funkcií proste niet, koľko je ambiciózných uchádzačov.“³⁴⁰

Kultúra je pre neho práve takým dorozumievaním, združovaním, obcovaním. V tejto súvislosti píše o národnom umelcovi Werichovi a otázke, ktorú si počas vystúpenia kladie: „Co tomu říkáte, pane Werichu?“³⁴¹ Autor spomína na scénu Osvobozeného divadla, kde sa s Voskovcom prihovárali k národu, a aj na neskoršie Werichove vystúpenia na obrazkách. „Jeho vystúpenia v televízii sú najnovším či najmodernejším žánrom dramatického umenia,

---

³³⁶ TATARKA, Dominik. *Navrávačky*. Vyd. 1. Bratislava: Artforum, 2013. s. 85

³³⁷ Tamže, s. 94

³³⁸ MLYNÁRIK, Ján. Edičná poznámka. In: TATARKA, Dominik. *Hovory o kultúre a obcovaní*. 2. doplnené vyd. Praha: IPEL, 1997. s. 211

³³⁹ BILÍK, René – ZAJAC, Peter. *Texty Dominika Tatarku*. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. s. 10

³⁴⁰ TATARKA, Dominik. *Hovory o kultúre a obcovaní*. 2. doplnené vyd. Praha: IPEL, 1997. s. 30

³⁴¹ Tamže, s. 72

alebo je to večný, večne nový, večne moderný spôsob obcovania jednotlivca so spoločenstvom?... Pre Wericha, ale i pre nás ostatných je to satisfakcia dňa, týždňa, života, že nahlas odpovedá, do striebritej brady sa usmieva, naznačuje, napovedá. Werich to vie, ako to vieme my všetci, že sa tu nedá uhnúť, klamať. Scéna obce, Republiky je arénou, na ktorej sa zápasí o krásne perie, vyváženie, o česť, že teraz si čosi zasluhujem od tých, s ktorými som v rovnakom položení.³⁴²

Dominik Tatarka otvára tému porozumenia a sociálnej zodpovednosti vo viacerých svojich dielach. Podobne tak vynáša do popredia aj otázku slovenskej národnosti, súznenie s Čechmi a celkove život vo vtedajšom Československu.

„Rodní bratia môžu sa kritizovať, môžu sa navzájom prekárať, pretekať (akože by sa mali pretekať na slávu Republiky), nuž ale v prvom rade mali by sa navzájom uctiť a uctievať. Táto moja úvaha je pokusom, je esejou v najvlastnejšom zmysle slova vychádzať z toho najzákladnejšieho, evidentného, z toho, čo je pre nás oboch sväté. Evidentné je tu sväté. Evidentný je tu consensus omnium, súhlas všetkých kultúr a národov. Pre bratov Čechov všetkých názorov, ateistov, českých bratov, komunistov a či katolíkov, orientovaných na Východ a či na Západ, či si to uvedomujú alebo nie, jedno miesto je nedotknuteľné a sväté. Je to svätý kopček. Je to svätá výšina nad Vltavou – Hradčany. Kým český národ na tom trvá, že je národom, že jeho existencia má zmysel, teda kultúrny zmysel v dejinách Európy a sveta, musí trvať na svätosti tohto miesta a na svätosti ďalších svojich miest a sídel. Ticho, historická krása, génus miesta, nedotknuteľná silueta Hradčian sú symbolom národnej existencie, trvania, tichého dorozumenia, pocitu mentálnej bezpečnosti.³⁴³

V rovnakom období, ako vznikali Tatarkove texty, neskôr dohromady publikované vo vyššie spomenutom diele *Hovory o kultúre a obcovaní*, zozbieral český novinár Antonín J. Liehm rozhovory s českými a slovenskými spisovateľmi. Spolu s Dominikom Tatarkom, ktorého názory sú ako jedného zo spisovateľov takisto v knihe *Generace* obsiahnuté, diskutovali okrem iného aj na tému česko-slovenských vzťahov.

Základným východiskom podľa neho mala byť jednota a spolupráca českých a slovenských spisovateľov v rozvíjaní československej socialistickej demokracie, ktorú vnímal ako východisko vtedajšieho režimu.³⁴⁴ „Kedykoľvek sa demokracia porušuje alebo

---

³⁴² TATARKA, Dominik. *Hovory o kultúre a obcovaní*. 2. doplnené vyd. Praha: IPEL, 1997. s. 72

³⁴³ Tamže, s. 154

³⁴⁴ LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 151

dostatočne nerozvíja na Slovensku, musia to nutne pocítiť v Čechách a naopak. Postavenie slovenského národa vo svete je v podstate rovnaké ako postavenie českého národa a jeho kultúry. A rovnaké koniec koncov i jeho perspektívy. Som rád, že českí spisovatelia, českí kultúrni pracovníci, uvažujúc o svojich problémoch, majú stále častejšie na mysli i otázky slovenské. Veď ide koniec koncov skoro vždycky o spoločný zisk a spoločné straty.³⁴⁵

Napriek tomu však hovoril o svojom dojme, že je podľa jeho slov celá koncepcia kultúry v Československu málo aktivizujúca. „Donedávna bolo jej perspektívou splývanie so vzormi, stavali sme skôr sochy cudzím bohom než vlastným, nevyslovene sme sa zriekali národnej individuality.“³⁴⁶

V rámci spoločného súžitia dvoch bratských národov odporúčal koncom sedemdesiatych rokov myslieť aj na spoločný panteón, v ktorom by našli v Prahe aj v Bratislave spoločné miesto predkovia oboch národov, a za rovnako dôležité pokladal aj pestovanie občianskej hrdosti.³⁴⁷

Vyjadruje sa však aj k zhoršeniu vzťahov medzi Slovákami a Čechmi. „Slováci majú dosť všeobecne pocit krivdy. Koncepcia povojnového vývoja, smerujúceho k vyrovnaniu medzi oboma časťami republiky, zostala nesplnená, a skoro sa zdá, že rozdiely sa niekde ešte prehĺbili. Na Slovensku vzniká dojem, že Slovensko je zanedbané na úkor českých zemí. Nie som odborník, ale myslím si, že najvyšší čas, aby si tieto problémy verejne vyjasnili českí a slovenskí ekonómi rovnako, ako sme si už mnohé verejne vyjasnili v diskusiách v kultúrnej oblasti.“³⁴⁸

Toto vzájomné neporozumenie Dominik Tatarka prikladá najmä neinformovanosti či nedôvere vo zverejnené údaje, ktoré sužujú oba národy v jednom štáte. „Ak sa máme dovoliť historických paralel, teda otroci sa ťažko dorozumejú. Rozumieť a dorozumieť sa môžu jedine ľudia slobodní, ktorí sú osvietení alebo aspoň plne informovaní. Otázka našich vzájomných vzťahov je nepochybne mračnom či hmlou, brániacou plne sa orientovať na reálne ciele, na riešiteľné problémy. Pokiaľ si Česi a Slováci so seba navzájom ut'ahujú, jedni druhých si doberajú, fanfarónsky zveličujú vlastné úspechy a podobne, sú to malicherné drobnosti. Dôležité je, čo je pod povrchom. A pod povrchom sú zrejme ekonomické a občianske problémy.“³⁴⁹

---

³⁴⁵ LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 151

³⁴⁶ Tamže, s. 158

³⁴⁷ Tamže, s. 159

³⁴⁸ Tamže, s. 161

³⁴⁹ Tamže, s. 162

V neposlednom rade však Dominik Tatarka v súvislosti s česko-slovenskou otázkou uvažuje nad ohlasmi na jeho tvorbu v českom prostredí. Podľa jeho slov totiž dostal snád' najviac čitateľských ohlasov práve od českých čitateľov. „Dodnes ale neviem, či český čitateľ vníma slovenskú literatúru ako súčasť domácej tvorby, alebo či je to pre neho skôr exotum. Nepopieram, že v poslednom dvadsaťročí sa pre poznanie slovenskej literatúry urobilo v Čechách viac než kedykoľvek pred tým, ale pritom, to opakujem, dodnes netuším, či existuje v českom vedomí pojem domáca literatúra, naša literatúra, ktorá zahŕňa automaticky aspoň najlepšie diela literatúry druhého národa. A dôjde vôbec niekedy k tomu, aby sa aj medzníky slovenskej literárnej minulosti fixovali aspoň vo vedomí českej inteligencie ako súčasť akéhosi kultúrneho arzenálu?“³⁵⁰

5.2 Ľubomír Feldek považuje Prahu za inšpiráciu básnikov

Česko-slovenské vzťahy neraz načrtol aj Ľubomír Feldek. Pripomína dlhú históriu, počas ktorej vedľa seba žili Česi a Slováci, a aj to, že v novodobej histórii oboch národov nešlo len o žitie vedľa seba, ale aj o spolužitie. „Spolupráca vraj nie je iba výsadou človeka, spolupráca existuje aj v rastlinnej a živočíšnej ríši - nuž, prečo by na to, že môžu spolupracovať, neprišli aj dva národy, pre ktoré bola spolupráca synonymom prežitia? Je teda spolupráca ako novodobý kultúrny výdobytok spoľahlivejším základom našej koexistencie, než mýtus o prastarom pokrvnom bratstve? Mýtus sa, dúfam, neurazí - ale asi áno.“³⁵¹

Ako sme už však spomenuli aj v kapitole samostatne venovanej tomuto slovenskému umelcovi, jeho náklonnosť k českému prostrediu takisto nemá krátku históriu. Ako malý v Prahe navštevoval svoju rodinu z otcovej strany, a neskôr tam ľudia navštevovali jeho s vlastnou rodinou. O tomto období presťahovania sa z konca dvadsiateho storočia napísali spoločne s manželkou knihu *Svet je aj inde*.

Vo svojich uverejnených fejtónoch, ktorými je aj spolu s textami Oľgy Feldekovej kniha tvorená, v januári 1997 o českom prostredí napísal: „V Prahe u Feldekovcov je situácia takáto: Vidím, že moje správy z Českej republiky sú čoraz viac správami z niekoľkých štvorcových metrov nášho príbytku – alebo ešte z menšieho priestoru, ktorý

³⁵⁰ LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 166

³⁵¹ FELDEK, Ľubomír. Ľubomír Feldek: O československej a česko—slovenskej vzájomnosti. In: *Finweb*, 2006. [online]. [cit./vid. 2019-3-31]. Dostupné z: <https://finweb.hnonline.sk/komentare-a-analyzy/152019-lubomir-feldek-o-ceskoslovenskej-a-cesko-slovenskej-vzajomnosti>

vo vesmíre zaberá môj mozog a v ňom uložené spomienky. Ale nedá sa nič robiť – je zima, český medveď sa ešte na druhý bok neobrátil a my žijeme, zapadnutí snehom, na predmestí Prahy – v centre som nebol ani nepamätám, tohto roku určite ešte nie.³⁵²

Napriek tomu však dodal, že spojenie so svetom nestrácajú, a to nie len vďaka médiám či iným formám komunikácie, ale aj občasným návštevám. „A svet nezaháľal ani večer – o šiestej nás prišla navštíviť dramaturgička *Divadla Spejbla a Hurvínka*, slečna Denisa Kirschnerová. Priniesla mi na čítanie zopár hier a odniesla si prvých desať strán mojej novej hry, ktorú si toto divadlo u mňa objednalo. Má pracovný názov *Áno, nie* – ale ktovie, či sa tak bude volať, keď ju dopíšem. Jedno sa však už nezmení - *Divadlo Spejbla a Hurvínka* ma uviedlo do pohybu smerom, o ktorom som si myslel, že ním už nikdy nevykročím. Deti vyrástli, pokladal som svoju kariéru spisovateľa pre deti za skončenú. Do tej tretej farebnej knihy rozprávok, ktorú sme s Albínom Brunovským chceli ešte urobiť, som sa už ani nepustil. A zrazu som zase v tom – a ono to ide.³⁵³

O mesiac na to Ľubomír Feldek už prostredníctvom svojich fejtónov avizoval, že hru pre *Divadlo Spejbla a Hurvínka* dokončiveval, a jeho žena sa zatiaľ s vnučkou vybrala vyzerat' príchod jari na Matějskou pouť. „Moja žena Olga rada sleduje príchody jari a so mnou má takú skúsenosť, že ja som príchody všetkých našich spoločných jari zmeškal. Vždy som mal nejakú robotu a kým som ju dokončil - jar bola tu. Alebo som ani nemal robotu – ale prepásol som príchod jari v nejakej krčme. Lenže v Bratislave sa príchod jari ľahko prepasie – je to južné mesto, južnejšie ako sa na prvý pohľad zdá, a jar tam prichádza vždy skôr, ako ju človek čaká... Praha však predsa len leží v studenšom zemepisnom pásme – a tak sa stalo čosi iné. Najprv sa moja žena s vnučkou vrátili z Matějskej pouti a oznámili mi, že ich bratislavský odhad im bol na nič – nijaký príchod jari do Prahy nevideli. Videli iba ľudí na akejsi holandskej jazde smrti, úžasne vraj piš'ali a dokonca šabľovali, keď sa v čomsi veľkej škatuli od topánok podobnom strmhlav rútili a pritom krútili a ešte si za to aj zaplatili. Ledva vraj moja žena s vnučkou stihli uskočiť pred tou spíškou – to sa teda na prvý jarný dážď nepodobá.³⁵⁴

Ľubomír Feldek, ako pražský obyvateľ z konca dvadsiateho storočia, hoci aj v súčasnosti Prahu považuje za svoje mesto, priblížil jeho vtedajší kontakt s okolitým sociálnym prostredím aj takto: „Aj keď väčšinu pozvánok takticky otvárame až týždeň

---

³⁵² FELDEKOVÁ, Olga – FELDEK, Ľubomír. *Svet je aj inde*. Vyd. 1. Praha: Cyrano, 1998. s. 50

³⁵³ Tamže.

³⁵⁴ Tamže, s. 59

potom,, ako prišli, takže rozhodovanie, či ísť, či neísť, vyriešil už čas – ešte vždy ich niekoľko ostáva aktuálnych. A vždy je aktuálnych niekoľko súčasne, takže sa treba rozhodovať nielen, či ísť, či neísť – ale aj, keď už ísť, tak kam ísť. Napríklad 18. decembra sa bolo treba rozhodnúť medzi matiné Nezávislej erotickej iniciatívy v Mánese a premiérou filmu *Bumerang* v Příbrami. ‚Čo keby sme išli do Mánese?‘ hovorím. ‚Ja nepôjdem nikde a ty, keď ťa Jiří Stránský pozval, by si mal ísť do Příbrami,‘ hovorí moja žena Oľga, ktorá má a všetko opačný názor ako ja.³⁵⁵

Nakoniec predsa len zvíťazilo rozhodnutie prijať pozvanie Jiřího Stránského: ‚Film, ktorý tam mal premiéru, bol nakrútený podľa jednej z poviedok zo Stránského knihy *Šťestí...* V Příbrami mal film premiéru preto, že tu sa odohráva aj jeho dej: mladý Jiří Stránský si tu spolu s inými nevinne odsúdenými odkrúcal desať rokov väzenia... Na tlačovke dostal Jiří Stránský aj obligátne otázku, či taký človek, podľa akého napísal hlavnú postavu príbehu, medzi jeho spoluväzňami naozaj bol. ‚Byl,‘ povedal. A akoby chcel po mne poslať pozdrav pod Tatry, usmial sa na mňa a doložil: ‚A byl to Slovák.‘³⁵⁶

Feldek so svojou knižnou tvorbou debutoval už ale oveľa skôr, ako vzniklo toto dielo z pražského prostredia. Po vydaní a hneď na to zošrotovanej detskej knihe *Hra pre tvoje modré oči* z roku 1958 nasledovala básnická zbierka *Jediný slaný domov* (1961). A okrem toho publikoval aj mnohé iné zbierky, ako napríklad *Kriedový kruh* (1970), *Slovák na Mesiaci* (1986), *Plakať je krásne* (1990) či *Lekárnička zamilovaných* (2004).³⁵⁷

Jeho tvorba pre deti je podobne bohatá. Sú to napríklad diela: *Hlava, ktorú som mal vtedy* (1967), *O hluchej babke a vnúčikovi Zlatúšikovovi* (1967), *Modrá kniha rozprávok* (1974), *Zelená kniha rozprávok* (1983)³⁵⁸ alebo *Veľká kniha európskych rozprávok* (2017)³⁵⁹ a mnohé iné.

Mimo toho sa Feldek predstavil s románom *Van Stiphout*, ktorý vyšiel v roku 1980. Na príbehu dvoch mladých umelcov v ňom vykresľuje svoje reálne zážitky.³⁶⁰ A so skutočnými príbehmi zo života, tentokrát ale bez vytvorenia fiktívnych postáv, zoznamuje

---

³⁵⁵ FELDEKOVÁ, Oľga – FELDEK, Ľubomír. *Svet je aj inde*. Vyd. 1. Praha: Cyrano, 1998. s. 44

³⁵⁶ Tamže, s. 45

³⁵⁷ Ľubomír Feldek. Básnik, dramatik, spisovateľ, prekladateľ a inovátor detskej literatúry Ľubomír Feldek bol vo svojich začiatkoch členom Trnavskej skupiny a debutoval zbierkou *Jediný slaný domov*. In: *Panta Rhei*. [online]. [cit./vid. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.pantarhei.sk/autori/feldek-lubomir.html>

³⁵⁸ Tamže.

³⁵⁹ Veľká kniha európskych rozprávok. In: *Literárneinformačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/dielo/velka-kniha-europskych-rozpravok>

³⁶⁰ Van Stiphout - Ľubomír Feldek - Závan iného sveta. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-03-30]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/van-stiphout-lubomir-feldek-zavan-ineho-sveta>

čitateľov aj v dielach *Moja žena Olga a nekonečno* (2004) či *V otcovej Prahe* (2006)³⁶¹, ktorú sme najmä v tretej kapitole často používali ako zdroj informácií o živote autora. Za zmienku však stoja aj ďalšie Feldekove spomienky z tejto knihy späté s Prahou. Píše o nich ako o drobnejších nadčasových zážitkoch.³⁶²

„Ako sme – celá naša trojčlenná rodina – chodili s otcom na jeho obľúbené opery, z ktorých si pamätal útržky árií a tie potom vyspevoval pri holení – a aj ja, hoci sa neholím, dodnes nemôžem vojsť do kúpeľne, aby som si nezanôtil: Ó jak je měnivě to srdce ženy, smích její s pláčem stejné je ceny. Ako nás vodil po svojich obľúbených pražských krčmách. Ako sme ochutnávali rôzne druhy piva – alebo i ten istý druh natočený rôznymi spôsobmi. Ako ma upozorňoval na kolieska pod pohármi najväčších pivárov, na ktorých sa len tak hmýrili čiarky, ako sa mne ani mame nechcelo veriť, že by jeden človek mohol na posedenie vypiť aj dvadsať pív – a ako sa otec rozhodol, že nám to dokáže, ale – hoci sme trpezlivo čakali – nezvládol ich viac než päť.“³⁶³

Z prvej návštevy povojnovej Prahy mu zostala spomienka na obed, kde si museli pred tým, ako si chceli objednať mäso, dať odstrihnúť konkrétny potravinový lístok, „A ako nám v jednej reštaurácii byrokratický čašník odmietol dať mäso na obdĺžniček so slovenským ä, dožadoval sa takého, na ktorom by bolo napísané maso, hoci lístky platili celoštátne. A ako som sa musel nahlas rozosmiať, keď môj otec, rodený Čech, na toho čašníka zrazu nakričal: ‚Len počkajte, veď vy prídete k nám na Slovensko!‘“³⁶⁴

Podobne svoje spomienky na české prostredie rozpísal aj vo viacerých fejtónoch uverejnených spoločne v diele z roku 2009 - *O nákazlivosti šťastia*. Aj tu sa vracia do detských čias a približuje letné návštevy babičky v Prahe: „Taká výprava zanechá v pubertálnej duši vždy nejaký trvalý zážitok – tým mojím je predstavenie *Manon Lescaut* pod hviezdnatou oblohou v Ledeburských záhradách. Vybral som sa tam sám, a úzkosť, že cestou späť netrafím do Vršovíc, sa v mojej duši navždy zmiešala s krásou javiskovej Manon a, pravdaže, aj s krásou Nezvalových veršov: Hodiny bijí, bijí čtvrt a moje ruce zebou... Odbijí půl a přijde smrt a vezme si mě s sebou...“³⁶⁵

---

³⁶¹ Lubomír Feldek. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-03-30]. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/lubomir-feldek#books_reviews

³⁶² FELDEK, Lubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. s. 63

³⁶³ Tamže.

³⁶⁴ Tamže.

³⁶⁵ FELDEK, Lubomír. *O nákazlivosti šťastia. Fejtóny*. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2009. s. 15

Jeho ďalším nesmrteľným pražským zážitkom boli podľa jeho slov párky. „Dávali sme si ich s otcom vždy ráno, na stojáka, v automate Koruna na konci Václaváku – a keď sme do nich zahryzli, vždy sme sa celí postriekali ich šťavou. Odvtedy som bol presvedčený, že nijaké párky na svete nestriekajú tak úžasne ako pražské... ..až som sa v roku 1995 presunul do Prahy a zistil som, že pražské párky, ako na potvoru, práve prestali striekať. Vraj – ako som sa dočítal v novinách – je to ‚daň za svobodu – párky môže dnes vyrábieť kdokoliv, i profesor sanskrtu‘. Nuž, keď môže, tak môže – ibaže všetky pražské párky sú dnes ako z gummy, bez šťavy aj bez chuti. Ani automat Koruna už nejestvuje, ani *Manon Lescaut* sa už v Prahe nehraje, pretože Nezval je vraj prekonaný básnik. To posledné však určite neplatí – prekladal som *Manon Lescaut* nedávno do slovenčiny a zistil som, že Nezvalove verše sú naďalej nádherné.“³⁶⁶

A podobne ako Dominik Tatarka aj Lubomír Feldek nachádza obdiv a inšpiráciu v mnohých predstaviteľoch českého prostredia. Rád spomína napríklad na zážitok s Miroslavom Horníčkom.³⁶⁷

„Mal som tú česť byť jeho priateľom. Nie až takým ako Milan Lasica a Julio Satinský - ved' tých Horníčková priazeň sprevádzala po celý umelecký život. (Videl som ich vystupovať aj v trojici – a bola to vzorová hodina noblesného humoru, ktorý nikdy nejde na účet nikoho neprítomného, no ani nie na účet prítomného diváka, ale vždy iba na vlastný účet alebo nanajvýš na účet partnera.) Ale takisto sa môžem pochváliť, že som nielen s Milanom a Julom, ale dokonca raz aj s Miroslavom Horníčkom účinkoval na scéne – keď moderoval môj pražský večer. Sadal som si v ten večer vedľa neho s obavami, či budem stačiť reagovať na jeho geniálne žarty – čo ak ma prevalcuje? Ale nič také sa nestalo, dostal som školu javiskovej láskavosti, a čo som sa v nej naučil, to dávam dodnes ďalej, keď sa náhodou ocitnem na javisku s niekým strémovanejším, než som ja.“³⁶⁸

Jeho špecifický zážitok s týmto českým umelcom sa však viaže k predstaveniu, počas ktorého bol Feldek divákom. „Miroslav Horníček vystupoval v divadle *Karlínka* s pásmom hereckých historiek a spolu s ním ešte dvaja: klavirista Toufar a slovenský šansonier Igor Šebo, ktorí prestávky, keď Horníček popíjal svoje červené, vyplňali šansónmi. No keď Horníček dopil, aj Šebo dospieval a ujímal sa – po slovensky – úlohy moderátora kládol Horníčkovu dohodnuté otázky. Jedna z nich zaviedla Horníčka do ranej

---

³⁶⁶ FELDEK, Lubomír. *O nakažlivosti šťastia. Fejtóny*. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2009. s. 15

³⁶⁷ Tamže, s. 123

³⁶⁸ Tamže.

mladosti, keď účinkoval v Plzni v dramatizácii ktorejsi mayovky, tuším išlo o *Syna lovca medved'ov*. A práve keď vyslovoval meno Karl May, zbadal ma v hľadisku a zvolal: „A jeje! Jsou tady Slováci! Překládejte, Igore!“ Neodolal som, a aj ja som zvolal z hľadiska: „Netreba! My Slováci vám rozumíme – môžete pokojne hovoriť Karel Květen.“ Hneď ma to aj zamrzelo – na žartovanie je tu Horníček, čo sa má čo ozývať nejaký divák? Ale Miroslav Horníček vedel byť láskavý aj k divákovi. Zasmial sa, dokonca mi aj zatlieskal, a iste by si s láskavým úsmevom prečítal aj tento fejtón – lenže ani on už nie je medzi nami.“

A podobne jeden fejtón venoval krátkemu príbehu spätému s ďalšou, v čase vzniku zbierky ešte žijúcou, dnes už však takisto zosnulou, verejne činnou českou osobnosťou.

„Každý krížovkár pozná rímskeho mravokárcu na štyri písmená. Ale pozná aj českého na sedem? Je to Vaculík. Keď som čítal jeho prvú knihu *Sekyra*, spomínam si, ako ma vyrušilo miesto, kde akási neznáma žena vytáhuje roletu a na okamih sa objaví v okne nahá. Autor ju nechtiac zazrie z ulice a hneď odvráti oči. Každý by ich o sekundu odvrátil, ale prečo hneď? Prečo chce byť Vaculík od svojich čitateľov o sekundu lepší? Časom som zistil, že to tak asi musí byť – mravokárcu si musí tú sekundu od ostatných požičiavať. Všetci mravokárcovia v dejinách to robili, bez ohľadu na to, ako im to skomplikovalo život – a ako oni skomplikovali život dejinám.“³⁶⁹

A pokračuje: „Keď v roku 1968 mravokárcu Ludvík Vaculík napísal manifest *Dvetisíc slov*, v Moskve to vyvolalo také zdesenie, že sem poslali polmiliónovú armádu. Časy sa zmenili a nedávno, v rozhovore, ktorý poskytol pri príležitosti svojej osemdesiatky, si Vaculík potažkal: „Vždyť na mě nikdo už ani záporně nereaguje! Už jsem takový folklór.“ A hneď doložil: „Jsou tisíce čtenářů Lidových novin, kterým stačí k dojmu, že se dá žít v tomto zasraném režimu, to, že se o něm může takto psát.“ Veta o zasranom režime už naozaj asi neuvedie do pohybu polmiliónovú armádu. Ale každá doba sa asi naozaj dá vydržať len vďaka tomu, že si môžeme prečítať, čo si o nej myslia ľudia ako Vaculík. Aj ja patríam medzi jeho čitateľov. Aj moja žena číta *Lidové noviny* hlavne kvôli jeho fejtónom.“³⁷⁰

Prahu Feldek považuje za inšpiráciu básnikov. Stala sa, ako to spomína v jednom zo svojich fejtónov, impulzom napríklad pre verše v básni *Pásmo* od Guillaumea Apollinaira, a písal o nej aj Jevgenij Jevtušenko – v auguste 1968 reagoval na známe udalosti básňou *Tanky idú po Prahe*.³⁷¹

³⁶⁹ FELDEK, Lubomír. *O nákazlivostiš'astia. Fejtóny*. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2009. s. 20

³⁷⁰ Tamže, s. 21

³⁷¹ Tamže, s. 42

„Ani slovenskí básnici nechýbajú medzi tými, ktorí sa dali inšpirovať Prahou. Najkrajšou slovenskou básňou o Prahe je určite Smrekova *Praha 1942*. Na Smrekovej buste v *Inštitúte slovenskej kultúry* v Prahe je niekoľko veršov z nej odliatych aj do bronzu: Stá veží porúcali avióny, no tvoje veže, Praha, hrdo stoja...“³⁷²

5.3 Milan Lasica je v Prahe stále ako doma

V súvislosti s tvorbou Ľubomíra Feldeka sme niekoľko riadkov venovali aj jeho zážitku s Jiřím Stránským. Teraz si tohto českého spisovateľa pripomenieme opäť, pretože práve on si vymieňal prostredníctvom listov svoje postrehy, myšlienky a pohľad na svet s tretím všestranným umelcom zo Slovenska, ktorého v tejto diplomovej práci spomíname - Milanom Lasicom. Písali si počas rokov 2008 a 2009, kedy tak spoločne vzniklo 44 listov uverejnených v kultúrnom štrnásťdenníku *Divadelní noviny*.³⁷³

„Dnes už nikto nikomu nepíše. Každý len mailuje, a poštou nám chodia snád' len zložienky, upomienky, reklamné letáky a podobná makulatúra, a ktorú radšej ani nepozriete, keby to šlo. A pritom otvoriť obálku so svojim menom, napísaným pokiaľ možno rukou, s istým rozochvením vyňať popísaný list (čo v ňom asi je?) a začítať sa – v týchto činnostiach je čosi veľmi osobné. A tak možno zo sentimentu, alebo možno zo vzdoru voči tej všeobecne panujúcej neosobnosti sme sa v *Divadelných novinách* pokúsili oživiť starý dobrý epištolárny žáner,“³⁷⁴ píše v úvode knižného diela *Dopisy bez hraníc*, v ktorom sú všetky listy spolu uverejnené, vtedajší šéfredaktor *Divadelních novin* Jan Kolář, a dodáva:

„Neviem už, aké bolo v ten deň počasie a kde a prečo sa tá schôdzka konala. Isté je, že sme tam boli traja – Milan Lasica, Jiří Stránský a ja – že práve tam som sa dozvedel, že M.L. a J.S. si spolu hodlali dopisovať týždeň čo týždeň cez *Lidové noviny*, ale nie ich vinou z toho zišlo. Hovorili mi to s miernym smútkom, mali veľkú chuť sa do toho nenápadného literárneho dobrodružstva pustiť. Ja som samozrejme zajasal: ‚A čo keby ste si písali v *Divadelkách*?‘ Súhlasili hneď. A hneď sme sa dohodli, že téma nebude len divadlo, že väčšinou divadlo vôbec nebude, že ich písanie bude skôr o dobe, o svete, o pamäti osobnej i spoločenskej a iných dôležitých veciach, ako sú napríklad pozdravy Servus a Nazdar, a napríklad aj o ich rozpisanej hre *Maturanti*, čo si prial Jiří Stránský. (Dopíšu ju vôbec

³⁷² FELDEK, Ľubomír. *O nákazlivosti šťastia. Fejtóny*. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2009. s. 43

³⁷³ LASICA, Milan – STRÁNSKÝ, Jiří. *Dopisy bez hraníc*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Andrej Šťastný, 2010. s. 199

³⁷⁴ Tamže, s. 6

niekedy? A uvidíme ju na javisku?) Zajasal som druhýkrát: náš problém bol vyriešený, obaja autori boli zárukou úrovne, a ja som sa navyše radoval, že sa v našich novinách aspoň občas zaskvie slovenčina, pretože som nenapraviteľný Čechoslovák.³⁷⁵

Vznik spoločnej korešpondencie opísal aj Milan Lasica. Do vymieňania listov sa podľa jeho slov ako prvý pustil Jiří Stránský. „To som ho prinútil, aby začal on, aby som mal na čo odpovedať. Čiže, som mal zľahčenú situáciu, no a tak som odpovedal. Na ten prvý list som mu odpísal, a potom mi zase napísal on. Takže ja som sa vždycky chytil niečoho, čo on spomenul, už potom v rámci takej improvizácie písania. Lebo tam sa tiež dá improvizovať, lenže tú improvizáciu musíte zachytiť na papieri, musí dostať nejakú literárnu podobu. Takže tam vznikali tie listy – trvalo to dva roky, bolo to v Divadelných novinách. A pre nám to bolo veľmi príjemné, lebo my máme na veci dosť rovnaké názory. Takže nedošlo k nejakému nedorozumeniu, i keď možno aj korešpondencia dvoch ľudí s absolútne rozdielnymi názormi by bola zaujímavá.³⁷⁶

Väčšinou s ním teda Lasica súhlasil, a písali si o všeličom. Postupne sa do popredia dostali česko-slovenské vzťahy a v súvislosti s tým aj spomienky a postrehy oboch autorov, hoci to nebol pôvodný zámer.

„Nie, tak mienené to možno tak nebolo, ale vyplynulo to z tej situácie. Už ten názov *Dopisy bez hraníc* napovedá, že to spojenie alebo to spomínanie česko-slovenské tam bolo možno hlavnou témou.³⁷⁷

Minulý rok sme si pripomínali sté výročie založenia Prvej československej republiky, pamätných rokov, či už v pozitívnom alebo negatívnejšom zmysle, však bolo viac. „Vy, Česi, ste na osmičkový rok dosť hákliví. Máte pocit, že osmička vám prináša nešťastie. Je to fakt, ale len do istej miery. V roku 1918 sa o nešťastí nedalo hovoriť. Zato 38, 48 a 68, to bola jedna katastrofa za druhou. Škoda, že nežná bola v osemdesiatom deviatom. Keby prišla o rok skôr, boli by tie katastrofy trochu vyváženejšie.³⁷⁸

V Lasicovom prepojení s českou kultúrou vyniká, samozrejme, umenie dramatické. K nemu sa viaže aj jeho nečakaný, ale o to vraj príjemnejší zážitok. „Nečakané veci bývajú skôr nepríjemné, niekedy tragické, preto som taký radostne prekvapený. Kúpil som si tretí diel korešpondencie Voskovca a Wericha a tam som sa na strane 45, v liste Wericha

---

³⁷⁵ LASICA, Milan – STRÁNSKÝ, Jiří. *Dopisy bez hraníc*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Andrej Šťastný, 2010. s. 7

³⁷⁶ Rozhovor s Milanom Lasicom. Praha: 24.3.2019

³⁷⁷ Tamže.

³⁷⁸ LASICA, Milan – STRÁNSKÝ, Jiří. *Dopisy bez hraníc*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Andrej Šťastný, 2010. s. 14

Voskovcovi z 24.5.1969 dočítal toto: Včera byli v TV dva slovenští komici, jména jsem zapomněl, paměť mě opouští, na jména už mě opustila. Měl je Horníček v programu jako hosty. Strašně by se ti líbili. Jsou vynikající dialogisti, mají podobnou metodu, jakou jsme mívali my nebo má Buchwald: všechno berou seriosně. Popisovali, že mají na Slovensku věc, která umožňuje jít do kopce, stoupat (schody) a bylo to obrovský. Taky seznamovali Horníčka, kde je Slovensko, a kde bylo dřív. Budou mít v Praze dva programy, tak půjdu, půjdu-jj-du. Nie je to fantastické, keď sa človek takmer po štyridsiatich rokoch dozvie takúto úžasnú pochvalu?³⁷⁹

A spomína ďalej: „Desať rokov pred týmto listom, v päťdesiatom deviatom, som chodil do divadla *ABC* na Wericha a Horníčka a bol to pre mňa rozhodujúci impulz. Tam som spoznal, akú obrovskú silu má kontakt medzi dvoma klaunami a že tým tretím partnerom, rovnocenným, je publikum. Po desiatich rokoch sme sa so Satinským ocitli v Horníčkových Hovoroch a o pár dní v Semafore. Werich neprišiel. Ale prišiel o pol roka, v januári v sedemdesiatom. Sedel v prvom rade, vedľa neho Stella Zázvorková. Už dobre nepočul a keď sme povedali niečo, na čom sa ľudia smiali, vždy sa opýtal Stelly: Co říkali? a potom sa smial sólovo.“³⁸⁰

O vyššie spomenutých umelcoch sa niekoľkokrát zmienil aj v zbierke publicistických textov *Spoza dverí*, ktorá vyšla v roku 2003. „Fenomén V+W neprestáva priťahovať pozornosť, ba naopak. Čím viac sa vzdiaľujeme od ‚ich‘ čias, tým lákavejšie je skúmať, čo zanechali a čím môžu inšpirovať ďalšie generácie. Je to naozaj vzrušujúce. Zaoberáme sa totiž tým, o čom sme iba počuli a čítali, ale nikdy sme to na vlastné oči nevideli. Takýmto spôsobom najspoľahlivejšie vznikajú legendy. V+W sú naozaj legendou. Je smiešne, že práve oni. Lebo práve oni to boli, kto s chuťou legendy likvidovali. Ale prihodilo sa im to a asi nie náhodou. To, čo dokázali za zhruba desať rokov svojej divadelnej spolupráce (1927 – 1938), znamenalo aj v českých pomeroch, kde o humor nikdy nebola núdza, nielen čosi nové, ale priam prelomové. Boli súčasťou českej umeleckej avantgardy dvadsiatych a tridsiatych rokov.“³⁸¹

A podobnou témou sa zaoberal aj v ďalšom texte: „Český teatrolog Vladimír Just zostavil knižku *Werichovo divadlo ABC*. Zhromaždil v nej spomienky pamätníkov, dobové kritiky, skratka, materiály. *Divadlo ABC* pod Werichovým vedením fungovalo od roku 1955

---

³⁷⁹ LASICA, Milan – STRÁNSKÝ, Jiří. *Dopisy bez hranic*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Andrej Šťastný, 2010. s. 61

³⁸⁰ Tamže.

³⁸¹ LASICA, Milan. *Spoza dverí*. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2003. s. 10

do roku 1960. A, podľa Vladimíra Justa, predznačovalo blížiacu sa éru mladých divadiel. Som pamätník a môžem to potvrdiť. Konkrétne pre mňa najväčšou inšpiráciou bola kniha Václava Holzkechta *Jaroslav Ježek a Osvobozené divadlo*, kde autor citoval povestné predscény V+W, ktoré v knižnom vydaní hier *Osvobozeného divadla* nevyšli. Druhou silnou inšpiráciou boli forbíny Wericha a Horníčka v divadle ABC v remakoch revuí V+W... Boli to skvostné klauniády, verbálne výtržnosti, jedným slovom poézia.”³⁸²

Inde zase spomína na stretnutie s Milošom Formanom a na natáčanie jeho *Amadea*. „Forman ma pozval na návštevu do barrandovského ateliéru. Všetko bolo prísne strážené, členovia štábu mali bundy s nápisom Amadeus, americká časť štábu mala svoju vlastnú jedáleň a bola ubytovaná v hoteli Esplanade. Forman býval v hoteli U tří pštrosů. V ateliéri nakrúcali práve scénu u Mozartovcov v spálni. Pani Mozartová ležala v posteli a Wolfgang sedel na peľasti a čosi jej šepkal. Režisér asi nebol celkom spokojný, lebo o chvíľu si sadol na peľasť on a čosi šepkal im obom. Dodnes mám pocit, že kamera bežala ďalej, že sa im ju ani neoplatilo stopnúť, nemuseli šetriť materiálom. Keď Forman strihal film v San Franciscu, mal vraj k dispozícii dvestopäťdesiat tisíc metrov nakrúteného materiálu. Zostrihaný film má okolo tri-štyritisíc metrov. Nečudoval by som sa, keby bola kamera bežala nonstop počas celého nakrúcania.”³⁸³

Miloš Forman v tom čase Milanovi Lasicovi tiež navrhol, aby ho prišiel na pár dní do Ameriky navštíviť. „Nič pre mňa nebolo vtedy nepredstaviteľnejšie ako to, že v pondelok letím do USA na predĺžený víkend, že mi promptne vybavili doložku, príslub a že som si nemusel požičiavať na letenku. Bol by som sa zasmial, ale nebol som si istý, že Forman by pochopil, prečo mi je to smiešne. Tak som radšej povedal, že tento týždeň nemám čas, možno neskôr. Prešlo pár rokov, s Formanom sme sa zase videli až v deväťdesiatom a pred niekoľkými rokmi som ho bol naozaj navštíviť. Už to prestalo byť také smiešne.”³⁸⁴

A okrem filmu a divadla sa Lasica zamerával aj na českých dramatikov: „Česká dramatika minulého storočia nemá veľa významných mien. No, povedzme to rovno, dve. Karel Čapek a František Langer. Nevie, ako sa to stalo, ale Čapek je uznávaný, zatiaľ čo Langer je skoro zabudnutý. Napríklad u nás na Slovensku takmer neuvádzaný. Ak by som mal porovnať oboch veľikánov, tak Langer písal o ľuďoch, ktorí hľadali spôsob existencie, Čapek zase o myšlienkach, pre ktoré hľadal dramatické postavy. Čapek písal to, čomu sa

---

³⁸² LASICA, Milan. *Spoza dverí*. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2003. s. 160

³⁸³ Tamže, s. 50

³⁸⁴ Tamže.

v odborných kruhoch hovorí dráma à la these. Ľudovo povedané, najprv máš koniec a potom začneš... Česi si na Langeru spomenuli a začali vydávať jeho spisy. Nedávno vyšli zbrané publicistické články tohto Haškovho i Kafkovho priateľa a súčasníka. Má tam fajn úvahu o žurnalizme. Je, myslím, aktuálna aj dnes.“³⁸⁵ A odcitoval bodovú charakteristiku tzv. aférového žurnalistu.³⁸⁶

Jeden z týchto jeho publicistických textov sa dokonca celý viaže k českému prostrediu, konkrétne najmä k jeho hlavnému mestu. Znie takto:

„Bol som celý týždeň v Prahe. Pracovne. Len tak medzi rečou, mám Prahu rád. Prvý raz v živote som tam bol v päťdesiatom treťom so svojou tetou. Vzala ma ta na výlet, pretože vedela, že Prahu treba vidieť. To bola taká československá zvyklosť. Teta žila celý život v Pliešovciach, ale vedela, že keď synovec dospieva, treba mu ukázať Prahu. Bol to zážitok. Fakt. Každý večer sme chodili do divadla. *Pozdní láska* v Národnom, *Teče voda proti vodě* Na Fidlovačke. Pamätám sa, že sme kráčali po Národni třide, a na jednej budove bol transparent s nápisom *Každý večer hraje orchestr Bobyho Cibulu*. A hned' nato menová reforma. Áno, zažil som ju v Prahe. V piatok vyhlásili, že v pondelok to už bude jedna k päťdesiatim. V sobotu boli pražské reštaurácie nabité. Všetci chceli ešte aspoň prejesť svoje prachy. V pondelok sme prišli na letisko, kúpili sme si päť rožkov za sto korun a dozvedeli sme sa, že nemôžeme letieť, pretože sme si kúpili letenky ešte za staré peniaze. Mal som letieť prvý raz v živote. Podarilo sa mi to až o osem rokov. Kam inam ako do Prahy. Druhý raz som bol v Prahe pri príležitosti prvej celoštátnej spartakiády. V päťdesiatom štvrtom. Cestovali sme ta v dobytčom vagóne asi dvadsať hodín. Bývali sme v Žitnej, v nejakej telocvični, a zo Strahova sme ta chodievali cez Petřín len tak, v trenírkach a tričku, v ktorých sme cvičili. Na trenírkach sme mali našité vrecko zvnútra. Tam sme mali peňaženku. Pre istotu. Potom som sa v Prahe ocitol v päťdesiatom ôsmom. V ústave Dr. Seemana zisťovali, či mám hlas vhodný pre herca. Zistili, že nie. Takže som, našťastie, zostal pri dramaturgii. Od šesťdesiatych rokov som sa ocital v Prahe často. Služobne aj súkromne. Mal som tam kamaráta, zo *Semaforu*. Rošťá Černý. *Raději jsem neměla ten román...* to je, okrem iných, jeho text. Raz sme sa ocitli v nejakom bare na Václaváku, a keď sme z neho nad ránom vychádzali, bola hmla a z tej hmly sa vynorila starenka s otiepkou raždia na chrbte. Nechcel som veriť vlastným očiam a dotkol som sa jej. Bol som vo vojenskej, dôstojníckej uniforme, lebo som slúžil prezenčnú službu vo Vojenskom umeleckom súbore.

---

³⁸⁵ LASICA, Milan. *Spoza dverí*. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2003. s. 95

³⁸⁶ Tamže, s. 96

Starenka sa na mňa pozrela a skríkla na celý Václavák: Di do prdele, bolševiku! Šiel som, ale mrzelo ma to. Dnes je to v Prahe kritické. Ak sa chcete niekam dostať rýchlo, musíte ísť pešo. Inak sa posúvate autom alebo taxíkom po metroch. Auto ako vozidlo, čo zrýchľuje približovanie, stratilo svoj pôvodný zmysel. Spomaľuje ho. V Prahe je vraj jedno auto na dvoch obyvateľov. Takže, ak tam žije milión ľudí, je v Prahe pol milióna áut. V tomto sú vraj prví v Európe. Nezávidím im. Ale aj tak, mám Prahu rád. Je plná cudzincov a ja som tam stále ako doma.³⁸⁷

Pre pražských aj mimo pražských fanúšikov svojho umenia Milan Lasica v roku 2013 dokonca nahral výber fejtónov, ktoré napísal, a do zvukovej podoby mu ich pomohol pripraviť Zdeněk Svěrák. Audiokniha *O lidech a lidech* je tvorená sedemnástymi fejtónmi, ktoré autor so Zdeňkom Svěrákom striedavo čítajú.³⁸⁸ O vzájomnom dopĺňaní sa medzi českou a slovenskou kultúrou bude aj šiesta kapitola, ktorá kontrastne s touto časťou diplomovej práce upriami pozornosť na povedomie o slovenskom prostredí v Česku.

5.4 Stručná analýza tvorby umelcov upriamenej na českú kultúru

V uplynulých troch podkapitolách sme opísali knižnú tvorbu a vybrali konkrétne úryvky z literárnych diel Dominika Tatarku, Ľubomíra Feldeka a Milana Lasicu, ktoré sa buď špecificky týkajú českého prostredia i kultúry alebo je v nich táto téma zmienená. Snažili sme sa použiť dostatočnú vzorku textov od každého autora, aby sme komplexne mohli určiť ich pohľad na Česko.

Dominik Tatarka spoločné súznenie českého a slovenského národa vyjadril v *Prútených kreslách*, kde opisuje Československo cez pohľad študenta v Paríži ako „krajinu nikoho“. Študentský život, ale tentokrát v Prahe, opisuje prostredníctvom novely *Navrávačky*, kde spomína na svoje okrajové postavenie v rodnej obci ako prvý študent v dedine, ktorý odišiel do Prahy.

Okrajové vnímanie sveta vyjadril aj v súvislosti s obdobím, kedy nemohol slobodne tvoriť a navštevovať české prostredie. Z neho mu utkvelo napríklad umelecké pôsobenie Jana Wericha, ktoré obdivoval. Okrem toho spätosť s českým prostredím ukazuje aj

---

³⁸⁷ LASICA, Milan. *Spoza dverí*. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2003. s. 154

³⁸⁸ BEZR, Ondřej. AUDIO: Milan Lasica a Zdeněk Svěrák načítli audioknihu fejetonů. In: *iDNES.cz*, 2013. [online]. [cit./vid. 2019-04-22]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/lasica-vydal-audioknihu-fejetonu.A130902_115320_literatura_ob

prihováraním sa svojim známym českým umelcom - Václavovi Černému, Ludvíkovi Vaculíkovi či Václavovi Havlovi a ďalším.

V rozhovore s českým novinárom Antonínom Liehmom opisuje zo svojho pohľadu aj česko-slovenské vzťahy, kde upozorňuje na jednej strane na pocit krivdy, ale zároveň zo strany druhej na spoločné pestovanie občianskej hrdosti. A zamýšľa sa tiež nad tým, či Česi ešte počas Československa vnímali slovenskú literatúru ako domácu tvorbu alebo skôr ako tvorbu, ktorá im bola o niečo vzdialenejšia.

Ľubomír Feldek české prostredie opisuje predovšetkým z vlastnej perspektívy z obdobia, kedy s manželkou Oľgou a dcérou Aničkou spolu žili v Prahe, a kedy sa českým recipientom svojou tvorbou priblížila aj Oľga Feldeková. Okrem týchto zážitkov zachytených v knihe *Svet je aj inde* spomína aj na rodičov a ich spoločné trávenie času v Čechách, ako aj na celú jeho českú stranu rodiny. Svoju aktívnu účasť na pražskom umeleckom živote ukazuje aj prostredníctvom pamätných stretnutí napríklad s Miroslavom Horníčkom či Jiřím Stránským.

A cez osobu Jiřího Stránského sme mohli nazrieť aj na postoj Milana Lasica a jeho vzťah smerom k českému prostrediu. V *Dopisoch bez hraníc* napríklad spomína na list Wericha Voskovcovi z roku 1969, ktorý si oneskorene prečítal aj on, a v ktorom Werich veľmi pozitívne hodnotil dialógy Milana Lasica a Júliusa Satinského s Miroslavom Horníčkom. Píše tiež o tom, ako sa na Wericha s Horníčkom chodil už koncom päťdesiatych rokov pozeráť do *Divadla ABC*.

Z českých osobností, s ktorými prichádzal Milan Lasica do kontaktu, pripomenieme napríklad ešte Miloša Formana, ktorého stretol počas natáčania filmu *Amadeus*. Prostredníctvom neho opísal aj veľké rozdiely vtedajšej spoločnosti medzi americkým životom Miloša Formana a na druhej strane tým jeho životom v Československu.

A len tak medzi rečou, Milan Lasica má podľa jeho slov Prahu rád. A podobne inšpiratívne jej kultúrne prostredie vnímajú aj Dominik Tatarka a Ľubomír Feldek.

6 Ohlas slovenskej kultúry v Česku

Dvadsaťšesť rokov samostatnosti Československa, ktorú si v januári 2019 pripomenula Česká aj Slovenská republika, spôsobilo nielen formálne oddelenie dvoch krajín, ale aj postupné vzdiaľovanie českej a slovenskej kultúry.

Avšak napriek tomu, že pri porozumení českého a slovenského jazyka teraz vzniká viac komunikačných bariér ako koncom dvadsiateho storočia, Česi sú so slovenskou kultúrou v kontakte minimálne kvôli mnohým Slovákom žijúcim v ich susednej krajine. Ich počet sa dokonca stále zvyšuje, a momentálne tvoria pätinu ľudí zo zahraničia, ktorí v Česku bývajú. Početnú časť z toho predstavujú aj študenti českých vysokých škôl. V predminulom roku tieto univerzity navštevovalo takmer 21 500 mladých zo Slovenska.³⁸⁹

„Ľudia zo Slovenska sa i 26 rokov po rozdelení spoločného štátu môžu v Česku cítiť ako vo vlasti. Na celom českom území môžu s úradmi, na školách či na súdoch ústne i písomne ďalej komunikovať vo svojej materčine. Zaručuje im to *Európska charta regionálnych a menšinových jazykov*, ktorá v ČR platí od marca 2007.“³⁹⁰

Šiesta kapitola diplomovej práce sa bližšie zaoberá práve súčasným vzťahom a koexistenciou oboch národov v rôznych oblastiach. Sústredí sa na naše kultúrne podobnosti či rozdiely s dôrazom najmä na porozumenie slovenčiny a povedomie o slovenskej literatúre ako aj jej autoroch v Čechách. Pretože kým niektorí umelci a ich diela rezonujú v oboch krajinách, iní sú známi prevažne len v rámci jedného prostredia.

6.1 Čeština znie v ušiach ľudí častejšie

Jedným z tých, ktorého meno aj rozmanité činnosti poznajú obyvatelia oboch krajín, je Milan Lasica. Počas rozhovoru do *Divadelných novin* odpovedal okrem iného aj na otázku, čím to podľa neho je, že česká kultúra má na Slovensku aj po mnohých rokoch rozdelenia stále veľkú váhu, zatiaľ čo v opačnom prípade to tak úplne neplatí. Podľa jeho slov to tak však bolo vždy.

„Slovákov je omnoho menej než Čechov a my česky čítame predsa hlavne preto, že množstvo svetových autorov je dostupných iba v češtine. Česká kultúra bola pre Slovákov

---

³⁸⁹ ČTK. Slováků v Česku přibývá. Za 12 let skoro na dvojnásobek. In: *E15.cz*, 2019. [online]. [cit./vid. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/slovaku-v-cesku-pribyva-za-12-let-skoro-na-dvojnásobek-1357089>

³⁹⁰ Tamže.

vždy veľkou inšpiráciou, slovenská kultúra pre Čechov príliš nie, vy ste sa vzťahovali k Francúzsku, k Nemecku, anglosaskému svetu... To má iste svoje historické pozadie, ale myslím, že hlavná príčina spočíva v geografii. Slovensko je situované omnoho ďalej na východ než Česko.³⁹¹

Milan Lasica však zároveň poukazuje aj na to, že Slováci a Česi sa nikdy v minulosti nemali tak dobre, ako teraz. „Našou národnou vlastnosťou je vidieť všetko v horšom svetle, než aké to skutočne je. V tom sme si s Čechmi veľmi podobní. Išli sme s Milanom Kňážkom na zájazd a uviazli sme v Bratislave v dopravnej zápche. Okolo na chodníkoch boli odstavené autá, často i veľmi drahých, exkluzívnych značiek. Jedno za druhým. A Kňážko povedal: tu je taká bieda, že ani nie je kde zaparkovať.“³⁹²

K tejto podobnej čрте oboch národov si však treba pripomenúť aj našu rozdielnosť, ktorá sa týka jazyka. Hoci sa ešte stále vieme dorozumieť aj bez toho, aby sme obsah rozhovoru tlmočili, čoraz viac môže dochádzať k jeho nejasnostiam. Zakladateľ webu na výučbu slovenčiny, Peter Baláž, v rozhovore pre *Českou televizi* hodnotil súčasný stav a možný vývoj česko-slovenského porozumenia v komunikácii. O situáciu na Slovensku sa až tak neobáva, pretože je tam kontakt s češtinou veľmi častý, kdežto v Česku je to viac záležitosť regiónu alebo výchovy a vzťahov rodičov k druhej krajine – napríklad či tam jazdia na dovolenku.³⁹³

Osobne by v rámci zblížovania vzťahov podporoval najmä spoločné kultúrne projekty, ako dvojjazyčné filmové vysielania, koncerty, podujatia s účasťou moderátorov z oboch krajín, ale aj rôzne literárne či diskusné večery.³⁹⁴

Mária Šimková, odborná pracovníčka z *Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied*, hodnotí porozumenie češtiny na Slovensku stále ako veľmi dobré, a celkove podľa nej majú obe krajiny spoločný kultúrny a historický kontext, ktorý sa len tak rýchlo nedá vymazať.³⁹⁵

„Slovenčina a čeština sú v rámci rodiny slovanských jazykov vždy najbližšie jazyky, a dokonca by som povedala, že tá komunikácia v súčasnom období nadobudla inú kvalitu,

---

³⁹¹ KOLÁŘ, Jan. Nepatřím mezi zklamané. In: *Divadelní noviny*, 2012. [online]. [cit./vid. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://www.divadelni-noviny.cz/milan-lasica-rozhovor>

³⁹² Tamže.

³⁹³ Slováci rozumí češtině stále dobře. Češi už jsou na tom se slovenštinou hůř. In: *ČT24*, 2017. [online]. [cit./vid. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2221015-slovaci-rozumi-cestine-stale-dobre-cesi-uz-jsou-na-tom-se-slovenstinou-hur>

³⁹⁴ Tamže.

³⁹⁵ Tamže.

ako to bolo pred tým. Pretože mladí ľudia prirodzene cestujú, stretávajú sa, veľa slovenských študentov je v Čechách na vysokých školách. Komunikujú so svojimi rovesníkmi, ale komunikujú aj na internete, na sociálnych sieťach, a naše výskumy zase hovoria, že možno tá slovenčina pre českých používateľov nadobudla aj taký trošku príznak možno exotickosti, a radi použijú slovenské výrazy na ozvláštnenie svojej vlastnej výpovede.³⁹⁶

Porozumenie slovenčiny u mladšej českej generácie nenastáva automaticky, ako uviedol riaditeľ *Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky* Martin Prošek.³⁹⁷

„Je tam vidieť, že oni tej slovenčine vystavení prirodzene nie sú, a nie sú teda trénovaní na ten kontakt. A to napokon platí nielen pre kontakt češtiny a slovenčiny, ale i kontakt češtiny a ostatných slovanských jazykov. Napríklad znalosť ruštiny už dnes nie je tak rozšírená, ako predtým, takže i to povedomie o tej štruktúrnej podobnosti slovanských jazykov, nielen češtiny a slovenčiny, sa proste znižuje.“³⁹⁸

6.2 Preklad slovenskej literatúry do češtiny alebo Česi, čítajte

Česká televize pri príležitosti pripomenutia schôdzky, ktorá rozdelila Československo, pripravila reportáž aj o českej a slovenskej literatúre. Predsedovia oboch vlád, Vladimír Mečiar a Václav Klaus, v brnenskej *Vile Tugendhat* totiž v auguste 1992 okrem politickej scény rozpolili tiež tú kultúrnu.³⁹⁹ „Rozpad federácie významne poznamenal napríklad knižné trhy oboch vtedy novo vznikajúcich štátov.“⁴⁰⁰

Povedomie o slovenskej literatúre v českej spoločnosti zvyšuje preklad knižných diel do češtiny. Venuje sa mu napríklad český literárny teoretik Miroslav Zelinský. Preložil do češtiny detskú knihu *Pohádky pro neposlušné děti a jejich starostlivé rodiče* od Dušana Taragela (2003) či knižný rozhovor Petra Uličného s názvom *Marián Varga: O cestách, které nevedou do Říma* (2004). Okrem toho sa zaslúžil aj o preklad tvorby slovenského

---

³⁹⁶ Slováci rozumí češtině stále dobře. Česi už jsou na tom se slovenštinou hůř. In: *ČT24*, 2017. [online]. [cit./vid. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2221015-slovaci-rozumi-cestine-stale-dobre-cesi-uz-jsou-na-tom-se-slovenstinou-hur>

³⁹⁷ Tamže.

³⁹⁸ Tamže.

³⁹⁹ Česká a slovenská literatura. In: *ČT24*, 2017. [online]. [cit./vid. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/2221090-ceska-a-slovenska-literatura>

⁴⁰⁰ Tamže.

spisovateľa Pavla Vilikovského, napríklad jeho diela z roku 2005 - *Poslední kuň Pompejí (2005)*.⁴⁰¹

Miroslav Zelinský v rozhovore pre dvojtýždenník *Knižná revue* vyjadril svoj názor na prijatie slovenskej literatúry českým publikom: „Slovenskú literatúru prijíma každé publikum, s ktorým sa stretávam, a to nielen študentské, veľmi vrúcne. Skutočný záujem, a to mám overené, sa však pre úplnú väčšinu končí odchodom z diskusnej miestnosti či vysokoškolskej posluchárne, jednoducho preto, že slovenskú knihu stále v českom kníhkupectve nekúpate a nekúpate. Čitateľov najviac zaujímajú odlišnosti od domáceho kánonu, ktorých je našťastie dosť a dosť, takže záujem bude azda trvať aj naďalej.“⁴⁰²

Najväčšie úskalia v preklade zo slovenčiny vidí v jednoduchosti a podobe jazykov: „V hrozbe, že ak poľavíte, tých, ktorí sú schopní odhaliť vaše šlendriánstvo, je nepomerne viac ako pri preklade z akéhokoľvek iného jazyka. V neschopnosti po dlhšom čase odlíšiť, že slovo, slovné spojenie, frazeologizmus je ešte stále slovenský, a vôbec nie český. Predovšetkým ale v ilúzii, že je to jednoduché.“⁴⁰³

Diela na preklad si údajne vyberá pomocou troch kritérií: „...vlastného literárneho vkusu, vlastnej predstavy, čo by českému čitateľovi nemalo uniknúť a odporúčanie niekoho zo slovenskej scény pre mňa osobne dôveryhodného (napr. Kali Bagala, Dušan Taragel).“⁴⁰⁴

K českému čitateľovi sa dostal bližšie aj slovenský spisovateľ, ktorý vyštudoval dramaturgiu a réžiu bábkového divadla na DAMU v Prahe, Ján Uličiansky. Jeho tituly *Podivuhodné príbehy siedmich morí* a *Analfabetu Negramotnú* do češtiny preložila Jana Čeňková.⁴⁰⁵ O svojej spätosti so slovenskou literatúrou, konkrétne s detskými knižnými dielami, napísala:

„Môj záujem o slovenskú literatúru pre deti je dlhodobý, prvým zoznámením bola ranná skúsenosť s knihami pre deti, moja rodina žila do roku 1963 v Liptovskom Hrádku,

---

⁴⁰¹ BÁBIKOVÁ, Marta. Slovenskú knihu v českom kníhkupectve stále nekúpate a nekúpate. Hovorí český literárny vedec a prekladateľ Miroslav ZELINSKÝ. In: *Knižná revue, dvojtýždenník o nových knihách*. Bratislava: Literárne informačné centrum v spolupráci so Združením vydavateľov a kníhkupectiev SR, 2006. s. 7. [online]. r. 16, č. 13. Dostupné z:

http://www.litcentrum.sk/tmp/asset_cache/link/0000056437/KR_13_2006.pdf

⁴⁰² Tamže.

⁴⁰³ Tamže.

⁴⁰⁴ Tamže.

⁴⁰⁵ Ján Uličiansky (1955). In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. [cit./vid. 2019-04-10]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/61821>

vyrastala som so slovenskými knihami, medzi ktorými bola Feldekova *Hra pre tvoje modré oči*, Váľkove zbierky a Dobšinského rozprávky.⁴⁰⁶

Preklad *Analfabety Negramotnej* je podľa slov Jany Čenkovej neľahkým orieškom pre každý cudzí jazyk, i pre tak blízku češtinu. Ján Uličiansky totiž používa množstvo hovorových slov a slangových výrazov, ktoré sa v Česku používajú iným spôsobom a čitateľovi môžu byť neznáme.⁴⁰⁷

„V súčasnosti sa vníma slovenčina ako cudzí jazyk, ktorý sa v českom kultúrnom kontexte vzdďaľuje stále viac novým generáciám. Pre oba blízke národy je dôležité, aby sa literatúra pre deti a mládež stala významnou umeleckou oblasťou, ktorá by bola sústavne prekladaná a sprostredkovávaná malým i väčším českým a slovenským čitateľom.“⁴⁰⁸

Záujem českých čitateľov o slovenskú knižnú tvorbu sa rozhodol zvýšiť aj Petr Minařík, šéfredaktor a spoluzakladateľ nakladateľstva *Větrné mlýny*. V roku 2012 totiž založil edíciu *Česi čítajte*, v rámci ktorej vydáva preklady súčasných slovenských autorov.⁴⁰⁹

Prvým zväzkom v českom preklade tejto edície bol knižný debut Laca Keratu *Špatný herec* (2012). Ten komicko-tragicky zobrazuje novodobého človeka, ktorý má vo svete pocit zbytočnej existencie.⁴¹⁰

Petr Minařík k vzniku projektu uviedol, že bol vytvorený, pretože Česi po slovensky zabudli. „Je to ich chyba, a preto *Větrné mlýny* prichádzajú s touto edíciou, ktorá je svojim spôsobom určená pre handicapovaných, teda obyvateľov ČR, ktorí nečítajú po slovensky, ale ešte čítajú. A tých práve pozývame k prestretému stolu slovenských delikates, pochopiteľne nebudú chýbať osvedčené stereotypy: borovička, halušky, hokej a Mečiar.“⁴¹¹

---

⁴⁰⁶ ČEŇKOVÁ, Jana. Slovenská literatúra v českých prekladoch (2x101 kníh pro děti a mládež) a preklad Analfabety Negramotné Jána Uličianskeho. In: *O dieťati, jazyku, literatúre. Časopis pre otázky rozvíjania komunikačnej a literárnej kompetencie*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. s. 89. [online]. r. 3, č. 1 [cit./vid. 2019-04-24]. Dostupné z:

<https://www.unipo.sk/public/media/21334/2015-odj1-01.pdf>

⁴⁰⁷ Tamže.

⁴⁰⁸ Tamže.

⁴⁰⁹ *Větrné mlýny*. [online] [cit./vid. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.vetrnemlyny.cz/>

⁴¹⁰ ČTK. Češi slovensky zapomněli, Větrné mlýny jim to připomenou. In: *Hospodářské noviny*, 2017. [online]. [cit./vid. 2019-04-10]. Dostupné z:

<https://archiv.ihned.cz/c1-56809080-do-vetrunych-mlynu-fouka-z-vychodu-slovenska-proza>

⁴¹¹ Česi, čítajte - slovenská literatúra pro „handicapované“ Čechy. In: *ČT24*, 2017 [online]. [cit./vid. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1155475-cesi-citajte-slovenska-literatura-pro-handicapovane-cechy>

Okrem spomenutej prvotiny v tom istom roku v nakladateľstve vyšla aj *Piata loď*, podľa ktorej neskôr vznikol rovnomenný snímok nakrútený v spoločnej česko-slovenskej koprodukcii.⁴¹²

Kateřina Tučková, ktorá *Piatu loď*, knihu slovenskej autorky Moniky Kompaníkovej, do češtiny preložila, považuje preklad z češtiny do slovenčiny za rovnaký ako v prípade iných jazykov. Podľa jej slov je totiž vďaka vyššej miere porozumenia a spoločnému jazykovému základu jednoduchší, ale starostlivosť o text či rešpekt k autorovmu prejavu zostávajú rovnaké. Takisto ale zastáva názor, že ľahké porozumenie môže zvädzať k rýchlej a menej opatrnej práci.⁴¹³

Kateřina Tučková si tiež myslí, že zhoršenie porozumenia slovenského jazyka v Česku spôsobil úpadok záujmu o susedské vzťahy po revolúcii. „Vo chvíli, keď slovenčina vymizla z televízie, rozhlasu a ďalších médií, stala sa pre dorastajúcu generáciu oveľa horšie zrozumiteľnou. Dnešní tínedžeri rozumejú už hádam lepšie aj angličtine než slovenčine. Knihu slovenského autora by si nekúpili, pokiaľ by nebola po česky. Je to vec lenivosti a obmedzeného rozhľadu. A hľadáčika zameraného smerom na západ, nie na východ.“⁴¹⁴

Monike Kompaníkovej sa preklad pozdával, a v znení českého jazyka sa jej dokonca zdalo, akoby išlo o trochu inú knihu s inou atmosférou. Okrem toho však vníma český knižný trh ako naplnený, a to čo tamojší čitateľ potrebuje, väčšinou zoženie v preklade do svojho jazyka, pretože čo podľa nej nevyšlo na Slovensku, vyšlo určite v Čechách. „Slováci si vždy kupovali viac českých kníh. Keď čítam, ani neviem, či čítam po slovensky, alebo po česky, vôbec si to neuvedomujem.“⁴¹⁵

V edícii *Česi, čítajte* vyšli doteraz aj rôzne iné diela – V roku 2013 to bolo *Pěšky do nebe* od Dušana Duška, v tom istom roku sa do českého prostredia dostali tiež *Krátke prózy* od Jána Hoštaja, *Pes na ceste* z pera Pavla Vilikovského a román *Krev* od Rudolfa Slobodu. Rok na to bol opäť od Pavla Vilikovského publikovaný *Příběh opravdického člověka*. V českom preklade vyšli ďalej diela: *Carpathia* od Maroša Krajňaka (2015), *Zu* od Silvestra Lavříka (2015), *Věta holá o lásce* (2016) – prozaické dielo, ktoré napísal Dušan Dušek, *Dům*

---

⁴¹² Česká a slovenská literatura. In: *ČT24*, 2017. [online]. [cit./vid. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/2221090-ceska-a-slovenska-literatura>

⁴¹³ KVASNIČKA, Matúš. Česi, čítajte. Slovenské knihy. In: *Pravda.sk*, 2012. [online]. [cit./vid. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/74638-cesi-citajte-slovenske-knihy/>

⁴¹⁴ Tamže.

⁴¹⁵ Tamže.

hluchého (2016) od Petra Krištúfka, *Toxo* od Ivany Dobrakovej (2018) či *Podzim* (2018) – román Rudolfa Slobodu.⁴¹⁶

Nakladateľstvo *Větrné mlýny* tiež každý rok organizuje literárny festival *Měsíc autorského čtení, který* tradične začína v Brne a postupne sa rozširuje aj do ďalších miest.⁴¹⁷ Viackrát sa v rámci neho predstavil aj Ľubomír Feldek.⁴¹⁸

O potrebe prekladu do češtiny sa vyjadril aj slovenský spisovateľ, autor románov *Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy)* (2008), *Matky* (2014), *Miesta, čo nie sú na mape* (2017) a minulý rok vydanej *Legendy o jazyku*⁴¹⁹ Pavol Rankov: „Čeština a slovenčina sú dva odlišné jazyky. Dvesto rokov za to Slováci bojovali a teraz tomu nechcú uveriť. Tak ako slovenské deti majú problémy čítať po česky, napríklad poézii takmer nerozumejú, tak – a zrejme ešte viac – majú české deti problémy so slovenčinou.“⁴²⁰

Týždenník *Týden* priblížil záujem o slovenskú literatúru v českom prostredí z pohľadu situácie v knižniciach. Riaditeľka *Městské knihovny Kladno* Jana Machová napríklad uviedla, že kníh v slovenčine majú minimum, a väčšina z nich nebola nikdy vypožičaná. „Pokiaľ si už tieto knihy niekto požičia, bývajú to spravidla ľudia zo Slovenska, ktorí v Česku žijú a pracujú. Ale ani tí slovenské knihy nevyžadujú. Bežne čítajú v češtine, ktorá im nerobí problémy.“⁴²¹

Inak je to podľa nej v prípade záujmu o preložené slovenské tituly, na ktoré sú čitatelia ochotní čakať vraj aj mesiace. „Medzi najobľúbenejšie patria detektívky Dominika Dána, romány pre ženy od Táni Keleovej-Vasilkovej, Evy Urbaníkovej, Jany Benkovej, Dany Hlavatej, Karin Krausovej či Hany Lasicovej, fantasy a detektívky Juraja Červeňáka alebo myslivecké príbehy Igora Mráza.“⁴²²

---

⁴¹⁶ Česi, čítajte. Moderní slovenská próza v českých překladech. In: *Větrné mlýny*. [online]. [cit./vid. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://www.vetnemlyny.cz/cesi-citajte/c6>

⁴¹⁷ Měsíc autorského čtení (MAC). In: *Větrné mlýny*. [online]. [cit./vid. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.vetnemlyny.cz/mesic-autorskeho-cteni-mac/t1005>

⁴¹⁸ ZÁZNAM: Měsíc autorského čtení 2013. In: *ČT24*. [online]. [cit./vid. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1089119-zaznam-mesic-autorskeho-cteni-2013>

⁴¹⁹ Pavol Rankov. In: *Martinus.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://www.martinus.sk/authors/pavol-rankov>

⁴²⁰ DVOŘÁKOVÁ, Helena. Pavol Rankov: Bez prekladov nás Česi nebudú čítať. In: *Pravda.sk*. [online]. [cit./vid. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/281526-pavol-rankov-bez-prekladov-nas-cesi-nebudu-citat/>

⁴²¹ ČTK. Knihy ve slovenštině lidé nečtou. Přitom o překlady je zájem. In: *Týden.cz*. [online]. [cit./vid. 2019-04-11]. Dostupné z:

https://www.tyden.cz/rubriky/kultura/literatura/knihy-ve-slovenstine-lide-nectou-pritom-o-preklady-je-zajem_456311.html

⁴²² Tamže.

V knižnici v Českom Brode je zase možné nájsť len preklady bez vydání v pôvodnom jazyku. Knižnička Eva Vedralová to odôvodnila práve tým, že mladí čitatelia majú s porozumením v slovenčine problém. „Pred pár rokmi sme v rámci literárnych besied žiakom základných škôl predstavovali knihu Márie Neradovej *Jak velbloud potkal řavu*, čo je česko-slovenský obrázkový slovník zákerných slov pre deti. Slovenské slová boli pre deti v drvivej väčšine úplne neznáme, brali ich skôr ako exotické pobavenie.“⁴²³

Pokiaľ ide o opačný príklad – preklad českej knižnej tvorby do slovenského jazyka, nie je to tak bežné, a diela českých autorov je možné obvykle nájsť v originálnom vydaní. „Česká literatúra sa do slovenčiny prekladá len výnimočne. V kníhkupectvách je ale bez problémov k zohnaniu v origináli. A často jej patrí pomerne veľké samostatné oddelenie.“⁴²⁴

Množstvo českých titulov vydaných v originálnom znení sa na Slovensku pohybuje na treťom mieste po angličtine a maďarčine. Priemerne tak ročne vyjde asi sto českých diel. Slovenčina je ale naopak tretím najprekladanejším jazykom v Česku, hneď za angličtinou a nemčinou.⁴²⁵

Ohlas slovenskej kultúry v českom prostredí teda závisí od intenzity kontaktu s ňou, ale faktom zostáva, že oba národy stále zdieľajú spoločnú históriu, ktorú napríklad minulý rok oslávili pri stom výročí vzniku prvej Československej republiky. Slovenčine lepšie rozumie staršia generácia, ktorá s týmto jazykom vyrastala, tá mladšia sa s ňou ale aspoň občasne stretáva prostredníctvom množstva Slovákov žijúcich v Česku či viacerých kultúrnych projektov. Medzi podstatný z nich určite patrí edícia vydavateľstva *Větrné mlýny* – *Česi, čítajte*, ktorá pozdvihuje povedomie o slovenskej literatúre v českom preklade, a treba tiež spomenúť samotných prekladateľov z českého prostredia.

---

⁴²³ ČTK. Knihy ve slovenštině lidé nečtou. Přitom o překlady je zájem. In: *Týden.cz*. [online]. [cit./vid. 2019-04-11]. Dostupné z:

<https://www.tyden.cz/rubriky/kultura/literatura/knihy-ve-slovenstine-lide-nectou-pritom-o-preklady-je-zajem-456311.html>

⁴²⁴ Česká a slovenská literatura. In: *ČT24*, 2017. [online]. [cit./vid. 2019-04-11]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/2221090-ceska-a-slovenska-literatura>

⁴²⁵ Slováci rozumí češtině stále dobře. Češi už jsou na tom se slovenštinou hůř. In: *ČT24*, 2017. [online]. [cit./vid. 2019-04-01]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2221015-slovaci-rozumi-cestine-stale-dobre-cesi-uz-jsou-na-tom-se-slovenstinou-hur>

Záver

V našej diplomovej práci sme sa zaoberali troma osobnosťami slovenského kultúrneho priestoru, Dominikom Tatarkom, Lubomírom Feldekom a Milanom Lasicom, ktorí ho reprezentujú mnohými oblasťami pôsobenia. Rôznorodosť je práve jedným z dôvodov výberu a analyzovania životov i tvorby týchto umelcov v spoločnej práci.

Tí svojimi všestrannými umeleckými činnosťami vytvárajú a formujú taktiež pestrý mediálny obraz o slovenskej kultúre. Tento rok si síce pripomíname už tridsiate výročie úmrtia Dominika Tatarku, ale jeho knižné diela zostávajú stále v povedomí verejnosti. Počas *Koncertu za slobodu slova*, ktorý sa uskutočnil koncom minulého roka pri príležitosti medzinárodného Dňa ľudských práv a 70. výročia Všeobecnej deklarácie ľudských práv, sa čítal úryvok z jeho novely *Démon súhlasu*. Koncert bol zároveň venovaný aj pamiatke slovenského novinára Jána Kuciaka a jeho priateľky Martiny Kušnírovej.⁴²⁶

Dodnes sa tiež od roku 1995 udeľuje *Cena Dominika Tatarku* za výnimočné literárne dielo, ktorú získal aj Milan Lasica. Média predovšetkým upozorňujú na disidentské pôsobenie Dominika Tatarku, o ktoré sa pričínal aj ako jeden z prvých signatárov Charty 77 na Slovensku, a ľudské hodnoty zdôrazňované v jeho dielach.

Lubomír Feldek okrem svojej tvorby pre deti oslovuje aj dospelých čitateľov: jednotlivcom sa intímne prihovára vo svojich básnických zbierkach a kontakt so spoločnosťou nadväzuje i aktívnym verejným životom. Dospelým priaznivcom jeho tvorby sú venované aj jeho autobiografické diela či príspevky v médiách - napríklad v súčasnosti v denníku *Sme* či kultúrnom časopise *Tvorba - Revue pre literatúru a kultúru*. Vo viacerých periodikách publikoval aj svoje fejtóny, ktorých súhrn vyšiel knižne pod názvom *O nákazlivosti šťastia*.

Žáner fejtónu vo svojej tvorbe často využíva aj Milan Lasica. V rozhovore k diplomovej práci povedal, že tento písomný prejav je mu blízky, pretože píše tak, ako mi sa prihováral ľuďom z divadelného javiska. A na to využíva pravidelne aj televíziu, rozhlas či print.

Dôvodom výberu a spracovania témy *České prostredie očami slovenských umelcov* bolo poukázať na aktuálnu situáciu medzi Českom a Slovenskom v kultúrnej oblasti a najmä s dôrazom na literárnu tvorbu, ktorá obe krajiny prepája.

---

⁴²⁶ REHÁK, Oliver. Koncert za slobodu slova ponúkne aj dve skladby venované Jánovi Kuciakovi. In: Denník N, 2018. online]. [cit./vid. 2019-27-4]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/1321176/koncert-za-slobodu-slova-ponukne-aj-dve-skladby-venovane-janovi-kuciakovi/>

Zamerali sme sa na knižné diela Dominika Tatarku, Ľubomíra Feldeka a Milana Lasicu, v ktorých v rozličnom kontexte analyzujú oblasť Čiech a Moravy a opisujú zážitky, ktoré sa im k nej viažu. Vďaka tomu, že Milan Lasica s Ľubomírom Feldekom sú aj súčasnými autormi, ponúkajú vo svojej tvorbe postoj k aktuálnemu česko-slovenskému prepojeniu či k rozdeleniu Československa z pred dvadsiatich šiestich rokov. Dominik Tatarka zase písomne hodnotí situáciu z prvej polovice dvadsiateho storočia – tridsiate roky či neskoršie obdobie Československa po Mnichovskej dohode. Prostredníctvom jeho knižnej tvorby sa dozvedáme aj o rannom období komunizmu či dlhých rokoch, kedy nemohol verejne pôsobiť.

A kým Ľubomír Feldek je polovičným Čechom už od narodenia, Milan Lasica sa k českému prostrediu dostával postupne. V jednom zo svojich fejtónov napríklad spomína na jeho prvú návštevu Prahy. Jeho spätosť s Českom sa zase líši od zvyšných dvoch prípadov tým, že ju častejšie než písomne vyjadruje ústne na javisku, a to pravidelne aj pred českým obecnstvom.

Máme tu teda tri osobnosti, tri pohľady a tri odlišné príbehy, československú minulosť aj českú a slovenskú prítomnosť. Nimi sme sa snažili nájsť odpovede na tri hypotézy stanovené v úvode. Prvá z nich predpokladá, že česká kultúra je pre všetkých troch umelcov inšpiráciou, čo sme prostredníctvom analýzy ich diel niekoľkokrát potvrdili. Druhou hypotézou je len zriedkavý kontakt, ktorý po rozdelení Československa udržiujú Milan Lasica a Ľubomír Feldek s českým prostredím. Táto hypotéza sa ukázala ako nepravdivá, pretože obaja sa v Česku vyskytujú a šíria svoju tvorbu pomerne často. V treťom prípade sme predpokladali, že sa povedomie o slovenskej kultúre či najmä literatúre v Česku znižuje a slovenská literatúra je tu známa len po preložení do češtiny. Táto domnienka sa síce potvrdila, ale takisto sme zistili, že kvôli množstvu spoločných kultúrnych projektov oboch krajín a Slovákov žijúcich v Česku je slovenská kultúra aj v tomto prostredí stále prítomná. Bližšie to rozoberáme v poslednej kapitole diplomovej práce.

Z diel autorov sa teda dozvedáme, že všetkým trom učarovalo české umenie, a zhodujú sa napríklad v obdive k českému divadlu, menovite k hercovi, spisovateľovi a dramatikovi Janovi Werichovi. Prahu považuje Ľubomír Feldek za svoje mesto, a rád v nej trávi čas aj Milan Lasica, ktorý sa tu podľa jeho slov stále cíti ako doma. Dominik Tatarka v Prahe strávil študentské roky a vníma ju za mesto, v ktorom sa po prvýkrát stretol s veľkým umením, hoci si nevedel zvyknúť písať a tvoriť po česky.

Ďalším českým umelcom , ku ktorému majú blízko spoločne Milan Lasica aj Ľubomír Feldek je Jiří Stránský, spoluautor diela *Dopisy bez hranic*. Názov knihy sám o sebe vypovedá názor oboch umelcov, ktorých písomnú komunikáciou kniha obsahuje, na oddelenú hranicu medzi Slovenskom a Českom.

Milan Lasica a Ľubomír Feldek k tejto diplomovej práci poskytli aj cenné rozhovory, v ktorých okrem iného hovoria aj o českých recipientoch svojho umenia, obľúbených miestach v Česku či okolnostiach, ktoré sa viazali k vzniku a šíreniu ich diel.

Diplomová práca mala snahu zosumarizovať česko-slovenské kultúrne prepojenia a rozdiely predovšetkým z hľadiska jazyka a literatúry. Na základe použitých zdrojov sme sa napríklad dozvedeli, že slovenčina je v Česku tretím najprekladanejším jazykom, kdežto knihy v češtine možno nájsť na Slovensku oveľa častejšie v originálnom vydaní. Súvisí to aj s úrovňou porozumenia jazyka, ktorú majú Slováci vďaka aktívnemu kontaktu s českou kultúrou cez rôzne formy o niečo vyššiu. Slovenčina je však v českom prostredí prítomná napríklad prostredníctvom mnohých slovenských iniciatíva prítomných Slovákov žijúcich v Česku, ktorých počet sa v priebehu posledných rokov postupne zvyšuje.

Česko-slovenské vzťahy sú momentálne podľa Milana Lasicu lepšie ako v minulosti, pretože ani jeden národ nemá pocit, že by doplával na toto druhého, ako to bolo pred tým. Na obdobie, kedy to tak bolo, spomína zase v knihe rozhovorov Dominik Tatarka. Vyjadruje sa k zhoršeniu vzťahov a potrebe vzájomnej spolupráce, okrem iného aj medzi českými a slovenskými spisovateľmi.

Súčasnú kooperáciu českého a slovenského umenia možno v súčasnosti vidieť v mnohých podobách: knižnej, filmovej, hudobnej alebo čoraz viac aj v prípade česko-slovenských mediálnych programov a súťaží. A zdieľame aj povedomie o významných predstaviteľoch oboch kultúr, akými sú bez pochyby Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek aj Milan Lasica.

Summary

We were writing about three personalities of the Slovak cultural space in our diploma thesis: Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek and Milan Lasica who represents it by various activities. The diversity is actually one of the reasons of choosing and analyzing the lives and creations of these artists at the same work.

They also create and shape a varied media image of the Slovak culture by their versatile artistic activities. We are reminding thirty anniversary of Dominik Tatarka's death this year however his books still remains in a public awareness. Since 1995, the Dominik Tatarka Award has also been awarded for an outstanding literary work, which was also granted to Milan Lasica. The media especially highlight dissident activity of Dominik Tatarka that was proved also by his signing the document *Charta 77* as one of the first Slovaks and human values emphasized in his works.

Ľubomír Feldek besides his creation for children addresses adult readers too: he talks to individuals intimately in his poems and is in touch with society by his active public live. To adult supporters of his creation are dedicated also his autobiographic oeuvres or contributions in the media – currently such as in the *Sme daily* or the cultural magazine *Tvorba - Revue for literature and culture*. His feuilletons were published in many periodicals and their summary was published under the title *O nákazlivosti šťastia* (On the Infectiousness of Happiness).

A genre of the feuilleton is often used also by Milan Lasica. He said during a diploma thesis interview that this written speech is close to him because he writes in a way as he would talk to people from a theatre stage. And he regularly uses this way of communication also by television, radio or print.

The reason of choosing and processing a topic of *The Czech environment through the eyes of Slovak artists* was to point at the current situation between the Czechia and Slovakia in the cultural space and mostly with an emphasis to the literature works which link both countries.

We were focused on the books written by Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek and Milan Lasica who analyze the area of the Bohemia and Moravia in a different context and describe their own experiences which are tied to them.

Thanks to the fact that Milan Lasica and Ľubomír Feldek are also contemporary authors, they offer their approach to the current Czech-Slovak connection or the

Czechoslovakia division which happened twenty six years ago. Dominik Tatarka on the other hand writes about the situation from the first half of the twentieth century and evaluates it - the 1930s or later period of the Czechoslovakia after the Munich Agreement. And thanks to him we also learn about the early period of communism or long years afterwards when he could not have publicly acted.

And while Ľubomír Feldek is a half-Czech from his birth, Milan Lasica were getting to the Czech environment step by step. He mentions for instance his first visit of Prague in one of his feuilletons. His connection with the Czech Republic differs from the other two cases by the fact that Milan Lasica more often expresses himself verbally on a stage even before the Czech audience than by writing.

So, here we have three personalities, three views and three different stories, the Czechoslovak past and also the Czech and Slovak presence. We tried to find out answers to three hypotheses set out in the introduction through them. The first one assumes that the Czech culture is an inspiration for all three artists, which we have confirmed several times through the analysis of their works.

The second hypothesis says that Milan Lasica and Ľubomír Feldek are in touch with the Czech environment only rarely after the split of the Czechoslovakia. This hypothesis proved to be untrue because they both occur in the Czech Republic and spread their work quite often even now.

We supposed in the third case that a knowledge of the Slovak culture and especially literature in the Czechia is gradually decreasing and the Slovak literature is known there only translated into Czech. Although this assumption has been confirmed, we have also found that due to the number of joint cultural projects of both countries and many Slovaks living in the Czech Republic, Slovak culture is still present in the Czech environment. We discuss it further in the last chapter of the thesis.

We found out from the works of all the authors that the Czech art charmed all three of them and they are inspired by the Czech environment as well as many Czech people.

Milan Lasica and Ľubomír Feldek also provided valuable interviews for the thesis, where they also mentioned the Czech recipients of their art, their favourite places in the Czech Republic and circumstances that were connected with the creation and distribution of their works.

The diploma thesis tried to summarize the Czech-Slovak cultural connections and differences mainly in terms of the language and literature. The mutual connection are better

now than in the past according to Milan Lasica because neither nation has a feeling that it pays for the other.

The current cooperation between Czech and Slovak art and culture is seen in many areas such literary, film or music and more and more in the case of the Czech-Slovak media programs and common competitions too. And there is also no doubt that we share an awareness about significant representatives of both cultures such as Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek and Milan Lasica.

Použitá literatúra

Knižné zdroje

BILÍK, René – ZAJAC, Peter. Texty Dominika Tatarku. Vyd. 1. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. 229 s. ISBN 978-80-224-1282-7

DOČEKAL, Boris. *Melancholický klaun Milan Lasica*. Vyd. 1. Jihlava: Nakladatelství Listen, 2000. 128 s. ISBN 80-902360-3-0

EIS, Zdeněk. *Dominik Tatarka. Mezi domovem, Prahou a Paříží*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Gutenberg, 2001. 142 s. ISBN 80-86349-03-9

FELDEK, Lubomír. O nálezlivosti šťastia. Fejtóny. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2009. 180 s. ISBN 978-80-551-2006-5.

FELDEK, Lubomír. *Ťahák z dejín slovenskej literatúry alebo Od Lomidreva po Malkáča*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. 319 s. ISBN 978-80-8119-074-2

FELDEK, Lubomír. *V otcovej Prahe*. Vyd. 1. Praha: Slovenský literárny klub v ČR a Spolok priateľov slovenského divadla v Prahe, 2006. 127 s. ISBN 80-903581-4-4

FELDEKOVÁ, Oľga – FELDEK, Lubomír. *Svet je aj inde*. Vyd. 1. Praha: Cyrano, 1998. 64 s. ISBN 80-238-1814-7

LASICA, Milan – STRÁNSKÝ, Jiří. *Dopisy bez hranic*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Andrej Šťastný, 2010. 200 s. ISBN 978-80-86739-39-7

LASICA, Milan. *Jenže já jsem jen komik... Rozhovory s Jánem Štrasserem*. Vyd. 1. Preložili Šárka a Miroslav Zelinští. Praha: Petr Tychtl - Nakladatelství XYZ, 2005. 259 s. ISBN 978-80-86864-47-1

LASICA, Milan. *Spoza dverí*. Vyd. 1. Bratislava: Ikar, 2003. 173 s. ISBN 80-551-0577-4

LASICOVÁ, Hana. *Všetchno o mém otci. 100 + odpovědí Milana Lasici na otázky, které mu nikdo předtím nepoložil*. Preložila Miluše Krejčová. Vyd. 1. Praha: Motto, 2015. 160 s. ISBN 978-80-267-0532-1

LIEHM, Antonín J. *Generace*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990. 472 s. ISBN 80-202-0254-4

MISTRÍK, Jozef. *Variácie reči*. Vyd. 1. Bratislava: Smena, 1988. 168 s. 073-023-88

OKRUCKÝ, Svetozár. *70 rokov* © Lasica. Vyd. 1. Bratislava: Marenčin PT, spol. s.r.o., 2010. 165 s. ISBN 978-80-8114-020-4

PERSTICKÁ, Dagmar – PŘEROSTOVÁ, Lea. *Dominik Tatarka a ti druzí. Informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře*. Vyd. 1. Brno: Státní vědecká knihovna Brno, 1991. 173 s. ISBN 80-7051-046-3

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. 539 s. ISBN 978-80-247-3568-9

SCHULZ, Winfried – REIFOVÁ, Irena a kol. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Vyd. 3. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011. 150 s. ISBN 978-80-246-1980-4

SKALSKÝ, Vladimír – VOKUŠOVÁ, Naďa. *30 Slováků v České republice*. Vyd. 1. Praha: Slovensko-český klub Korene, 1997. 126 s. ISBN 80-85803-29-1

SLIACKY, Ondrej. *Pamodaj šťastia, rozprávka*. Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2008. 116 s. ISBN 978-80-89222-49-0

TATARKA, Dominik. *Hovory o kultúre a obcovaní*. 2. doplnené vyd. Praha: IPEL, 1997. 220 s. ISBN 80-901767-1-2

TATARKA, Dominik. *Navrávačky*. Vyd. 1. Bratislava: Artforum, 2013. 100 s. ISBN 970-80-8150-024-4

TATARKA, Dominik. *Prútené kreslá*. Vyd. 1. Bratislava: Artforum, 2009. 126 s. ISBN 978-80-969226-7-3

TATARKA, Dominik. *Sám proti noci*. Vyd. 1. Praha: Evropský kulturní klub, 1984. 110 s. ISBN 80-85212-09-9

Časopisecké zdroje

BÁBIKOVÁ, Marta. Slovenskú knihu v českom kníhkupectve stále nekúpíte a nekúpíte. Hovorí český literárny vedec a prekladateľ Miroslav ZELINSKÝ. In: *Knížná revue, dvojtýždenník o nových knihách*. Bratislava: Literárne informačné centrum v spolupráci so Združením vydavateľov a kníhkupcov SR, 2006. 12 s. ISSN 1210-1982 [online]. r. 16, č. 13. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/tmp/asset_cache/link/0000056437/KR_13_2006.pdf

ČEŇKOVÁ, Jana. Slovenská literatúra v českých prekladoch (2x101 knih pro děti a mládež) a překlad Analfabety Negramotné Jána Uličianskeho. In: *O dieťati, jazyku, literatúre. Časopis pre otázky rozvíjania komunikačnej a literárnej kompetencie*. Prešov:

Vydavateľstvo Prešovskej university v Prešove, 2015. 115 s. ISSN 1339-3200 [online]. r. 3, č. 1. Dostupné z: <https://www.unipo.sk/public/media/21334/2015-odjl-01.pdf>

HALVONÍK, Alexander. Dominik Tatarka – Prútené kreslá. Bratislava, Artforum 2009. In: *Knižná revue, dvojtýždenník o nových knihách*. Bratislava: Literárne informačné centrum v spolupráci so Združením vydavateľov a kníhkupcov SR, 2009. 12 s. ISSN 1210-1982 [online]. r. 19, č. 10. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/tmp/asset_cache/link/0000216251/kr_10_2009.pdf

MRÁZ, Peter. Anabella, svetlo v temnotách. Dominik Tatarka: Panna zázračnica, Bratislava, Artforum 2009. In: *Knižná revue, dvojtýždenník o nových knihách*. Bratislava: Literárne informačné centrum v spolupráci so Združením vydavateľov a kníhkupcov SR, 2009. 12 s. ISSN 1210-1982 [online]. r. 19, č. 24. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/tmp/asset_cache/link/0000228603/kr_24_2009.pdf

Elektronické zdroje

ANDREJČÁKOVÁ, Eva. Spisovateľ Ľubomír Feldek: Nevzdávam sa ani minúty svojho života. In: *Sme*, 2013. [online]. Dostupné z: <https://kultura.sme.sk/c/6654224/spisovatel-lubomir-feldek-nevzdavam-sa-ani-minuty-svojho-zivota.html#ixzz5glrY5diZ>

BEZR, Ondřej. AUDIO: Milan Lasica a Zdeněk Svěrák načetli audioknihu fejetonů. In: *iDNES.cz*, 2013. [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/lasica-vydal-audioknihu-fejetonu.A130902_115320_literatura_ob

Česi, čítajte. Moderní slovenská próza v českých překladech. In: *Větrné mlýny*. [online]. Dostupné z: <https://www.vetrnemlyny.cz/cesi-citajte/c6>

Česi, čítajte - slovenská literatúra pro „handicapované“ Čechy. In: *ČT24*, 2017 [online]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1155475-cesi-citajte-slovenska-literatura-pro-handicapovane-cechy>

Česká a slovenská literatúra. In: *ČT24*, 2017. [online]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/2221090-ceska-a-slovenska-literatura>

ČORNÁ, Tina. Spisovateľ Ľubomír Feldek: Každému je dnes všetko jasné. In: *SME*, 2007. [online]. Dostupné z: <https://www.sme.sk/c/3602674/spisovatel-lubomir-feldek-kazdemu-je-dnes-vsetko-jasne.html>

ČTK. Češi slovensky zapomněli, Větrné mlýny jim to připomenou. In: *Hospodářské noviny*, 2017. [online]. [cit./vid. 2019-04-10]. Dostupné z:

<https://archiv.ihned.cz/c1-56809080-do-vetrnych-mlynu-fouka-z-vychodu-slovenska-proza>

ČTK. Knihy ve slovenštině lidé nečtou. Přitom o překlady je zájem. In: *Týden.cz*, 2017. [online]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/kultura/literatura/knihy-ve-slovenstine-lide-nectou-pritom-o-preklady-je-zajem_456311.html

ČTK. Slováků v Česku přibývá. Za 12 let skoro na dvojnásobek. In: *E15.cz*, 2019. [online]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/slovaku-v-cesku-pribyva-za-12-let-skoro-na-dvojnásobek-1357089>

Daniel Hevier. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/daniel-hevier>

DOBROVODA, Ľubomír. Feldek je národný, spoznával som ho zapochodu... In: *Pravda*, 2016. [online]. Dostupné z: <https://zurnal.pravda.sk/esej/clanok/407500-feldek-je-narodny-spoznava-som-ho-za-pochodu/>

Dominik Tatarka. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/dominik-tatarka#books_reviews

Dominik Tatarka. Dominik Tatarka sa narodil 14.marca v roku 1913 v obci Drienové. In: *Panta Rhei*. [online]. Dostupné z: <https://www.pantarhei.sk/autori/tatarka-dominik.html>

DVOŘÁKOVÁ, Helena. Feldek zdraví ľudí, ktorí sa na neho usmejú. In: *Pravda*, 2016. [online]. Dostupné z: <https://kultura.pravda.sk/film-a-televizia/clanok/29210-feldek-zdravi-ludi-ktori-sa-na-neho-usmeju/>

DVOŘÁKOVÁ, Helena. Pavol Rankov: Bez prekladov nás Česi nebudú čítať. In: *Pravda.sk*. [online]. Dostupné z: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/281526-pavol-rankov-bez-prekladov-nas-cesi-nebudu-citat/>

Farská republika. In: *ČBDB, Československá bibliografická databáze* [online]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/kniha-71952-farska-republika-farska-republika>

FELDEK, Ľubomír. Ľubomír Feldek: O československej a česko--slovenskej vzájomnosti. In: *Finweb*, 2006. [online]. Dostupné z: <https://finweb.hnonline.sk/komentare-a-analyzy/152019-lubomir-feldek-o-ceskoslovenskej-a-cesko-slovenskej-vzajomnosti>

GAŠAJ, Norbert. Slovo editora. In: *Literárne informačné centrum, Informácie zo súčasnej slovenskej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/29959>

Hlava Medúzy. In: *CSFD.cz*. [online]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/116200-hlava-meduzy/prehled/>

Ivan Krasko. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/ivan-krasko#books_reviews

Janko Jesenský. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/janko-jesensky>

Ján Smrek. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/jan-smrek#production_description

Ján Štrasser. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/jan-strasser>

Ján Uličiansky (1955). In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/61821>

Jozef Gregor-Tajovský. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/jozef-gregor-tajovsky>

Jozef Gregor Tajovský. In: *Zlatý fond SME* [online]. Dostupné z: <https://zlatyfond.sme.sk/autor/70/Jozef-Gregor-Tajovsky>

Július Satinský. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/julius-satinsky>

KOLÁŘ, Jan. Nepatřím mezi zklamané. In: *Divadelní noviny*, 2012. [online]. Dostupné z: <https://www.divadelni-noviny.cz/milan-lasica-rozhovor>

KVASNIČKA, Matúš. Česi, čítajte. Slovenské knihy. In: *Pravda.sk*, 2012. [online]. Dostupné z: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/74638-cesi-citajte-slovenske-knihy/>

Listování Slovenskem: Slovenská literatura v českých nakladatelstvích 1918–1939. In: *Památník národního písemnictví*. [online]. Dostupné z: <http://pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/listovani-slovenskem-slovenska-literatura-v-ceskych-nakladatelstvich-1918-1938/>

Lubomír Feldek. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z:

http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/lubomir-feldek#books_reviews

Lubomír Feldek. Básnik, dramatik, spisovateľ, prekladateľ a inovátor detskej literatúry
Lubomír Feldek bol vo svojich začiatkoch členom Trnavskej skupiny a debutoval zbierkou
Jediný slaný domov. In: *Panta Rhei*. [online]. Dostupné z:

<https://www.pantarhei.sk/autori/feldek-lubomir.html>

Lubomír Feldek je považovaný za majstra rôznych literárnych žánrov. In: *Vtedy.sk, TASR*. [online]. Dostupné z:

<http://www.vtedy.sk/lubomir-feldek-je-povazovany-za-majstra-roznych-literarnych-zanrov>

MAKAYOVÁ, Lucia. Spomienky na Tatra revue: Smiech i slzy. In: *HNonline*, 2009. [online]. Dostupné z: <https://hnonline.sk/expert/354703-spomienky-na-tatra-revue-smiech-i-slzy>

MACHALICKÁ, Jana. Máme se dobře, jsme rozmazlení. Takhle sme se ještě dějinách neměli, tvrdí herec a režisér Lasica. In: *Lidovky.cz*, 2018. [online]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/noviny/mame-se-dobre-a-jsme-rozmazleni-takhle-jsme-se-jeste-v-dejinach-nemeli-tvrdi-herec-a-reziser-lasica.A181026_211803_in_noviny_ele

MATEJOVIČOVÁ, Stanislava. Slovenský hrdina v národním divadle. *Časopis Tvorba: Revue pre literatúru a kultúru*, 2017. [online]. Dostupné z: <http://casopis-tvorba.sk/stanislava-matejovicova-slovensky-hrdina-v-narodnom-divadle/>

Měsíc autorského čtení (MAČ). In: *Větrné mlýny*. [online]. Dostupné z:

<https://www.vetrnemlyny.cz/mesic-autorskeho-cteni-mac/t1005>

MIKLÁŠ, Dodo. Milan Lasica: Sedemdesiatka je len číslo. In: *Aktuality.sk*, 2010. [online]. [cit. 2019-03-09]. Dostupné z:

<https://www.aktuality.sk/clanok/155871/milan-lasica-sedemdesiatka-je-len-cislo/>

Milan Lasica. In: *Aktuality.sk*. [online]. Dostupné z: <https://osobnost.aktuality.sk/milan-lasica/>

Milan Lasica. In: *CSFD.cz*. [online]. Dostupné z:

<https://www.csfd.cz/tvurce/980-milan-lasica/>

Milan Lasica. In: *Osobnosti.sk*. [online]. Dostupné z:

<https://www.osobnosti.sk/osobnost/milan-lasica-177>

Na fašírky mi nesiahaj. In: *Studio DVA divadlo*. [online]. Dostupné z: <https://www.studiodva.cz/repertoar/studio-dva-divadlo/na-fasirky-mi-nesiahaj/>

Nezabudnuteľný Július Satinský bol rodeným rozprávačom. In: *Vtedy.sk, TASR*. [online]. Dostupné z: <https://www.vtedy.sk/nezabudnutelny-julius-satinsky-bol-rodenym-rozpravacom>

O nás. In: *Pražská.kaviareň.org*. [online]. Dostupné z: <http://prazska.kaviaren.org/tim-prazskej-kaviarne/>

Panna Zázračnica. In: *CSFD.cz*. [online]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/105928-panna-zazracnica/prehled/>

Pavol Rankov. In: *Martinus.sk*. [online]. Dostupné z: <https://www.martinus.sk/authors/pavol-rankov>

PETRÍK, Vladimír. Kniha týždňa: Ľubomír Feldek - jubiluje a bilancuje. In: *Pravda*, 2011. [online]. Dostupné z: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/60141-kniha-tyzdna-lubomir-feldek-jubiluje-a-bilancuje/>

Postsocializmus a postmodernizmus. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31574>

Rada vlády pro národnostní menšiny. In: *Vláda České republiky*. [online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=6647>

REHÁK, Oliver. Koncert za slobodu slova ponúkne aj dve skladby venované Jánovi Kuciakovi. In: *Denník N*, 2018. [online]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/1321176/koncert-za-slobodu-slova-ponukne-aj-dve-skladby-venovane-janovi-kuciakovi/>

Sedem. In: *JOJ.sk*. [online]. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.joj.sk/sedem>

SITA. Ľubomír Feldek získal Cenu britského veľvyslanca, zviditeľnil klasickú kultúru Veľkej Británie. In: *WebNoviny.sk*, 2018. [online]. Dostupné z: <https://www.webnoviny.sk/lubomir-feldek-ziskal-cenu-britskeho-velvyslanca-zviditelnil-klasicku-kulturu-velkej-britanie/>

Slováci rozumí češtině stále dobře. Češi už jsou na tom se slovenštinou hůř. In: *ČT24*, 2017. [online]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2221015-slovaci-rozumi-cestine-stale-dobre-cesi-uz-jsou-na-tom-se-slovenstinou-hur>

Slovenská literatúra v rokoch 1918 - 1948. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31572>

Slovenská literatúra v totalitnom systéme. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31572>

SOJKOVÁ, Mira. Kto je Milan Lasica. In: *HNonline.sk*, 2008. [online]. Dostupné z: <https://hnonline.sk/expert/271925-kto-je-milan-lasica>

TARAGEL, Dušan. Hádam už len dáko dodojíme. In: *SME*, 2018. [online]. Dostupné z: <https://kultura.sme.sk/c/20920126/hadam-uz-len-dako-dodojime.html>

TASR, Cenu Dominika Tatarku získali Šimečka aj Hroboň. In: *Aktuality.sk*, 2018. [online]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/572367/cenu-dominika-tatarku-ziskali-simecka-aj-hrobon/>

TASR. Dominik Tatarka bol spisovateľom a signatárom Charty 77. In: *Teraz.sk, TASR, 2016*. [online]. Dostupné z: <http://www4.teraz.sk/knihy/dominik-tatarka-bol-spisovatelom-a-sign/223049-clanok.html>

TASR. Občianske hnutie Verejnosc' proti násiliu (VPN) vzniklo pred 25 rokmi. *Teraz.sk*, 2014. [online]. Dostupné z: <https://www.teraz.sk/slovensko/vpn-profil-nezna-revolucia-november/106135-clanok.html>

TASR. Publicista Dominik Tatarka bol aj disidentskou osobnosťou. In: *Teraz.sk, TASR*, 2018. [online]. Dostupné z: <https://www.teraz.sk/kultura/publicista-dominik-tatarka-bol-aj-diside/313425-clanok.html>

TASR. Spisovateľ a signatár Charty'77 Dominik Tatarka skončil pred 25 rokmi. In: *Školský servis, TASR*, 2014. [online]. Dostupné z: http://skolskyservis.teraz.sk/zaujimavosti/spisovatel-dominik-tatarka/10587-clanok.html?combinedGlobalTab_webmagazin=1

TASR. Významný predstaviteľ slovenskej literatúry Ľubomír Feldek jubiluje. In: *Školský servis, TASR*, 2016. [online]. Dostupné z: <http://skolskyservis.teraz.sk/zaujimavosti/libomir-feldek-datum-narodenia/29909-clanok.html>

TATARKA Dominik - Na dome čp.2298 Náměstí Jiřího z Lobkovic 20 Praha 3 Vinohrady. In: *Pamětní desky v Praze*. [online]. Dostupné z: <https://www.pametni-desky-v-praze.cz/products/tatarka-dominik-/>

ULIČIANSKA, Zuzana. Aká bola legendárna Tatra revue. In: *Sme*, 2010. [online]. Dostupné z: <https://kultura.sme.sk/c/5078910/aka-bola-legendarna-tatra-revue.html>

Van Stiphout - Ľubomír Feldek - Závan iného sveta. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/van-stiphout-lubomir-feldek-zavan-ineho-sveta>

Veľká kniha európskych rozprávok. In: *Literárne informačné centrum. Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/dielo/velka-kniha-europських-rozpravok>

Veľká Morava ako kultúrny fenomén. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/31564>

Větrné mlýny. [online]. Dostupné z: <https://www.vetnemlyny.cz/>

Vincent Šikula. In: *Literárne informačné centrum: Informácie zo súčasnej literatúry*. [online]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/vincent-sikula>

Utíkejte, slečno Nituš! In: *Ypsilonka.cz*. Praha, 2019. [online]. Dostupné z: <http://www.ypsilonka.cz/program-a-nakup/utikejte-slecno-nitus>

Základné info. In: *Štúdio L+S* [online]. Dostupné z: <https://www.studios.sk/sk/o-divadle/zakladne-info/>

ZÁZNAM: Měsíc autorského čtení 2013. In: ČT24. [online]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1089119-zaznam-mesic-autorskeho-cteni-2013>

Zlaté časy. In: RTVS. [online]. Dostupné z: <http://www.rtv.s.sk/televizia/program/14188#>

Akademické práce

BAJÁKOVÁ, Monika. *Humor v tvorbe Milana Lasica a Júliusa Satinského*. Nitra, 2014. Bakalárska práca. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Fakulta stredoeurópskych štúdií. Vedúci práce Tibor ŽILKA

COMPELOVÁ, Zuzana. *Súčasná slovenská literatúra v poľských prekladoch*. Banská Bystrica, 2017. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Filozofická fakulta. Katedra slovanských jazykov. Vedúci práce Anita RAČÁKOVÁ

CVANCINGEROVÁ, Jana. *Postavenie a význam humoristických relácií v Československej televízii v rokoch normalizácie. Fenomén humoristickej dvojice Lasica a Satinský*. Praha, 2011. Diplomová práca. Univerzita Karlova. Fakulta sociálnych vied. Institut komunikačných štúdií a žurnalistiky. Katedra mediálnych štúdií. Vedúci práce: Petr BEDNÁŘÍK

KAŠŠOVÁ, Paulína. *Divadlá malých foriem v Brne: repertoár a ich interpreti*. Brno, 2018. Bakalárska práca. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Vedúci práce: Aleš OPEKAR

KRIŠŠÁKOVÁ, Dominika. *Rebelujúci intelektuál v premenách času – Dominik Tatarka a jeho pôsobenie v disidentskom hnutí*. Praha, 2017. Diplomová práca. Univerzita Karlova. Fakulta humanitných štúdií. Pracovišťa oboru Orálna história - Soudobé dejiny. Vedúci práce Zdeněk DOSKOČIL

TARIŠKOVÁ, Daša. *Česko-slovenské vzťahy po roku 1989 a rozpad Československa*. Banská Bystrica, 2016. Bakalárska práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. Katedra medzinárodných vzťahov a diplomacie. Vedúci práce Marek SYRNÝ

Teze Diplomové práce

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Peřková Adriána	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2017	
E-mail diplomantky/diplomanta: adriana.5.petkova@gmail.com	
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika v prezenční formě	
Předpokládaný název práce v češtině: České prostředí očima slovenských umělců/ České prostredie očami slovenských umelcov	
Předpokládaný název práce v angličtině: The Czech environment through the eyes of Slovak artists	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezi) LS 2019	
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Dominik Tatarka, Ľubomír Feldek a Milan Lasica sú známymi osobnosťami slovenskej kultúry 20. a 21. storočia. Všetkých troch spája literárna činnosť a fakt, že ich mená rezonujú aj v Českej republike. Práca sa bude venovať dielam týchto prozaikov, zvlášť tým, ktoré sú zamerané na české prostredie či česko-slovenské vzťahy.	
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Cieľom práce bude reflektovať obraz českého prostredia prostredníctvom knižných diel troch vyššie spomenutých autorov z čias Československa a neskôr aj samostatnej Českej republiky. Práca bude zároveň poukazovať na šírenie slovenskej kultúry, predovšetkým literatúry, v Česku a aktuálne povedomie o nej.	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): <ol style="list-style-type: none"> 1. Slovenská literárna tvorba a jej osobnosti druhej polovice 20. a 21. storočia. - Stručná charakteristika súčasnej literatúry a literatúry druhej polovice minulého storočia, významných autorov a ich diel 2. Dominik Tatarka - Osobnosť, život a pôsobenie, študentské roky v Prahe a jeho disidentské pôsobenie 3. Ľubomír Feldek - Biografické údaje o autorovi, pri ktorých sa zameriame obzvlášť na jeho roky strávené v Prahe 4. Milan Lasica - Pôsobenie a život umelca, reflexia jeho knižných diel zameraných na české kultúrne prostredie 5. Priblíženie literárnej tvorby Dominika Tatarku, Ľubomíra Feldeka a Milana Lasicu, v ktorej vytvárajú obraz o českom prostredí 6. Reflexia knižných diel slovenských spisovateľov v českom prostredí - Povedomie o slovenskej literatúre a jej autoroch v českej spoločnosti, distribúcia kníh v pôvodnom znení a naopak preklad knižných diel 	
Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období): Analyzované obdobie: od 60. rokov do súčasnosti	

Metody (techniky) zpracování materiálu:
Rešerš slovenskej literatúry a analýza ohlasu tvorby spomínaných autorov v českej a slovenskej tlači. Skúmanie obrazu, ktorý Tatarka, Feldek a Lasica vytvárajú o Česku a následná analýza.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BURIAN, Václav. Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu: (informatorium pro učitele, studenty i laiky). Olomouc: Hanácké noviny, 1991. - Samizdatová literatura v letech 1969 až 1989.

ČERNÝ, Václav. Eseje o české a slovenské próze ; Uspoř. Eva Červinková, .. Praha: Torst, 1994. ISBN 80-85639-21-1. - Kniha obsahuje eseje o významných umelcích z česko-slovenského prostredia. Okrem iného stadiaľ môžeme získať bližšie informácie o Dominikovi Tatarkovi.

DOČEKAL, Boris. Melancholický klaun Milan Lasica. Jihlava: Listen, 2000. ISBN 80-902360-3-0.

GRUPAČ, Marián a kol. Súčasná slovenská literatúra po roku 1989. Martin: Matica slovenská, 2015. ISBN 978-80-8128-131-0 - Aktuálna literárna tvorba na Slovensku a jej autori.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9. - Publikácia sa venuje hlavným zdrojom metódy kvalitatívneho výskumu.

JANOUSEK, Pavel a kol. Dějiny české literatury I. 1945-1989. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1527.

LEIHM, Antonín Jaroslav. Generace. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0254-4. - Kniha rozhovorov s českými a slovenskými spisovateľmi z rokov 1966 až 1968.

PERSTICKÁ, Dagmar a Lea PŘEROSTOVÁ. Dominik Tatarka a tí druzí: informace o umlčované a zamlčované slovenské literatuře. Brno: Státní vědecká knihovna, 1991. ISBN 80-7051-046-3. - Publikácia sa venuje slovenskej literatúre v období rokov 1945 až 1990 a postupne predstavuje aj jednotlivých autorov.

SKALSKÝ, Vladimír. Klíčové slova: Praha, Slovensko, literatúra: eseje ilustrované umeleckými fotografiami Petra Župníka. Praha: Slovenský literárny klub v ČR, 2004. ISBN 80-903581-0-1. - Úvahy o vzájomnom vzťahu a vplyve Slovákov na literárnu Prahu a naopak.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X. - Priblíženie metódy kvalitatívneho výskumu a jej postupov.

VOKUŠOVÁ, Nad'a a Vladimír SKALSKÝ. 30 Slováků v České republice. Praha: Bohemia, 1997. Edice časopisu Slovenské dotyky. ISBN 80-85803-29-1. - Kniha má síce už vyše dvadsať rokov, stále však môže priniesť cenné poznatky o živote známych Slovákov v Prahe.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

KRIŠŠÁKOVÁ, Dominika. Rebelující intelektuál v premenách času - Dominik Tatarka a jeho pôsobenie v disidentskom hnutí. Praha, 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta humanitních studií. Pracovisko Orální historie - soudobých dějin. Vedoucí práce Zdeněk DOKOČIL.

DVOŘÁKOVÁ, Helena. Feldek zdraví lidí, kteří sa na neho usmejú. [online]. Pravda, 2006. [cit./vid. 21. května 2018]. Dostupné z: <https://kultura.pravda.sk/film-a-televizia/clanok/29210-feldek-zdravi-ludi-ktori-sa-na-neho-usmeju/> - Profil Lubomíra Feldeka při příležitosti jeho 70. narozenin a zmienka o knihe V otcovej Prahe.

FELDEK, Lubomír a FELDEKOVÁ, Oľga. Svet je aj inde. Praha: Cyrano, 1998. ISBN 80-238-1814-7. - Poviedky a fejtóny oboch autorov.

FELDEK, Lubomír. Ťahák z dejín slovenskej literatúry, alebo, Od Lomidreva po Malkáča. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013. ISBN 978-80-8119-074-2.

FELDEK, Lubomír. V otcovej Prahe. Praha: Slovenský literárni klub v ČR, 2006. ISBN 80-903581-4-4.

FENCL, Ivo. Hana Lasicová ledacos doplňujúci. [online]. Literárni noviny, 2016. [cit./vid. 21. května 2018]. Dostupné z: <http://literarky.cz/blogy/ivo-fencl/21455-hana-lasicova-ledacos-doplujici> - Recenzia knihy Hany Lasicovej, v ktorej autorka predstavuje Milana Lasicu nielen ako známeho slovenského umelca, ale predovšetkým ako svojho otca.

LASICA, Milan. Bodka: fejtóny 2003-2006. Bratislava: Forza Music, 2007. ISBN 978-80-968475-8-7.

LASICA, Milan. Bodka 2: fejtóny 2007-2009. Bratislava: Forza Music, 2009. ISBN 978-80-89359-13-4.

LASICA, Milan. Dopisy bez hranic. Praha: Andrej Šťastný, 2010. ISBN 978-80-86739-39-7.

LASICA, Milan. Jenže já jsem jen komik--: rozhovory s Jánem Štrasserem. Praha: XYZ, 2005. ISBN 80-86864-47-2. - Dialóg s Jánom Štrasserom o názoroch aj záľubách slovenského humoristu.

LASICOVÁ, Hana a Milan LASICA. Všetchno o mém otcí: 100 + odpovědí Milana Lasicí na otázky, které mu nikdo předtím nepoložil. Přeložil Miluše KREJČOVÁ. Praha: Motto, 2015. ISBN 978-80-267-0532-1. - Hodnotný zdroj informácií o tvorbe a súkromnom živote Milana Lasicu.

PLAVCOVÁ, Alena. Slasti a neřesti: 33 rozhovorů Aleny Plavcové. Praha a Lytomišl: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-208-2. - Výber rozhovorov publicistky Aleny Plavcovej so známymi osobnosťami českej a slovenskej kultúry, ktoré vychádzali v prílohe Lidových novin Pátek v rokoch 2000 až 2001.

ŠTRASSER, Ján. Tatarka by měl radost. [online]. Respekt, 2003. [cit./vid. 21. května 2018]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2003/22/tatarka-by-mel-radost> - Novinársky prejav o Dominikovi Tatarkovi a literárnom ocenení na Slovensku - Cene Dominika Tatarky.

TASR. Lasica prichádza s ďalšou Bodkou. [online]. Hospodárske noviny, 2009. [cit./vid. 21. května 2018]. Dostupné z: <https://style.hnonline.sk/kultura/393263-lasica-prichadza-s-dalsou-bodkou> - Recenzia diela Bodka 2.

TATARKA, Dominik. Navrávačky. Bratislava: Artforum, 2013. ISBN 978-80-8150-024-4.

TATARKA, Dominik. V ne čase. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1986. ISBN 0-88781-141-8.

Datum / Podpis studenta/ky

22.5.2018

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

JEŽKOVÁ JANA

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

22/5/2018

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO PROGRAMU/OBORU.

Zoznam príloh

Obrazové prílohy

Obr. č. 1: Dominik Tatarka

Obr. č. 2: Ľubomír Feldek

Obr. č. 3: Milan Lasica

Textové prílohy

Rozhovor s Ľubomírom Feldekom. Bratislava: 9.12.2018

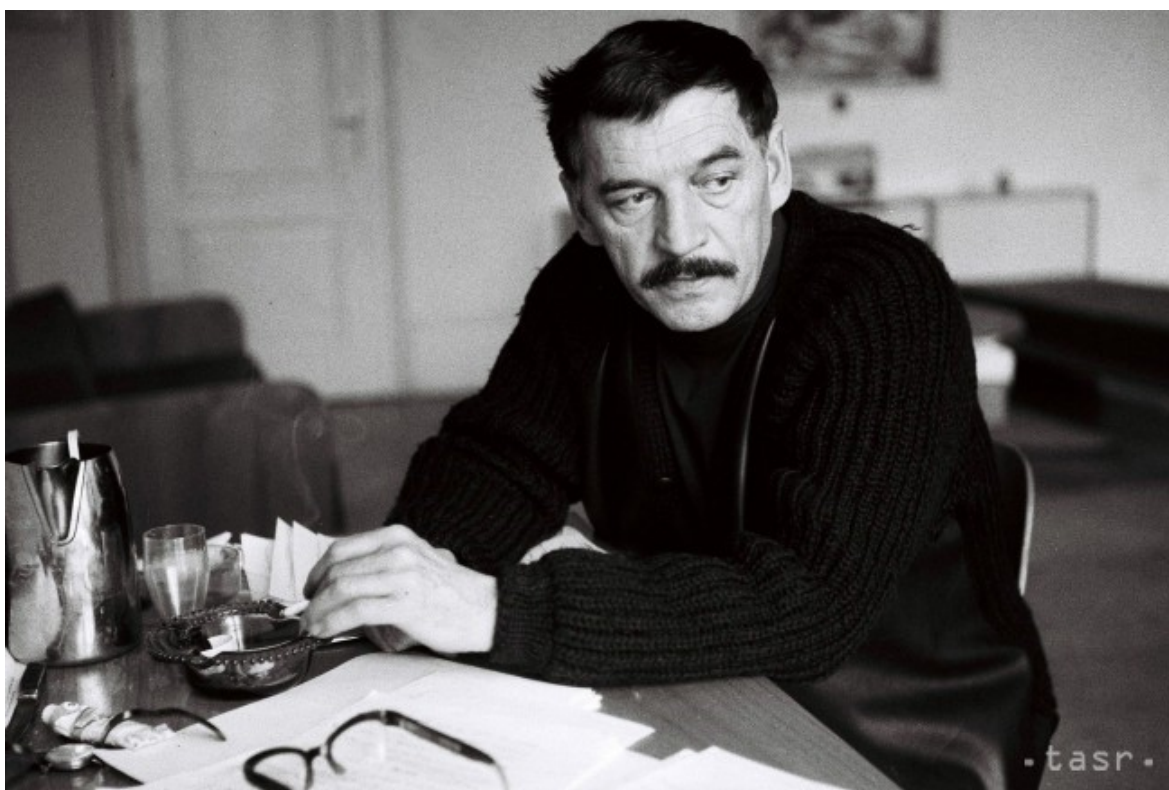
Rozhovor s Milanom Lasicom. Praha: 24.3.2019

Prílohy

Obr. č. 1: Dominik Tatarka

Slovenský spisovateľ Dominik Tatarka, ktorý by minulý rok oslávil 105. výročie narodenia, prežil doma aj za hranicami množstvo pamätných okamihov, ktoré rôznym spôsobom poznačili jeho tvorbu. Študentské roky strávil v Prahe, a hoci počas tohto obdobia príliš netvoril, dostával sa prvýkrát do kontaktu s umením vo viacerých formách.

Zdroj: TASR

Obr. č. 2: Ľubomír Feldek

Básnik, spisovateľ, prekladateľ či dramatik. Ľubomír Feldek venujúci sa všetkým spomenutým činnostiam určeným pre detského aj dospelého recipienta má dodnes české občianstvo a svoju náklonnosť k tomuto prostrediu vyjadril pomocou svojej tvorby niekoľkokrát.

Zdroj: TASR

Obr. č. 3: Milan Lasica

Predstavitel' slovenskej kultúry s pestrou paletou pôsobnosti Milan Lasica je s českým prostredím v kontakte pravidelne – aktuálne najmä cez dosky divadla. Okrem toho sú však známe aj jeho fejtóny, početné príspevky do médií a režisárska, dramaturgická či hudobná tvorba.

Zdroj: Denník N - Tomáš Benedikovič

Rozhovor s Ľubomírom Feldekom. Bratislava: 9.12.2018

Adriána Peťková (AP): Rada by som sa vás v prvom rade spýtala, keďže sme teraz odišli z predstavenia Lomidrevo, ak by ste mohli na úvod povedať, čomu sa aktuálne venujete, kde pôsobíte?

Ľubomír Feldek (ĽF): No tak na úvod môžem povedať, že je to aj tak viac-menej na záver, keď sa pýtate, lebo ja sa už nechystám robiť nič. Len si upratať.

AP: A čo sa týka napríklad vašich hier - Lomidrevo sa stále hráva, spomínali ste, že chodievate hrávať s Katkou a jej KaFe Bandom... Sú aj iné činnosti, ktorým sa teraz venujete?

ĽF: Tak, to neznamená nečinnosť, samozrejme, keď si človek povie, že nerobí nič, a do budúcnosti sa nechystá na nič. To neznamená, že sa nechystám do minulosti. Chcem si upratať, ale upratovanie, na to potrebujem ešte nejaký čas, kým upracujem, čo mám v neporiadku, takže...

AP: A čo to pre vás znamená? V čom si chcete upratať?

ĽF: Tak, v počítači napríklad. Viete ako to je v tých počítačoch - človek si hromadí všelijaké nové súbory... Dnes som si napríklad upratol v seriáli, ktorý sa celý rok vysielal na Rádiu Regina. Bol to seriál Rok európskych rozprávok mojich a každú nedeľu o 18:00 som jednu porozprával, a práve dnes som to upratol, keď sa pýtate, čo robím. Chcem to dať deťom pod stromček, aby zostal po mne hlas, keď zomriem. Niečo aj zvukové, nielen napísané. No a toto sa mi podarilo, lebo to som rozprával. Katka, o ktorej hovoríme, že s ňou chodím koncertovať, tam pri niektorých rozprávkach sú aj piesne, čo máme v repertoári. Je aj rozprávka o Šenenácim aj pieseň, takže som to tak kombinoval s piesňami, a dnes dopoludnia som to dal dohromady. Kniha je hotová, by sa dalo povedať, zvuková.

AP: Tak to je teda celkom rýchlo...

ĽF: Tak v mojom veku potrebujete na knihu jeden deň? Je to 43 rozprávok a, samozrejme, sú tam aj české – rozprávky na český motív – lebo ja som písal taký zvláštny typ rozprávky,

že ako keď Shakespeare robí hru v hre, ja som robil rozprávku v rozprávke. To znamená, že som tam predal aj svoju druhú záľubu – preklad. Poviem príklad. Preložil som Heineho Lorelei, a napísal som rozprávku Obzeraj. A báseň Heineho Lorelei je síce smutná báseň, ale dá sa vyložiť aj veselo, pretože ten lodník narazil na tú skalú, keď sa obzeral za tou blondínou, čo sedela na tej skale... No a v tej mojej rozprávke potom zase hrdina tej rozprávky je Heine, ktorý, keď ju dopíše, vyjde na ulicu, a tiež sa obzrie za nejakou blondínou, ale našťastie sa nezabije, iba si rozbije hlavu o pouličnú lampu. A rozprávka sa volá Rozprávka o obzeraní, to len ako príklad štruktúry tej rozprávky. No, a na české témy je tam rozprávka o Nezvalovi, o Erbenovi, lebo som preložil do slovenčiny aj Erbenovu Kyticu, aj Maneu Lescau som prekladal, tak sú to také reminiscencie aj a moje preklady, je tam aj rozprávka o Jirkovi Žáčkovi, lebo sa navzájom prekladáme, a máme sa radi, čiže je tam aj niekoľko rozprávok z českého prostredia. To odpovedám na otázku, čo robím teraz. To som robil dnes, ale to neznamená, že to budem robiť aj zajtra. Ale s upratovaním budem mať ešte chvíľu roboty. Musíme ešte chvíľu požiť aj ja aj moja žena, už sme starí. Teda, ona je v strednom veku, ja som starý. Ale je niekedy naozaj dobre nedávať si plány do budúcnosti, ale do minulosti.

AP: Keď hovoríte o tých rozprávkach, čo ste spomínali, tak ja by som sa chcela aj spýtať, že ako ste vôbec začali písať rozprávky alebo ako ste sa k tomu dostali? Prečo vás tento žáner zaujal?

LF: No, na to sú, myslím, dve základné odpovede. Prvá je, že som pravdepodobne infantilný. A že som bol teda na tento žáner stavaný. A som naň stavaný dodnes. A domnievam sa, že žijeme v rozprávke, celý tento svet je rozprávka, a nedá sa inak vysvetliť, ako rozprávkou. Aj Biblia je rozprávka, aj koncepcie, ja neviem, fyzikov sú viacej rozprávky, a existujú aj rozprávky pre dospelých. Však to vy dobre viete, že jedna z najkrajších rozprávok je, žijete v Prahe, Kafkova Proměna. Čiže, existujú aj rozprávky pre dospelých, takže to nie je taký vzdialený žáner, aj hlavne keď sa žánre stretajú v poézii. Tam sa stretá – viete ako je to – magický realizmus je stretnutím rozprávky a realizmu, takže som bol na rozprávku disponovaný. Aj som dodnes, a vždy sa usilujem, aby rozprávka bola pre deti aj pre dospelých. Videli ste dnes Lomidreva, takže viete, že mali zážitok aj dospelí aj deti, a to som sa práve usiloval. To je jedna časť odpovede.

A druhá je historicko-politická. Žili sme v dobe neslobody. A z tej neslobody sme vlastne, bolo to veľmi produktívne, hľadali únik z tej neslobody. Bol tu ten socialistický realizmus, ktorý tvrdil, že umenie je najlepšie vtedy, keď memoruje uznesenia strany – no blbosť... V podstate to nebol smer, to bol naopak antiumelecký duchovný teror, to bol výplach mozgu, a hovorilo sa tomu socialistický realizmus. Ale tí umelci neboli takí sprostí, aby o tom nevedeli, že je to tak, hej. Odviedli svoju daň, ale ale... Mne nedávno vyšla Seifertova Maminka v slovenskom preklade... Dokonca som za to pred pár dňami dostal aj cenu za preklad od BIBIANA – od tej medzinárodnej organizácie. To som si ani nebol ešte prevziat', lebo keď ju udeľovali, zaspal som. Stáva sa to v tomto veku.

AP: Nielen v tom...

ĽF: Keď vám poviem, kedy to vyšlo, skoro až neuveríte, že v roku 1954. A tam nie je jediný náznak nejakej poplatnosti. To nie je náhoda, že ten Seifert dostal Nobelovu cenu. Tam nie je ani nijaký náznak poplatnosti voči tomu socialistickému realizmu, hoci v roku 1954 to bol len rok po Stalinovej smrti, väčšina Stalinových obetí bola vo väzení. Aj ten Krčméry ešte bol vo väzení, o ktorom mám hru Nepolepšený svätec, ktorá sa hrá v Národnom divadle. Čiže to ešte nebolo že nejaké uvoľnenie v päťdesiatom štvrtom. Ale Seifert našiel únik zo socialistického realizmu v knihe, ktorá sa tiež tvárila, že je knihou pre deti, ale v podstate bola aj pre dospelých. A v takom krásnom básnickom návrate do detstva, do rodiny, nádherne unikol socialistickému realizmu Seifert.

Čiže, na vašu otázku dávam druhú odpoveď – detská literatúra, detský adresát – to bol jeden z únikov z pod tzv. panstva socialistického realizmu. Iným únikom bol napríklad preklad. Prečo je v českej aj slovenskej kultúre taký rozvinutý básnický preklad? To je niečo nevídané. Veď si neviete predstaviť, že by, ja neviem, Apollinaire prekladal, alebo že by Majakovskij prekladal, to v tých silných veľkých kultúrach, keď je raz niekto básnik, je básnik. Ale v malých kultúrach je básnik zároveň veľký aj vo chvíli, keď prekladá. Veď jeden z najlepších českých prekladateľov bol Nezval. Rimbauda preložil, Baudelairea. A to bola druhá koľaj básnického talentu, že ešte aj prinášam do svojej kultúry inú kultúru, pričom stredoeurópsky preklad má jednu špeciálnu vlastnosť. Ako hovorí výborná česká poetka a prekladateľka Jana Štroblová: „To jsme snad jenom my tady ve střední Evropě takoví blázni, že překládáme všechno...“ To znamená, nielen obsah, ale aj výrazové prostriedky – rým, rytmus, aliteráciu, metaforu, slovnú hru...

Na najvyššiu úroveň bol básnický preklad privedený podľa môjho názoru v Čechách. Český básnický preklad je celkom určite najlepší na svete. A samozrejme, takýto kvalitný básnický preklad pestujú aj Poliaci, ono je to totiž dané aj povahou jazyka, že poľština, ktorá má prízvuk na druhej slabike odzadu štandardný, ona viac vzdoruje rytmickej pestrosti ako čeština alebo slovenčina. Čiže čeština a slovenčina sú jazyky, ktoré sú pripravené prijať tie básnické formy iných jazykov. Samozrejme, časomiera nie je, to máme za sebou, tie pokusy sa nevydarili ani Hollému ani tie české... Patrí to do histórie básnického prejavu, ale sylabotonický preklad funguje nádherne.

A znova sa vrátim k politike. V ťažkých dobách dvadsiateho storočia, medzi ktoré rátame fašizmus a päťdesiate roky, bol básnický preklad jedným z nádherných únikov. To nie je náhoda, že Manon Lescaut vznikla za protektorátu, a že vyšla devätnásť ráz alebo koľko. To bola oslava češtiny. A svojím spôsobom to bol aj preklad, lebo Nezval si zobral francúzskeho spisovateľa, aby spravil svoju vlastnú hru, ktorú som ja teda preložil potom do slovenčiny, teraz nedávno v deväťdesiatych rokoch. Manon hrala Pauhofová, ktorá je v Čechách veľmi obľúbená.

A niekto povie, že prečo sa z češtiny do slovenčiny prekladá. No pre divadlo sa musí prekladať. A pre deti sa musí prekladať. Čiže Kytica vyšla vlastne pre deti, vyšla ako tzv. poviem to nepekným spôsobom, povinné čítanie, ale to nebolo povinné čítanie, proste vždy vychádzala jedna kniha – aj dodnes to tak je, ale aj keď som bol mladší to tak bolo – každý rok jedna kniha bola vytypovaná, ktorá išla do škôl. A vo veľmi vysokom náklade. A jeden rok bola vytypovaná Erbenova Kytica, a ja som mal to potešenie, že mi to ponúkli, aby som ju preložil. A teraz vychádza inak znova. Ale to je pre deti. Takže, keď sa niekto pýta, prečo sa niekedy prekladá z češtiny do slovenčiny, keď tomu každý rozumie, na to je jednoduchá odpoveď: Pre deti sa patrí prekladať, a pre divadlo sa patrí prekladať. Takže, moje najvýznamnejšie preklady z češtiny sú Manon Lescaut pre divadlo a Erbenova Kytica pre deti.

No, ale vrátim sa k tej téme neslobody. Práve v časoch, keď ináč politika bola strašná, keď vešali ľudí na počkanie, doslova na počkanie, lebo v tých posledných procesoch, ten úkon, ktorý musel odsúdenec spraviť, bolo, že sa zrieka opravných prostriedkov. Takže, keď sa to stalo 27. novembra 1952, to je tých tzv. Gotwaldových tzv. jedenásť špágotov.. štrnásť bolo obžalovaných, jeden z nich bol Klementiso ... možno ste videli film Smrť ministra, veľmi

pekný film, bol natočený na Slovensku. Tak to bol ten proces s protistátním centrom Slánský a spol., a jeden z nich bol ten Klementis. Takže, dvadsiateho siedmeho, ja to mám v pomerne dobrej pamäti, lebo som napísal nedávno divadelnú hru o Ivanovi Horváthovi, ktorý tiež mal byť súdený v tomto procese. Ja som vyrastal v Senici a Horváthovci, to je súčasť môjho detstva. Ale potom ho súdili až v päťdesiatom štvrtom, Ivana Horvátha, ale v päťdesiatom boli 27. novembra tí ľudia odsúdení na smrť, zriekli sa tzv. opravných prostriedkov, lebo keby povedali odvolanie, ťahalo by sa to. Čiže, ešte to ich donútilo zrieknuť sa opravných prostriedkov, a 3. decembra ich už obesili.

A ja sa teraz vrátim k našej téme, že hoci tieto veci sa diali, zároveň vychádzali úžasné básnické preklady. Čiže, Saudkove preklady Shakespeara a iné, a vychádzala antická knihovna, česká literatúra je úžasná po tejto stránke, kde bola kompletne preložená antická literatúra, a to bol únik. Podobne ako detská literatúra, bol aj básnický preklad únik z pod tej diktatúry.

AP: Z akých jazykov prekladáte? Aký je vášmu srdcu najbližší preklad?

LF: No, ja zase nie som žiadny fenomén, ale nedávno, keď mi dával anglický veľvyslanec cenu za moje zásluhy o preklad Shakespeara, tak som sa mu za tú cenu síce poďakoval, ale hlavne som mu povedal, že „I and William Shakespeare are talking together not in Slovak not in English but mainly in the language of poetry“, pretože naozaj ja si toto myslím, a ešte som povedal, „because the language of poetry is international like language of music“. To je proste tak. Tu sa to nesmie preceňovať tá znalosť cudzieho jazyka, lebo obyčajne tí veľkí znalci cudzieho jazyka nemusia ešte byť veľkí znalci jazyka a poézie.

Takže, keď prekladám Shakespeara, ja netvrdím, že ovládam dokonale Shakespearov jazyk alebo jazyk jeho renesančný alebo vôbec anglický jazyk. Prekladám z kritického vydania, kde každé slovo je vysvetlené, a pri Shakespearovi je dôležité preložiť aliteráciu, metaforu, slovnú hru, proste rým... takže ja som ako stvorený na prekladanie Shakespeara, a to isté si myslím o iných jazykoch. Nepotrebujem vedieť ten jazyk, ale potrebujem vedieť poéziu. Takže, ja som prekladal, ja neviem, asi z päťdesiatich jazykov už. Nedávno tu bola raz indonézska výstava, a ukázalo sa, že ja som jediný prekladateľ malajských panteónov na Slovensku. Ale mám samozrejme tzv. jazykového spolupracovníka, a moja práca je jazyk poézie.

AP: Čítala som váš rozhovor pre Pravdu, v ktorom ste povedali, že keď čítate nejakú knihu od nových autorov, pozeráte si prvú a poslednú vetu, a pokiaľ je dobrá, tak ide aj o dobrého spisovateľa. Stále to u vás platí?

EF: Určite áno, a povedal som to v súvisi s Dobrovodom, ktorého vám odporúčam, aby ste mu ešte jednu kapitolu venovali, lebo ja som toto povedal, aj keď bola tá súťaž Moja naj kniha. V čechách sa to volalo Kniha mého srdca, to vyhral Saturnin. Na Slovensku to vyhral Dobrovoda. A ja som to v televízii povedal ako jeho advokát. Aj som tú jeho prvú vetu prečítal, aj tú poslednú, a boli dobré. A je to tak naozaj. Pokiaľ spisovateľ začína nudne, tak už bude nudne aj pokračovať, aj nudne končiť. A keď niekto začne písať akože bolo ráno, svitalo, slnko sa vynáralo spoza hôr, Jano vyšiel pred chalupu, to už ani nemusíte ďalej čítať, a viete, že to už nebude dobré.

Ale boli ste dnes na mojej divadelnej hre, čo bola prvá veta... „Zablýskaj parom, zahrn nad chotárom.“ Tak v tej chvíli ste boli uvedená do inej doby – do predkresťanskej doby. To aj tie deti si museli uvedomiť, kto je to parom, čo to je. Jednou vetou to spravíte, dvoma slovami, ale musíte to vedieť spraviť. A tá prvá veta sa musí vydať.

„Zablýskaj parom, zahrn nad chotárom, prebud' nové vtáča v našom hniezde starom.“ No môže byť niečo krajšie na začiatok divadelnej hry, ktorá sa odohráva tisíc rokov pred príchodom Cyrila a Metoda, keď ešte ani nie je písmo? Ja to viem spraviť tak, aby tá prvá veta a druhá a posledná boli dobré, a to očakávam aj od iných.

AP: Keď hovoríte o Lomidrevovi - dlho ste sa zaoberali tým, ako to napísať presne tak, aby to bolo dobré nielen ako text, ale aj divadelná hra pre detského aj dospelého diváka?

EF: Pravdu vám poviem, že so sa tým zaoberal naozaj dlho v tomto prípade, pretože som sa pred možno tridsiatimi alebo štyridsiatimi rokmi o to pokúsil prvý raz, a nepodarilo sa mi to. Čo sa mi nestáva často, ale môžete sa samozrejme zviest' – môžete sklznúť niekedy po tej čierno-bielosti príbehu, hlavne keď je adresovaný deťom. Toto je čierne, toto je biele, ale život nie je čierno-biely. To znamená, že keď som sa k tomu po rokoch vrátil, povedal som

si: Ak táto hra má byť dobrá, tak musí byť o tom, že ho zradia kamaráti, lebo aj Angličania hovoria, „my lord, save me from my friends, s nepriateľmi si poradím aj sám.“

Aj Lomidrevo je príbeh – to je skutočne úžasný príbeh, že Lomidrevo sa nemusí ničoho báť. Lomidrevo si poradí s trojhlavým, šesťhlavým aj dvanásťhlavým drakom, ale zradia ho kamaráti. To je priam shakespearovský námet. A on im odpustí. V závere už povie, s vami zakrútim, a oni sa pýtajú už ako, no budeme sa krútiť na svadbe. V jednej jedinej, dalo by sa povedať, dvojvýznamovosti jedného slova zakrútiť – zakrútiť niekým a zakrútiť sa v tanci – sa odohrá najväčší emocionálny zvrät tej hry, že nepotrestá, že dá amnestiu. Takže, vznik tejto hry mi trval trochu dlhšie, ale nebanujem. Asi pri všetkej skromnosti slovenského spisovateľa si myslím, že je to shakespearovský námet, shakespearovsky zaujímavá hra, kde vidíte, ako vznikajú priateľstvá, a zároveň ako vzniká zrada a odpustenie. Som presvedčený, že tie deti boli dojaté aj takými jednoduchými, by sa dalo povedať, osvedčenými prostriedkami, že ak chcete spraviť happy end, tak najprv musíte spraviť nešťastný koniec, tak sa to robí i u nás...

AP: A keby ste mi povedali niečo o písaní celkove, čo je pre vás písanie alebo ako vznikali tie vaše ostatné diela?

EF: Ja vám to stále hovorím, ako to vzniká, lebo takto to vzniká vždy. Ja zase niesom chrlič. Ja si ani nemyslím, že človek má chlítiť, alebo tak niektorí chlíia samozrejme, sú aj takí autori obdarení chľením, a nemám proti nim nič. Sú aj takí, čo sa vyjadrujú tisíckami strán, ale ja parím skôr do tej kategórie ľudí, že keď niečo napíšem, tak mám pocit, že som sa oslobodil od nejakého nahromadenia, a potom to zas nechávam hromadiť. A v tých pauzách prekladám. Nie som teda grafoman celkom určite.

AP: Keď spomínate opäť preklad, tak by som sa spýtala, ako ste hovorili, že sa prekladá aj veľa z češtiny do slovenčiny práve kvôli deťom a divadelným hrám...

EF: Hlavne...

AP: ...ja som si všimla, že na Slovensku nemáme toľko preložených českých diel, ako napríklad v Česku je preložených slovenských diel. Čo si o tom myslíte, že tam je veľa slovenských autorov preložených do češtiny...

EF: Nemám o tom prehľad, koľko je do češtiny preložených slovenských autorov, aj keď je pravda, že som v istom období bol poradcom šéfredaktora Mladej fronty, a zaslúžil som sa o preklad Slobodovho Rozumu, Rúfusovej Ódy na radosť... To práve Jana Štroblová prekladala, a čo som tam ešte odporúčal... Šikulovu poéziu z domu na kopci, čo je veľmi zaujímavé, že do češtiny bola preložená Šikulova poézia, hoci na Slovensku nebol Šikula považovaný za básnika. Bol zaradený k próze.

Takže, ja si myslím, že to patrí k českej kultúre, ktorá keď ten český prekladateľ alebo prekladateľská česká vášeň siahne po niekom, po nejakej kultúre, tak to berie prosto nielen kvalitatívne, ale aj kvantitatívne. A je to úžasné aj v tých Čechách. Však teraz som niekde čítal, že vyšli Senecove hry. Ja som robil s jednou dievčinou, ktorá študovala latinčinu v Čechách, a robila na tú tému diplomovú prácu, tak ma s ňou zároveň Divadelný ústav spojil, a urobili sme päť Senecových hier. Ale v češtine je preložených všetkých desať. Čiže tých deväť, ktoré sú isto Senecove, aj tá desiata, ktorá je možno Senecova tiež. Vlastne, Česi majú túto vlastnosť, že keď, tak všetko. To je veľmi kultúrny národ. To nehovorím preto, že môj otec bol Čech, a dokonca, že ja som český občan.

AP: Ste slovenský aj český občan?

EF: Viete čo, zrušili to dvojité občianstvo, o to slovenské som prišiel.

AP: Takže vy ste už iba český občan...

EF: Ja som iba český... a aj dane platím v Čechách. A preto aj do politiky sa miešam viac do českej ako do slovenskej. Lebo cítim takú zodpovednosť za českú politiku. Nedávno som napadol Okamuru v Sme, a pochválil som Pirátov. Ja dôverujem Pirátom. Ale tak to je zase o niečom inom, ale musí prísť do politiky mladá generácia, a tí Piráti sa mi zdajú, že sú to oni.

AP: A celkove, keď vnímate to spoločenské dianie, dost' sa aj teraz zaujímate o politiku, napríklad v súvislosti s protestami za Slušné Slovensko...?

EF: Tak, samozrejme, že to sledujem. Dokonca sa toho aj zúčastňujem. Ale takým spôsobom, aký považujem za správny. To znamená, že keď ma ten Šeliga volal na tribúnu v Žiline, tak som na ňu odmietol ísť, lebo som znovu povedal, že ja si myslím, že starý človek už nepatrí na tribúnu, kde sa rozhoduje o budúcnosti mladých ľudí. To sa mi zdá aj

odporné. Prečo sa starí ľudia miešajú do toho, ako bude vyzerat' doba, v ktorej oni už nebudú žiť? Ale zase môžu vyjadriť starí ľudia sympatie, samozrejme, ja som tie sympatie vyjadril tak, že sa v Žiline v deň tej prvej veľkej manifestácie sa recitovala na tribúne moja Óda na ódu, to je óda na Puškinovu voľnosť aj s citátom z Puškina, a poskytol som rozhovor do Sme v deň tej veľkej manifestácie. Ale na tribúnu som nešiel, ani nikdy nepôjdem, lebo čo ja tam mám čo hľadať.

AP: Napriek tomu ale, čítala som vaše dielo V otcovej Prahe, čo vyšlo k vašim sedemdesiatinám, a tam mnohokrát spomínate napríklad spoločné zážitky oboch národov, a na mnohých takýchto udalostiach ste aj vystúpil. Ktoré sú pre vás najvýznamnejšie zážitky, v poslednom období, ale samozrejme aj v minulosti?

LF: Najzaujímavejší zážitok, keď hovoríme o politických zážitkoch, sa ukazuje byť moje vystúpenie v novembri 89, ktoré mapuje teraz aj taká kronika roku 89, kde je to hneď medzi prvými citátmi. Ja tam hovorím, že „vlády, ktoré nazvú mládež svojej krajiny protištátnymi živlami, nemajú právo sa ďalej nazývať vládami“, a to sa dnes deje zas, to je zaujímavé. Že politici nazývajú mládež protištátnymi živlami tým, že ju nazývajú zmanipulovanú Sorosom.

Takže to musím povedať, že ma to tak teší, že takýto výrok, ktorý zdanlivo patrí do histórie, zrazu ožije. Vďaka tým hlupákom. Zrazu ožije, a že ja znovu som mohol teda publikovať. A myslím, že som to publikoval aj na fb, aj inde, pripomenul som ten výrok. Veď toto bolo v novembri to isté. Nazývali mládež protištátnymi orgánmi, a preto sa zrútil režim. Tak ak chcú ísť do pekla teraz, nech to len robia. Nech nazývajú mládež Sorosovými deťmi a ja neviem čo. To je najlepšia cesta ako sa ich zbaviť. Ale nehovorím, že sa to týka všetkých. Takže toto ma baví, to je tá spomienka na túto jednu vetu.

AP: V tejto istej knihe hovoríte aj o svojej a otcovej Prahe, keďže je to vaša autobiografia, a zároveň hovoríte aj o živote vášho otca. Spomínate tam, že Praha je otcova a zároveň neskôr aj vaša. Ako ju vnímate teraz? Je stále vaša?

LF: Samozrejme, veď keď som český občan, tak je moja. Ale no... druhá vec je, akým spôsobom sa človek realizuje v tom svojom čitateľskom alebo diváckom prostredí. Tak to zas musím povedať, že ma viac registruje slovenský divák, slovenské divadlá ma hrajú. Samozrejme to súvisí aj s tými prekladmi, veď hrá sa asi dvadsať mojich Shakespearov, Cyrano sa hrá a teraz sa hrá zaľúbený Shakespeare v Nitre. Stále sa niečo hrá, Sofoklova

Antigona sa hrá. Tak som viac prítomný v slovenských divadlách, to je pravda. Ale napríklad v januári budem mať premiéru v Ypsilonke. Práve predvčerom som tam posielam do bulletinu nejaký text, môžem vám ho poskytnúť mailom.

AP: A keď komunikujete s divadlami, oslovujete skôr s prekladmi vy ich alebo oni vás?

EF: Vždy len divadlá oslovujú. Ja som ten kafkovský zeměmerač, ktorý chodí okolo múru, a nie sú tam žiadne brány, len sa ozýva hudba. Ale niekedy sa stane, že niekto vyjde a nadviaže so mnou kontakt, takže nemám s tým zlú skúsenosť. Väčšinou však, viete ako je to v divadle alebo neviete, tak vám to teda pripomeniem, že tie divadlá naozaj žijú z vnútra, divadlá majú svoj vnútorný život, hej. Prepojenie režiséra s hercami s dramaturgami, tak to je prirodzené. Ale stáva sa, že niekedy potrebujú aj človeka zvonku, a v tom prípade som pripravený. Ako tímový hráč.

AP: Vaše texty sú často zrýmované a v rámci toho, že píšete básne, tak by som sa chcela spýtať na vaše rýmovanie. V spomínanom rozhovore pre Pravdu ste totiž povedali, že máte takú úchylku rozprávať v rýmoch. Ako to s tým teda máte?

EF: No tak to nie je problém, samozrejme. Nie len že rozprávať v rýmoch, ale aj rozmýšľať v rýmoch. Veď keď predpokladáme, že poézia je schopnosť, ako to Nezval nazýval, asociatívneho myslenia alebo spájania vzdialených predstáv, tak ono sa to ľahšie spája, keď má človek takú pomôcku, ako je rým. Aj Nezvala keď budete čítať, tak zistíte, že keď Nezval rýmuje, tak tá jeho básnická fantázia preskakuje z námetu na námet prudším spôsobom, ako keď píše vo voľnom verši. Aj keď Nezval samozrejme zvládol aj voľný verš. Takže na toto je rýmovanie dobré. Nie je to dobré na to - byť prekladaný, to s tým nemôžete rátať, že to potom niekto preloží. Ale aj naopak. Ani ja nezvládnem všetko. Nezval sa ťažko zvláda. „V překrásném měsíci máji, svádí panice okouzlen cizími kraji. Přejel sem hranice...“ no preložte to.

AP: A hovorí sa, že celkove rýmy vedia spraviť takú dobrú atmosféru na nejakom mieste alebo že naozaj sú spúšťačom niečoho príjemného. Akú máte s tým skúsenosť?

EF: Spúšťať je dobré slovo. Áno, rým je spúšťač asociatívneho myslenia, predovšetkým.

AP: Ešte mám takú otázku do budúca: Čo by ste vy teraz v roli spisovateľa poradili mladým spisovateľom? Napríklad ako začať, ako pokračovať, keď hovoríte že tá prvá a posledná veta je dobrá, kde teda čerpať a ako pôsobiť?

LF: To je zase veľmi ťažké povedať. Fakt je jeden. Že ak hovoríme o výrazových prostriedkoch, nesmieme zabúdať na to, že existuje aj veľká téma. A samozrejme, že veľká téma môže byť aj samotné básnické myslenie, môže sa považovať za revolučné aj keď je len básnické. Alebo aj keď je len abstraktné. Aj v tom zmysle výtvarného umenia napríklad. Vieme, že aj ten súboj so socialistickým realizmom zohrali umelci nie cez témy, ale cez výrazové prostriedky, pretože tá diktatúra vždy zbystří svoj zrak, pozornosť, cenzúru, keď niečomu nerozumie. Ale na druhej strane, každý dramatik vie, že sa to začína pri téme, či je to správne rozhodnutie niečím sa zaoberať, a tá téma sa dá veľmi jednoducho definovať tou známou neslušnou vetou, že keď nejde o život, ide o hovno.

Všimnite si, že aj Shakespeare - aj keď píše komédiu ide o život. Sen noci svätajanskej sa začína tak, že prichádza istý Egeus k vojvodovi aténskemu, a žiada trest smrti pre svoju dcéru, ktorá si nechce vziať za muža človeka, ktorého jej on vybral. A až potom sa začína komédia. Že milenci odchádzajú do lesa, a že tam aténski remeselníci nacvičujú hru, komédiu, a Oberon a Titánia a Puk a všetky tieto žartovné veci. Ale začína sa to hrozbou smrti.

V národnom divadle sa mi teraz hrá hra Nepolepšený svätec, to je o Silvestrovi Krčmérym, katolíckom disidentovi, ktorý je neprávom zanedbaný alebo možno v tej slovenskej pamäti to funguje, ale tiež hlavne tej slovenskej, hoci bojovník za náboženskú slobodu je podľa mňa bojovník za slobodu. Taký istý ako každý iný bojovník za slobodu. A podarilo sa mi napísať hru, ja ho hovorím katolíkom, že síce som luterán, ale urobil som to najdôležitejšie, čo katolíci zabudli urobiť. Ponúknuť tohto hrdinu ako celospoločenského občianskeho hrdinu, porovnateľného s Havlom, s Valensom, to sa vôbec nevie, že na Slovensku boli takéto ľudia, ktorí vydržali v tej prvej línii celých štyridsaťdva rokov komunizmu, takže som rád, že som to urobil. Ale keď sa prídete pozrieť na tú hru, na samom začiatku ten človek, ktorý zatýka Krčméryho, mu hovorí, aby rátal aj s tým, že ho obesia. Pretože jednak to bolo tak naozaj, že keď niekoho v tých časoch zatkli, niekoho si vytypovali, že ho obesia a niekoho, že ho neobesia. A to nikto nemohol vedieť. To nemohli vedieť tí traja, ktorých neobesili v tom procese s Protistátnim centrom, že to budú práve oni.

Takže, boli tie procesy vtedy exemplárne, a na exemplárny prípad sa bolo treba pozerat' v každom takomto príbehu, lebo keby som vychádzal len z toho, že tento človek bol odsúdený na štrnásť rokov väzenia, už by sa mohlo nejakému divákovi zdať - no čo je to štrnásť rokov, keď iní boli obesení. Čiže, ja som ako tej Egeus, ako ten Shakespeare, na začiatku komédie začínal hrozbou smrti, a to mám tiež v dráme takú predstavu – takú zásadu, že by to malo byť tak, že ide o život. Tak týmto revidujem tú celú debatu, čo sme viedli o rýme. Nie rým je úžasná vec, výrazové prostriedky sú úžasná vec, ale predsa len, v tej téme sa skrýva to jadro veci.

Teraz zhodou okolností jedenásteho decembra bude taký večer venovaný Iljovi Zeljenkovi, mám tam hovoriť o ňom, a chcem tam práve tiež toto povedať. Že Ilja Zeljenka si zo slovenskej poézie na zhudobnenie v čase, boli sme kamaráti, mohol vybrať čokoľvek iné, a on si vybral banskobystričského básnika Mikuláša Kováča. A vybral si ho preto, že ho našiel v jeho knihe Zem pod nohami, a jeho taká poéma, prvá veľká sa volá, myslím, Moje mesto. On tam našiel práve túto hraničnú tému, že v tej básni išlo o život. Mikuláš Kováč podľa môjho názoru, teraz sa môžem myliť, ale napísal skutočný príbeh, keď píše o tom otcovi, po ktorom ostali len šľapaje v asfalte. Že naozaj píše príbeh svojho otca, ktorého pri potlačení Slovenského národného povstania popravili. To je odpoveď na vašu otázku, že čo majú mladí básnici robiť: No majú sa pozrieť do svojho života, že čo tam stojí za to, aby sa tým zaoberali. Keď niekomu popraví otca, tak nemôže písať básne o motýľoch.

AP: Mojou poslednou otázkou, bude, zase sa vrátim ku knihe V otcovej Prahe, keďže aj hovoríte, že sa má básnik zaoberať svojou minulosťou. Vy ste sa teda zaoberali minulosťou vašou aj vášho otca v Čechách – v Prahe, a hovoríte, že ešte tou vzdialenejšou minulosťou je, že pochádzate z Holandska. A v knihe zmieňujete, že sa niekedy cítite tak, akoby ste toho blúdiaceho Holanďana mali v krvi. Je to tak?

EF: No, určite áno. Však vidíte. Sedíme v Bratislave, som český občan, keď vytiahnem legitimáciu. To už je také dané. Život má byť trošku zamotaný.

AP: To je pravda. Určite, život je zamotaný, ako hovoríte.

EF: No a o tom sa má písať. Ešte by som vás predsa upriamil na toho Dobrovodu, stálo by to za to, upozorňujem, lebo je to veľmi zaujímavý človek, a na Slovensku dost' aj taký neuznávaný, pretože je to človek, čo na srdci to na jazyku, takže sa ho vyslovene boja. Teraz

som ho pozval, zhodou okolností som robil Saturnina. Zhodou okolností ma Jirka Žáček odporúčal pani Veronike Baštovej, aby sa na mňa obrátila, tak som to urobil, hoci to je presne to, čo sa nemá robiť. Na čo prózu z češtiny prekladať do slovenčiny... Keď si to ten slovenský čitateľ vie prečítať. Ale keď už ma o to požiadala, tak som to urobil, a za toho kmotra som pozval práve Dobrovodu, pretože on je ten slovenský Jirotko. Vyhral súťaž Kniha mého srdca, teda v tom zmysle, že bol druhý, ale na prvom mieste boli slovenské ľudové rozprávky. Takže ako individuálny autor bol Dobrovoda prvý. No a on pripravil taký zážitok, jednak porozprával o svojom živote pri tom krste, bol to úžasný krst, a v Saturninovi sa píše o nejakom řemdihu, ktorý sám seba zabil alebo mráčil blamač, aby sa vlámal do bytu profesora Ludu, a Dobrovoda nielen že prečítal tento úryvok, ale naraz vytiahol z takej kapsy, čo mal pri sebe, túto starú husitskú zbraň, ktorú v priebehu dvadsaťštyri hodín zadovážil niekde z Čiech. Stálo ho to asi 1000 eur alebo koľko, a pokrstil Saturnina tou zbraňou.

Myslím, že sa to aj ten pani Veronike Baštovej páčilo, to je majiteľka vydavateľstva Šulc-Švarc, takže sme vydali toho Saturnina. Ona ho vydala ho ona po slovensky, a prezentovali ho na takom koncerte, kde vystupujem so svojou dcérou. No a na túto tému Slováka v českom prostredí alebo slovenského spisovateľa v českom prostredí je strašne veľa príbehov aj v klasike. Kollárov pokus o česko-slovančinu, na ktorú mu Jungmann povedal, že „znechutí se odvracíme od vašeho způsobu“, takže niekedy sa to aj nevydarí. Kollárovi sa tá snaha o zblíženie češtiny a slovenčiny nevydarila ani v ČR ani na SR. Ale nič sa nestalo, Spievanky sa stali zase pres Štúrovcov odrazovým mostíkom.

Šafárik bol svojím spôsobom v Prahe nešťastný, prečo by skákal do Vltavy? Tam ho tí podskaláci vytiahli. Tam bol Šafárikov pokus o samovraždu – v Prahe. Tak to sú tí Slováci v Čechách, samozrejme, že existujú aj ďalšie krásne príbehy, Smrek v Prahe u Mazáča, to je zase krásny príbeh Slováka v Prahe. Napísal krásnu báseň Praha 1942. Keď odhaľovali Smrekovu bustu v slovenskom inštitúte, zhodou okolností sa práve na mňa obrátili, aby som im vybral verše, ktoré by tam mohli byť odliate do bronzu. Tak som im poradil verše zo Smrekovej básne Praha 1942 – „Stá veží porúčali avióny, však tvoje veže, Praha, pevne stoja.“ To je taká Smrekova pocta Prahe.

Takže, ja si myslím, že v tej slovenskej literatúre to české prostredie zohralo rolu, keď na to ideme aj z histórie. Všeličo Slováci v Čechách zažili, ale hlavne je to pozitívna inšpirácia.

AP: To bola príjemná veta na záver.

EF: Ešte odporúčam vašej pozornosti Životopis vo veršoch vyšiel – to je taký prierez mojou poéziou, a je taký pekný príbeh si myslím, a to je o mojom starom otcovi z matkinej strany, ktorý tiež bol z Moravy, z Bojkovic, priženil sa do Púchova a urobil moju matku. Takže, z toho je úryvok aj v tej knihe Korene, čo teraz vyšla, ktorú ešte nemám.

A ako je to, keď Slováč píše o českom prostredí? No Jiří Stránský je náš spoločný priateľ (s Milanom Lasicom pozn. autorky). Teraz by mal ísť do kín jeho príbeh pilota. Jeho svokor bol špičkový letec, ktorý síce nebol v bombardér v Royal Airforce, ale zároveň bol predsa len v Londýne, a on bol pilot, ktorý vozil londýnsku vládu, a takéto závažné zásielky. Nebombardoval, ale bol nepriateľ komunizmu tým činom, však Stránského zavreli tiež. A jeho otec bol nepriateľ a tohto otca jeho manželky zlikvidovali tak, že mu zhasli na letisku v Prahe, keď pristával. A o tom je údajne ten film. A vraj je veľmi dobrý, ja som ho ešte nevidel. Knihu mám, tú som čítal, tá je dobrá, takže to bude asi dobrý film...

No a Stránský - ja mám fejtón A bol to Slováč. Čítali ste ho? To vám vrele odporúčam. Ja som bol na premiére jeho filmu Bumerang v Příbrami. Rozpráva o človeku, ktorého zavreli preto, že, keď sa niekde v pohraničí deti hrali naháňačku, jedno z detí sa rozbehlo smerom k hranici, dostalo sa do tej neprípustnej blízkosti hranice, a ten pohraničiar ho zastrelil. Tento človek sa zúrivo vrhol na toho pohraničiara a pokúsil sa inzultovať ho za to, čo spravil. No, samozrejme ho zavreli za napadnutie verejného činiteľa, a sedel teda, myslím, že v Příbrami. A prišli tie zmeny po päťdesiatom šiestom, keď prišiel Chruščov a riešili niektoré prechmaty ešte z čias Stalinovho života. A do väzenia zavreli aj zopár tých eštebákov, ktorí prekračovali aj z hľadiska komunistickej Štátnej bezpečnosti prípustné metódy, tak sa tam dostal aj nejaký dôstojník štátnej bezpečnosti, a medzi tými väzňami bola skupina, ktorá si hovorila, povedzme čierne komando, a chystali sa ho poriadne zlynčovať. Tento človek, čo bol zavretý, pretože protestoval proti inzultácii toho dieťaťa alebo zabitiu dieťaťa, znovu sa zachoval podobným spôsobom a zachránil toho eštebáka pred spoluväzňami. Takže to keď bola premiéra filmu v Příbrami, nechceli veriť českí novinári, že takýto človek sa môže vyskytnúť. S takouto morálkou, ktorá je nad politiku. Nazvime to kresťanskou morálkou. Vyslovene chceli od Stránského, aby im potvrdil, že sa mohol vyskytnúť takýto neskutočný prípad. A ten môj fejtón sa volá A bol to Slováč - a Stránský hovorí – „Byl takový.“ Lebo

ja som tam sedel, on ma pozval na to premietanie, usadil sa v prvom rade, obrátil sa na mňa a hovorí: „Lubo, a byl to Slovák.“ Takže to bola taká veľká pocta slovenskej mentalite od Jirku Stránského, že som napísal fejtón A bol to Slovák.

A úžasný je tiež príbeh riaditeľa Stojeho, o ktorom píšem v knihe Van Stiphout, ktorý vlastne postavil tú fabriku Tesla Orava, no a potom prišiel šesťdesiaty rok, v tej fabrike bolo vysielat' Slovensko Dva, za čo ho odmenili, a vzápätí o tri mesiace v rámci normalizácie ho vyhнали, a zakázali mu prístup na Slovensko. On si tak obľúbil Slovensko, že sem tajne chodil. To je tiež veľmi pekný Čecha na Slovensku.

Rozhovor s Milanom Lasicom. Praha: 24.3.2019

Adriána Peťková (AP): Ja by som sa najprv chcela spýtať ohľadom divadla a českého publika, keďže hráte dnes aj včera v Prahe. Aké je momentálne pre vás české publikum, aj keď sú tam asi často aj Slováci, ale ako na vás reaguje? Aké máte skúsenosti s českým publikom?

Milan Lasica (ML): Zatiaľ máme len skvelé skúsenosti. Hrávame tu už roky, a to české publikum, teda pražské, aby som bol presnejší, je veľmi vnímavé, ale chodievame aj na zájazdy po Čechách, a väčšinou to publikum je veľmi kultivované, takže my sme veľmi spokojní.

AP: Vy ste spomínali aj v telefonáte, že plánujete ísť do Brna počas týždňa, vidíte možno rozdiel medzi pražským a brnenským publikom?

ML: Nie. Myslím si, že tam nie je rozdiel. To brnenské obecnstvo je rovnako spontánne, ako pražské.

AP: Keď hovoríte o spontánnosti, tak využívate na javisku dosť improvizáciu alebo je to hlavne dopredu dôkladne pripravené?

ML: No, tak dôkladne to pripravené, samozrejme, je, ale to neznamena, že by tam nemohla vzniknúť improvizácia, lebo, povedzme, tá hra, ktorú hráme dnes a včera, tá si priam vyžaduje taký voľnejší prístup, a tá improvizácia je tam vítaná.

AP: Vy ste v jednom zo svojich rozhovorov aj spomenuli, že viete, ako na ľudí alebo že viete, ako ich rozosmiať. Čo ich napríklad rozosmeje? S čím máte dobrú skúsenosť?

ML: Viete čo, ja neviem, ako rozosmiať ľudí, neviem o tom, že by som to niekedy hovoril. Ja viem, čo je pre mňa zábavné, a dúfam, že to bude zábavné aj pre divákov.

AP: A pýtam sa teraz síce veľmi na divadlo, ale venujete sa spoločne viacerým činnostiam. Čomu sa aktuálne venujete najčastejšie alebo v poslednom období? Čo je vašou obľúbenou činnosťou? Keby som hovorila aj o písaní, herectve, o autorských textoch alebo o tvorbe piesní...

ML: Tak, momentálne je pre mňa divadlo tým, čomu sa najviac venujem. Nie len, že hrám predstavenia, ale aj teraz skúšam nové predstavenie.

AP: Prezradíte, o čo ide?

ML: Ide o hru, ktorú napísal Bolek Polívka, ktorá sa volá Klíště, a on ma požiadal, aby som ta s ním hral. Tak to bola ponuka, ktorá sa ťažko dá odmietnuť.

AP: Rozumiem. A keby sme hovorili o predstavení Na fašírky mi nesiahaj, čo hráte tu v Prahe, je to aj vaše autorské predstavenie. Ako postupne vznikalo?

ML: To predstavenie, teda najmä ten text, vznikol na základe jednej hry, ak sa to tak dá nazvať, jedného ruského autora. Ňou som bol inšpirovaný a pomocou môjho partnera Milana Kňazka vlastne vznikla táto inscenácia. Myslím si, že pri skúšaní sa veľa textu vytvorilo nového a veľa nového vzniká aj pri predstaveniach.

AP: Takže opäť tá improvizácia a nejak spontánne to tvoríte aj počas hrania?

ML: No, tak improvizácia je momentálny nápad, takže keď nám to vyjde, a keď obecenstvo zareaguje, tak sa usilujeme si to zapamätať, a skúsiť to potom, či to vyjde aj na druhýkrát.

AP: Super, ďakujem pekne. Mám o vás knihu, čo ste písali s pánom Jiřím Stránským do Divadelních novin: Dopisy bez hranic, a tam ste aj niekoľkokrát spomenuli, že k divadlu ste sa dostali kvôli tomu, že sa vám páčili dva mesiace prázdnin. Čo vás okrem toho ešte na divadle zaujalo? Alebo čo stále objavujete?

ML: Mňa na divadle láka predovšetkým kontakt s publikom. To je niečo nenahraditeľné, a myslím si, že práve preto je divadlo večné a nikdy nezanikne. Také niečo film nepozná, takisto to nepozná vlastne nejaké iné médium ako je televízia alebo rozhlas. Takže v tomto je to divadlo nenahraditeľné.

AP: Ďakujem pekne. V diplomovej práci spomínam aj Večerní Brno, kde ste hrali na začiatku sedemdesiatych rokov. Povedali by ste mi niečo k tomu viac? Ako sa vám tam pôsobilo? Aké to bolo, na rozdiel od predošlého pôsobenia na Slovensku?

ML: V divadle Večerní Brno sme boli dva roky, uviedli sme tam dve predstavenia, a hrávali sme pravidelne. Vtedy začiatkom sedemdesiatych rokov to publikum v Brne nebolo také spontánne, ako je dnes. Skôr sa zdalo, že nechce rušiť smiechom dvoch komikov, ale potom, po skončení predstavenia obecenstvo dlho aplaudovalo. Dnes je to úplne iné. Ale zažili sme v tom divadle Večerní Brno príjemné dve sezóny, a vlastne v tom priestore už skoro tridsať rokov hrávame znovu, pretože to je priestor, kde funguje divadlo Bolka Polívku.

AP: A keď ste hovorili, že to publikum je veľmi rozdielne od, dajme tomu, aj tých sedemdesiatych rokov alebo aj skôr-neskôr v dvadsiatom storočí a teraz, v čom vnímate hlavné rozdiely? Je rozdiel v reakciách či spontánnosti?

ML: Tak v spontánnosti rozdiel nie je, to, keď sa im niečo páči, tak sa zabávajú rovnako spontánne, ako pred tým, takže ja v tomto žiadne rozdiely nevidím. Možno za starého režimu reagovali viac na politické narážky alebo, presnejšie povedané, skryté politické narážky, pretože otvorených postojov k politike... to nebolo skrátka možné. No, a našli sa vždy také chvíľky alebo pasáže, ktoré sa dali vysvetliť ako kritika režimu. A niekedy až tak obecnosť po tom túžilo, že stačilo povedať „Dobry večer“ a publikum súhlasne zatlieskalo, lebo si to vysvetlilo po svojom.

AP: Aj v dnešnej dobe ľudia reagujú dosť nielen na humor samotný, ale aj na takúto politickú satiru?

ML: Dnes, si myslím, že všetko toto je každý deň v novinách. Takže, to nie nejaký prejav odvahy. Ani hovoriť niečo k politickej scéne, ani sa na tom zabávať. Ale niekedy sa možno nájde nejaká príležitosť, kde sa okomentuje čerstvá politická udalosť, a ľudia väčšinou na to zareagujú.

AP: A keby som hovorila o tej druhej polohe, nie len ako predstaviteľ a herca, ale dajme tomu vás ako diváka - aké tu máte obľúbené divadlá či miesta, kde chodievate v Prahe alebo celkove v Česku?

ML: Ja nechodím do divadla, pretože do divadla chodím len vtedy, keď hrám. Ja keď tak chodím do kina, ako divák mám rád radšej film, ale ako herec mám radšej divadlo.

AP: A do kina rád chodievate napríklad do väčších komplexov kín alebo skôr do menších kín?

ML: Ja chodím veľmi rád do... neviem ako sato nazýva, skrátka v obchodnom centre Eurovea sú kinosály, kde sa veľmi pohodlne sedí, väčšinou som tam sám a ešte dvaja traja diváci, človek si môže aj nerušene zdriemnuť...

AP: Stalo sa vám to už niekedy?

ML: Áno, stalo sa mi to, keď ma ten film nezaujme, tak čo mám pri tom sedení robiť.

AP: Chodievate aj na české filmy, na českú tvorbu? Alebo aj na slovenskú napríklad, teraz vznikalo aj veľa slovenských filmov...

ML: No, chodievam. Keď mi to vyjde, tak chodievam aj na české aj slovenské filmy.

AP: **A hrávate stále aj vo filmoch alebo teda celkovo na filmovom plátne či už v českých alebo slovenských filmoch?**

ML: Ja som už vo filme nehral niekoľko rokov.

AP: **Nechystáte sa ani pokračovať?**

ML: Dôvod je ten, že ma neobsadzujú. Hoci som vyhlasoval, že už sa mi nechce hrať vo filme, ale pravda je taká, že ma neobsadzujú, takže neviem koľko rokov som nehral vo filme, možno aj päť.

AP: **A ešte sa spýtam, mimo divadla a filmu aj píšete. Stále píšete?**

ML: No, tak píšem občas texty pesničiek. Písal som vyše pätnásť rokov aj fejtóny, ale s tým som už prestal. Tak vyšlo niekoľko kníh tých fejtónov, myslím si, že štyri alebo päť kníh, aj s tou knihou, ktorú sme napísali so Stránským. Teraz som si ale dal pauzu od písania fejtónov, to bolo dosť náročné, lebo to bolo treba robiť pravidelne každý týždeň, takže teraz ma k písaniu nejako zvlášť nič neťahá.

AP: **A čo pre vás aspoň v tom období, keď ste písali, aj keď to možno bolo tak pod tlakom, znamenalo písanie? Alebo ako sa vám napríklad vyjadrovali myšlienky a nápady inak, ako dajme tomu pred publikom?**

ML: Ja som ten rozdiel nevidel. Ja som písal tak, ako keby som to rozprával na javisku. Naozaj som nemal pocit, že k tomu treba pristupovať inak. A bolo to dobré cvičenie, samozrejme, že to bolo pod tlakom, ale pod tlakom bolo všetko, čo robím. A vždy najväčší zdroj inšpirácie pre mňa bol termín odovzdania.

AP: **To poznám veľmi dobre. Super, ďakujem. Takže momentálne neplánujete písať tie listy, ako ste si písali aj s pánom Stránským, alebo uverejňovať napríklad glosy do týždenníkov? Do novín?**

ML: Tak, ponúkali mi to... ale už sa mi nechce pravidelne písať. Je to v podstate otázka lenivosti, ale mám pocit, že už som písaním povedal všetko, čo som povedať mohol. Hovorím, vyšlo päť kníh týchto písáčiek, a dostal som cenu, ktorú si veľmi cením...

AP: **Myslíte Cenu Dominika Tatarku?**

ML: Cenu Dominika Tatarku. Tak neviem, možno ešte niečo budem písať, ale obávam sa, že nie pravidelne.

AP: Ale napriek tomu si myslím, že vaše knihy, minimálne keď hovorím o Bodke, Bodke 2, boli veľmi obľúbené. A možno práve kvôli tomu, že ako hovoríte, že ste to písali tak, akoby ste to hovorili pred publikom.

ML: Áno, akoby to boli monológy.

AP: Ešte sa zase vrátim k tomu českému prostrediu, píšem mimochodom diplomovú prácu aj o pánovi Tatarkovi, tak sa mi to tak pekne všetko spája. Ešte by som sa spýtala, máte tu aj mimo divadiel a kín obľúbené miesta, kde rád chodíte alebo ktoré vám rezonujú v českom prostredí?

ML: No tak, chodím tu po Václavskom námestí, lebo väčšinou tu bývam, ale keď mám chuť, a keď mi to vyjde, tak sa rád prejdem po takej cestičke, ktorá vedie cez Karlov most a Nerudovu ulicu až hore na Hradčany, a odtiaľ na Petřín. Alebo naopak.

AP: V Dopisoch bez hraníc ste tiež spomínali, že vás inšpirovali, aj keď ste vystupovali s pánom Satinským, aj Werich a Voskovec, páni z českého prostredia...

ML: Nedá sa povedať, že Werich a Voskovec, lebo tých sme videli len vo filme, a myslím si, že ich hlavná sila bola v divadelnom vystupovaní, ale pre mňa bola vlastne inšpiráciou, a dá sa povedať, že vzorom, dvojica Werich – Horníček, a potom Horníček a Kopecký.

AP: Čím vás inšpirovali?

ML: Práve schopnosťami improvizácie.

AP: Myslíte si, že je to bežná súčasť hercov – improvizácia?

ML: Nie, nie je to bežné, sú herci, ktorí jednoducho hrajú rolu tak, ako je napísaná, a nedovolia si improvizovať. Niektorí preto, že si myslia, že sa to nemá, a niektorí preto, že to jednoducho nevedia. Stávajú sa aj také prípady, že improvizujú takí, ktorí to nevedia.

AP: To potom vyznie teda asi úplne inak, ako by malo, ak tomu správne rozumiem. A sú nejakí ľudia z toho umeleckého prostredia aj zo súčasnosti, ktorí vás inšpirujú aj mimo pánov čo ste spomínali?

ML: Tak, viete čo, ja sa rád dívam na filmy, aj na staré filmy, a tam vždy nájdem niekoho, kto ma zaujme, na koho sa rád pozerám, trebárs aj z tých starších českých filmov na Huga

Hásza, sa rád pozerám, na Oldřicha Nového sa rád pozerám, no a potom na tých svetových komikov alebo hercov, ktorých je naozaj dosť veľa, hlavne to boli talianski herci, ktorí boli mimoriadne atraktívni... Generácia talianskych hercov, generácia, ktorá už odišla... Vittorio Gassman, Alberto Sordi, Ihman Frédy, Ugo Tognazzi - tí boli úžasní, a myslím si, že nenahraditeľní.

AP: A čím vás zaujali práve títo páni?

ML: Tým, že mali zmysel pre humor, aj keď hrali dajme tomu tzv. vážne úlohy.

AP: A raz som tiež od vás čítala, že ste hovorili, že napríklad nemáte úplne blízko k takým tým komikom možno príliš extrovertným ako napríklad Jim Carrey. Je to tak?

ML: Áno, ja nemám rád celkom taký ten prvoplánový humor, kde herec naznačuje, že je smiešny. Ja si skôr cením takú komiku, kde herec, my tomu hovoríme, podhráva. To znamená, že neforsíruje veľmi humor, ale rozpráva alebo podáva humor tak, ako keby to bolo niečo vážne.

AP: Nestáva sa vám napríklad niekedy, že ľudia to nezoberú tak, ako ste to chceli, ako ste to mienili? Alebo práveže vás tým prekvapia aj pozitívne?

ML: Ja myslím, že už na mňa chodia diváci, ktorí vedia, čo môžu odo mňa čakať. Takže, pravdepodobne nedochádza ani z jednej ani z druhej strany u mňa k nejakému sklamaniu.

AP: A ako sa vám darí vo vašom divadle L+S?

ML: Ťažko. Je to súkromné divadlo bez štátnej podpory, takže máme problémy s financiami, lebo máme len dvesto sedadiel a z tržby sa tým pádom existovať nedá. No, robíme, čo môžeme, čo nám okolnosti dovoľia.

AP: Práve z neho ale chodíte na zájazdy však? Napríklad sem do Prahy alebo teda aj do iných miest...

ML: Dosť zájazdujeme, hej. To je istým spôsobom jedna z možností, ako získať viac peňazí, pretože tie sály, v ktorých hrávame, sú väčšie, ako naše divadlo, takže tá suma, ktorú dostaneme za predstavenie je, povedzme, o niečo zaujímavejšia, ako tržba u nás v divadle.

AP: Spolupracujete napríklad aj so Slovenským národným divadlom?

ML: So Slovenským národným divadlom nemáme dôvod spolupracovať, jediná spolupráca je tá, že niektorí herci SND hrajú u nás.

AP: **A vy teda, ak som správne čítala, nemáte veľa svojich hercov?**

ML: My nemáme vôbec svoj divadelný súbor, my angažujeme hercov na konkrétne úlohy.

AP: **Nerozmýšľali ste aj nad svojim hereckým súborom?**

ML: Nie, nerozmýšľal, pretože to by bolo ešte horšie, ako je to teraz, lebo keď máte herecký súbor, či už je to osem ľudí alebo desať alebo päť, tak máte na krku ľudí, ktorí chcú hrať, ktorí chcú pracovať, ktorí chcú dostávať plat, a musíte ich živiť. A takto máme možnosť si vyberať.

AP: **Pripravujete aj vo vašom divadle momentálne nejaké nové predstavenia? Či už priamo vy alebo aj ostatní herci?**

ML: Momentálne nepripravujeme nič, možnože na jeseň. Mali sme za sebou niekoľko premiér alebo koncertov, ktoré reprízujeme. Napríklad, koncert na základe LP platne Bolo nás jedenásť, a možno, ako som už povedal, na jeseň vznikne nejaké nové predstavenie.

AP: **V ktorom predstavení sa vám pôsobí momentálne komfortne, najlepšie napríklad? Stále hrávate aj Rybárka kráľovského alebo Mínus dva...**

ML: V podstate hrám rád všetky tie predstavenia, lebo si ich vyberám, a ja rozhodujem o tom, v čom bude hrať. Takže nie som v tej situácii, ako bývajú herci, že čakajú, kto ich obsadí, a nie sú vždy nadšení, že musia hrať tú alebo onú rolu. Skrátka je to také dosť smutné povolanie po tejto stránke. Vlastne, je to jedna permanentná čakáreň. Ale ja sa tomu môžem vyhnúť. Ale mám zase iné starosti.

AP: **Mali ste niekedy aj také obdobie, že ste čakali na tie role, keď ste začínali pôsobiť alebo ste hrali práve niečo, čo vám nesadlo?**

ML: Nie. Mal som také šťastie v živote, že som vždy hral to, čo som chcel, možno jedna dve výnimky v mojej kariére boli také, že som hral aj v nejakom predstavení, v ktorom sa mi nechcelo hrať, ale naozaj viac než dvakrát to nebolo. Skrátka, mal som šťastie.

AP: **Aké sú naopak role, ktoré sa vám hrajú dobre? Alebo je nejaká konkrétna, s ktorou ste zžitý úplne, že by ste hrali sám seba?**

ML: Ja nie som typ herca, ktorý by sa mohol chváliť nejakými veľkými úlohami a hrať každú tú rolu iným spôsobom, aby dával najavo, aký je dobrý herec. Ja, pred chvíľou ste to spomenuli, v podstate hrám vždy sám seba. A to mi vyhovuje.

AP: **Tak, myslím, že aj divákovi na druhej strane... Ešte by som sa spýtala na Tatra revue, kde ste pôsobili koncom päťdesiatych rokov, ako to bol iné – pokiaľ viem, tak kabaret momentálne na Slovensku nemáme... Nechýba to, myslíte, alebo ak sa vám pôsobilo práve tam?**

ML: No, vtedy, koncom päťdesiatych rokov sme vystupovali v tzv. Tatra kabarete alebo v Tatra revue – tam sme začínali so Satinským, a hrávali sme v nedeľu dopoludnia také predstavenia alebo koncerty pre mladých ľudí. Potom sme tam hrali aj v nejakej inscenácii Tatra kabaretu, ale to už nebola naša parketa. Takže k tomu prostrediu som mal taký sentimentálny vzťah, a zhodou okolností od roku 1982 tam hrám znovu, pretože Štúdio L+S je v tých priestoroch, takže teraz to bude tridsaťsedem rokov, čo tam hrám. To je dosť veľa.

AP: **To je. Vy ste aj s pánom Satinským spolu vystupovali vyše štyridsať rokov. Tak máte krásne výročia alebo krásne desaťročia.**

ML: No, tak štyridsiatku sme oslávili, potom sme ešte hrali dve sezóny, a potom ochorel, prestal hrať, no a odišiel. Takže tých štyridsať rokov sme spolupracovali.

AP: **Čím myslíte, že to tak sadlo?**

ML: To je vždy otázka šťastia, pretože to sa nedá naprogramovať a nemôžete si povedať, ja teraz vyberiem dvoch, ktorí vytvoria komickú dvojicu. To sa musia dvaja ľudia stretnúť a musí to medzi nimi nejako začať fungovať – zaiskriť. Niečo podobné ako láska.

AP: **Ako myslíte, že ľudia celkove vnímajú umenie aj teraz aj mimo divadla? Je na to čas...?**

ML: Ja myslím, že toho je teraz veľa, že majú veľa možností, veľa príležitostí. Keď prídete do kníhkupectva, vidíte veľa kníh, samozrejme, nie všetci ľudia čítajú, čítajú myslím hlavne ženy. Ľudia, si myslím, chodia aj do galérií a zaujímajú sa aj o umenie, no tak určite nie všetci, ale tá vrstva ľudí, ktorá sa zaujíma o kumšt, tak myslím, že je stále silnejšia, stále väčšia.

AP: **Myslíte, že to neupadlo aj tým, ako máme internet a všetky veci okolo, tak sú teraz ľudia sú takí rozptýlení akoby možno nebolo až tak času na to samotné umenie?**

ML: Nevieľm to posúdiť, ja nepracujem s internetom, s tzv. soc. sieťami a počítač používam väčšinou na korešpondenciu, ale neviem, možno niektorých internet tak opantá, že ani nevyjdú už z domu, to je možné. Ale niečo sa tam dá aj prečítať.

AP: **To určite. Boli ste aj na predstaveniach napr. stand up komikov? Čo je teraz celkom populárne...**

ML: Stand up komici vystupujú u nás v divadle, dokonca dvakrát ma pozvali, že som spolu s nimi vystupoval. Tak ja sa k tomu veľmi nehodím. Ten štýl nie je moja parketa, ale obdivujem to, keď to niekto robí dobre, nie je to samozrejme žiadna novinka. Kedysi, keď som bol mladý, tak existovali stand up komici vo forme tzv. ľudových rozprávačov, ktorí v kroji vyšli pred desaťtisícové publikum na amfiteátri, a hodinu pred mikrofónom rozprávali veselé príhody. Takže stand up komediánstvo nie je nič, čo by sme neboli už zažili.

AP: **Dokonca teraz aj u nás, a viem, že aj teraz v Prahe sú vystúpenia stand up práve aj literátov. Alebo napríklad Ľudí, čo píšú svoje básne alebo recitujú. V poslednom období sa to zase dostáva do popredia.**

ML: Tak, je to móda teraz, že spisovatelia čítajú zo svojej tvorby. Ja by som sa na to nedal. Ja si myslím, že kniha, hlavne poézia, je na to, aby si ju čitateľ sám prečítal v súkromí, možno aj nahlas keď chce, ale na to, aby mu ju čítal niekto iný, aj keď je to autor, neviem... Na to môže byť zvedavý len ten, kto chce vidieť živého autora, alebo chce od neho autogram.

AP: **Vy ste takto svoje knihy – Bodky 1 a 2 neboli čítať alebo nemali ste autorské čítania?**

ML: Nie, nečítal som to takýmto spôsobom, len raz som pre Suprafón tu v Prahe nahral jeden alebo dva moje fejtóny, lebo teraz je populárne to, že sú na cdčkách takéto nahrávky, tak to som urobil, ale len raz alebo dvakrát.

AP: **Ešte keď som teraz zase začala o tom písaní, spýtam sa, o čom píšete rád? O čom sa vám píše ľahko? Aj bez toho, aby ste mali napríklad deadline...**

ML: Viete, ja mám také - mal som také heslo, keď som písal tie fejtóny – keď nebudeš mať tému, tak spomínaj, a keď si nebudeš vedieť spomenúť, tak prestaň. No, tak asi to je celé tajomstvo môjho písania.

AP: **A okrem písania a vystupovania v divadle teda aj glosujete v relácii Sedem...**

ML: Áno, tam sme taká dobrá partia, robíme to v televízii, ale chodíme aj na zájazdy, a zdá sa, že ľudia sú veľmi príjemne naladení na to naše rozprávanie, a nám sa to tiež páči a zabáva nás to, a potom mám ešte v rozhlase jednu takú reláciu – taký program – to ide raz za dva týždne. Volá sa to Dvojbodky.

AP: **Pristupujete ku každému tomu vystupovaniu inak? Vyžaduje si to osobitný prístup? Napríklad TV, rozhlas... a potom naopak, keď hrávate takto v divadle. Ste to stále vy – ako na javisku?**

ML: Mne je to jedno. Ja v tom nevidím žiaden rozdiel. Už sa ma na to pýtali, aj som rozmýšľal, že či je nejaký rozdiel – rozdiel je len jedine v tom, že niekde stojím, niekde sedím, niekde hovorím do mikrofónu, niekde bez mikrofónu, niekde píšem, ale v podstate je to stále pre mňa rovnaká parketa.

AP: **A s tou improvizáciou je to v tomto prípade ako, keď už to prelínate celým rozhovorom? Aj v tej Sedmičke napríklad...**

ML: No, tak tam je to z mojej strany vyslovene improvizácia, lebo čakám na podnety tých kolegov, ktorí sú tam so mnou, a ktorí sa doma pripravujú.

AP: **To som si aj myslela, čítala som totiž rozhovor s pani Oľgou Feldekovou, že je to z jej strany aj o príprave...**

ML: No tak ona sa poctivo pripravuje, a tým pádom je to pre mňa možnosť, ako sa toho chytiť, a rozvinúť to nejakým spôsobom. Lebo ja sa, úprimne povedané, veľmi nepripravujem.

AP: **Potom je to v tomto iné v divadle, keď ste hovorili, že tam je to práve o tej dôkladnej príprave?**

ML: No, tak v divadle musíte vedieť. Nemôžete vyjsť na scénu a len tak začať dve na tri. To si netrúfam. Ja si myslím, že aj veľkí improvizátori, ako bol povedzme Vlasta Burian, museli mať nejaký základ, nejaký príbeh, od ktorého sa odrážali a ku ktorému sa vracali, inak sa improvizácia mení na táranie.

AP: **A ešte som nenačala tému vašej režisérkej profesie. V Čechách ste režírovali Hlavu Medúzy...**

ML: Ešte to hrajú, predstavte si. Premiéra bola, ak sa nemýlim, v januári alebo vo februári 96, a ešte to hrajú.

AP: **A aké je naopak to režírovanie?**

ML: Ja to mám rád, pretože, samozrejme, že režírujem zábavné veci, komédie. Som veľmi dobrý divák, ako režisér počas skúšok, veľmi dobre sa zabávam, ak je na čom, ale pokúšam sa, aby bolo na čom, no a potom som rád, keď sa baví aj publikum. A keď sa taká vec hrá dvadsaťtri rokov, tak to si myslím, že je veľký úspech pre mňa, ako režiséra.

AP: A ste skôr prísny režisér alebo nechávate hercov viac improvizovať?

ML: Záleží na tých hercoch. Samozrejme, že keď je tam Lábus, tak poprovokujem, aby čo najviac improvizoval, aby čo najviac prinášal, a potom sa niečo z toho vyberie, a môže sa to aj fixovať. Sú herci, s ktorými je to ťažké. Tam musíte potom nacvičiť každé gesto, každý krok, každú intonáciu, skrátka im nejak pomôcť. Ale nie všetci sú Lábusovia.

AP: Opäť sa vrátim ešte k Dopisom bez hraníc. Vy ste tam písali, že Česi sú na osmičkový rok dosť hákliví kvôli 38. 48. a 68., teda, keď nepočítame rok vzniku republiky. Ako ste vnímali ten minulý osmičkový rok so všetkými udalosťami? Oslávili ste nejak špeciálne sté výročie republiky?

ML: Sté výročie republiky som oslavoval dosť intenzívne, zúčastnil som sa na takej besede, ktorú nakrúcala televízia, a bolo toho dosť u nás. Tak možno v Čechách toho bolo ešte viac – neviem. Ale aj u nás toho bolo hodne. Bolo na čo spomínať, a myslím si, že celkom dôstojne sme si uctili to jubileum.

AP: V diplomovej práci budem dosť spomínať Dopisy bez hraníc –píšete tam o tých česko-slovenských vzťahoch. Ako sa vám to písalo? Ako vyzeralo to vymieňanie listov s pánom Stránským?

ML: No, tak on začal, to som ho prinútil, aby začal on, aby som mal na čo odpovedať. Čiže som mal zľahčenú situáciu, no a tak som odpovedal, na ten prvý list som mu odpísal, a potom mi zase on napísal. Takže ja som sa vždycky chytil niečoho, čo on spomenul. A už potom to išlo v rámci takej, dalo by sa povedať, improvizácie písania, lebo tam sa tiež dá improvizovať, lenže tú improvizáciu musíte zachytiť na papieri, musí dostať nejakú literárnu podobu. Takže tam vznikali tie listy – trvalo to dva roky, v Divadelných novinách to bolo, a pre nás to bolo veľmi príjemné, lebo my máme na veci dosť rovnaké názory, takže nedošlo k nejakému nedorozumeniu. I keď možno aj korešpondencia dvoch ľudí s absolútne rozdielnymi názormi by bola zaujímavá.

AP: Takto ste aspoň mohli nadväzovať na jeho názory alebo na jeho myšlienky...

ML: Áno, áno, väčšinou som s ním súhlasil.

AP: A bolo to aj mienené - písať to o tomto česko-slovenskom prostredí?

ML: Nie, tak mienené to možno tak nebolo, ale vyplynulo to z tej situácie, že už ten názov Dopisy bez hraníc napovedá, že vlastne to spojenie alebo to spomínanie česko (pomlčka) slovenské tam bolo, možno, hlavnou témou.

AP: A ešte predsa mi napadla v súvislosti s tým otázka ohľadom toho, že minulý rok sme oslávili dvadsiate piate výročie Slovenska aj Česka samostatne. Ako myslíte, že sa od tých rokov posunulo Česko aj Slovensko? Sme k sebe bližšie alebo práveže oddialene?

ML: Tak ten vzťah medzi Čechmi a Slovákmi je, myslím, veľmi dobrý, lebo nemajú pocit, že by jeden doplácaval na druhého. Taký pocit mali, keď sme boli v jednom štáte. Teraz nie je dôvod si to myslieť. Slovensko za tie roky ubehlo kus cesty a myslím si, že takej aj dosť užitočnej, aj keď, pravda, za okolností, ktoré nie vždy boli príjemné, diali a dejú sa veci, ktoré by sme radi nevideli, ale napriek tomu, Slovensko ide dopredu.